

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೌರಭ

ಪ್ರಥಮ ಸೆಮಿಸ್ಟರ್
ಬಿ.ಎ. ಐಚ್ಛಿಕ ಕನ್ನಡ ಪಠ್ಯ
(ಪತ್ರಿಕೆ : ಎ-2)

ಬಿ.ಎ.
ಪ್ರಥಮ ಸೆಮಿಸ್ಟರ್

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು
ಡಾ. ಪ್ರಶಾಂತ ಜಿ. ನಾಯಕ

ಸಂಪಾದಕರು
ಡಾ. ಸುವರ್ಣ ಸಂಗಣ್ಣ ಹುಡೇದ
ಅರುಣ್ ಕುಮಾರ್ ವಿ.
ಹರೀಶ್ ಎಂ.ಸಿ.

SAHITHYA SOURABHA - A-2(Optional Kannada) :
A Prescribed Text Book for B.A. Degree Course (First Semester);
Chief Editor: Prof. Prashanth G. Nayak (Professor of Kannada &
Director, Kannada Bharathi, Kuvempu University, Shankaraghatta,
B.R. Project. Shimoga Dist.)
Edited By: Dr Suvarna Sanganna Hudeda, Arunkumar V. ,
Harish M.C.
Publishd by : Bengaluru City University, BENGALURU
Pp : 000 + ix

© Bengaluru City University,
First print : 2021

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು
ಡಾ. ಪ್ರಶಾಂತ ಜಿ. ನಾಯಕ

ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿ:
ಡಾ. ಕೆ.ವೈ. ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ
ಡಾ. ಎಂ.ಎಸ್. ಆಶಾದೇವಿ

ಸಂಯೋಜಕರು:
ಡಾ. ಬೆಳಕೆರೆ ಲಿಂಗರಾಜಯ್ಯ

ಬೆಲೆ: ರೂ. 00/-

ಪ್ರಕಾಶಕರು:
ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

ಕುಲಪತಿಗಳ ಆಶಯ ನುಡಿ

ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅನನ್ಯತೆಯನ್ನು ಯುವಜನತೆಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಸನ್ನದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸರ್ವಾಂಗೀಣವಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ಬದುಕಿನ ಅಗತ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಬೇಕಾದ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹೊರಬೇಕಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ಗರಿಮೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದು; ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಅಂತಸ್ಥವಾಗಿರುವ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ದೊರೆತಿರುವ ಮನ್ನಣೆಯಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು, ಅಪರೂಪದ ಶಾಸನಗಳು, ಜಾನಪದ ವಿವಿಧ ವಾಚ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಜ್ಞಾನದ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿವೆ. ಕಳೆದ ಎರಡು ದಶಕಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಭಾಷೆಯಾಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯವೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲಾ ವಲಯಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯವಹಾರದ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನದ ಸಂಶೋಧನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ವಿಜ್ಞಾನಭಾಷೆಯಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಲು ನಾವು ಬದ್ಧತೆಯಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಅಗತ್ಯವಿದೆ. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ 'ಕನ್ನಡ ಭಾವೋಪಯೋಗಿ ಭಾಷೆಯಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಲದು ಅದು ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಬಳಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹಾಗೂ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸೇಣೆಸುತ್ತಲೆ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯು ಕನ್ನಡಿಗರ ಆತ್ಮಸಂಗಾತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕಿದೆ'.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯವು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೊಸಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿಯನ್ನು ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಿಗೆ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿರುವ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು 2020-2021ರ ವರ್ಷವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಕಾಯಕವರ್ಷವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಸರಣಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವ ಕಾರ್ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿದೆ. ಕಳೆದ ಎಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ

ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಕಲಿಕಾಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸ್ನೇಹಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಆಪಾದನೆ ಇತ್ತು. ಈಗ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಹೊಸ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿಯು ಈವರೆಗೆ ಕಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಜಡತ್ವವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶ ಮತ್ತು ಕಲಿಕಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮತ್ತು ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ ಮುಂದಾಗಿರುವುದು ಸ್ವಾಗತಾರ್ಹ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ರಾಜ್ಯ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಪರಿಷತ್ ನೀಡಿರುವ ಮಾದರಿ ಪಠ್ಯವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಪಠ್ಯಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸ್ನೇಹಿಯಾಗಿ ಸಂವಾದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿವೆ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ವಿಕಾಸಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗಿವೆ. ಈ ಪಠ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ರೂಪಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರಿಗೂ, ಎಲ್ಲಾ ಸಂಪಾದಕರಿಗೂ ಅಭಿನಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರೊ. ಲಿಂಗರಾಜಗಾಂಧಿ

ಕುಲಪತಿಗಳು

ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರ ಮಾತು

ಆಧುನಿಕತೆ ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಂತೆ ಬದಲಾವಣೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಬಹುಪಾಲು ಎಲ್ಲಾ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನಿವಾರ್ಯವೆನ್ನುವಂತಾಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು ನಮ್ಮ ನಡುವಿನ ಸರಳವೂ ಸಹಜವೂ ಆದ ಅರಿವಿನಂತಿದೆ. ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಗಳ ಅರ್ಥವೂ ಹೀಗೆ ಹೊಸತನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಕಲಿಕೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಕಲಿಯುವವರ ಮತ್ತು ಕಲಿಸುವವರ ನಡುವಿನ ಅನುಸಂಧಾನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೂ ಹೌದು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ನಿರಂತರವಾದ ಎಚ್ಚರವೂ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವೆನ್ನುವುದು ಹೀಗೆ ಸದಾ ತನ್ನನ್ನು ಸವಾಲಿಗೆ ತೆರೆದುಕೊಂಡಂತೆ ಹೊಸತನಕ್ಕೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅದುರಾಗುತ್ತಲೇ ಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು.

ಹೊಸ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ ನಮ್ಮ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣದ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪದವಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪಠ್ಯವನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ರೂಪಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯೊಂದು ಕನ್ನಡತನವನ್ನು ನಮ್ಮತನ ಎಂದುಕೊಂಡ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮೇಲಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕ ಬಂಧುಗಳು ಮೊದಲ ದಿನದಿಂದಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಸಾಹ, ಶ್ರಮ ಮತ್ತು ಬದ್ಧತೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಫಲಿತವಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಪಠ್ಯಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕೈಸೇರುವಂತಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಳಿಯ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಹೃದಯ ಪೂರ್ವಕ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು. ಪಠ್ಯಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಶ್ರಮ ವಹಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಪಠ್ಯಗಳ ಸಂಪಾದಕರಿಗೂ ಆತ್ಮೀಯ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಂಯೋಜನೆಯ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಆತ್ಮೀಯರಾದ ಡಾ. ಲಿಂಗರಾಜಯ್ಯ ನವರ ಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಲೇ ಬೇಕು.

ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಳಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷನನ್ನಾಗಿ ನನಗೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನೀಡಿದ ಬೆಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಪ್ರೊ. ಲಿಂಗರಾಜ ಗಾಂಧಿ ಅವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ಪ್ರತೀ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮೊಂದಿಗಿದ್ದು ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ ಪ್ರೊ. ರಮೇಶ್. ಬಿ ಮಾನ್ಯ ಕುಲ ಸಚಿವರು ಪರಿಕ್ಷಾಂಗ ಇವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಧನ್ಯವಾದಗಳು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಯುತ ಶ್ರೀಧರ್ ಸಿ.ಎಸ್ ಮಾನ್ಯ ಕುಲ ಸಚಿವರು ಇವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಅಭಿನಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಡಾ. ಪ್ರಶಾಂತ ಬಿ. ನಾಯಕ
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೌರಭ

ಪ್ರಥಮ ಸೆಮಿಸ್ಟರ್

ಬಿ.ಎ. ಐಚ್ಛಿಕ ಕನ್ನಡ ಪಠ್ಯ

(ಪತ್ರಿಕೆ : ಎ-2)

೧. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ

೧.೧ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು	-	೦೦೩
೧.೨ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರೂಪಗಳು:	-	೦೦೬
ಅ. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ,	ಆ. ರಗಳೆ ಸಾಹಿತ್ಯ	
ಇ. ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯ,	ಈ. ಷಟ್ಪದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ	
ಉ. ಸಾಂಗತ್ಯ,	ಊ. ತ್ರಿಪದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ	
೧.೩ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಗಳು:	-	೦೧೯
ಅ. ಹರಿಹರ,	ಆ. ರಾಘವಾಂಕ,	
ಇ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ,	ಈ. ಸಂಚಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮ	
ಉ. ಪುರಂದರದಾಸರು,	ಊ. ಕನಕದಾಸರು	
ಋ. ತತ್ವಪದಕಾರ - ಕಡಕೋಳ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ		

೨. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪಗಳ ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು

೨.೧ ಆಯ್ದ ವಚನಗಳು:		೦೪೦
ಅ) ಬಸವಣ್ಣ, ಆ) ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ,		
ಇ) ಸಿದ್ದರಾಮ, ಈ) ಸತ್ಯಕ್ಕ, ಉ) ಅಕ್ಕಮ್ಮ		
೨.೨ ಆಯ್ದ ಕೀರ್ತನೆಗಳು:		
ಅ) ಕಾಳ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಈ ಸಂಸಾರ	-ನರಹರಿತೀರ್ಥರು	೦೪೨
ಆ) ತಾಳುವಿಕೆಗಿಂತ ತಪವು ಇಲ್ಲ	-ವಾದಿರಾಜರು	೦೪೩
ಇ) ಬೇವು ಬೆಲ್ಲದೊಳಿಡಲೇನುಫಲ	-ಪುರಂದರದಾಸರು	೦೪೪
ಈ) ಕುಲ ಕುಲ ಕುಲವೆಂದು ಹೊಡೆದಾಡದಿರಿ	-ಕನಕದಾಸರು	೦೪೫
೨.೩ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳ ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು:		
ಅ) ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಆತ್ಮವಿಕ್ರಯ	-ರಾಘವಾಂಕ	೦೪೬
ಆ) ತನಯರೋಳ್ ಕಾದಿ ಮೂರ್ಛಿತನಾದ	-ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ	೦೫೨
೨.೪ ಸಾಂಗತ್ಯ: "ನೃಪಾಲನ ಗರ್ವ ಸೋರಿದುದು"	-ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ	೦೬೧
೨.೫ ತ್ರಿಪದಿಗಳು: ಪರ್ಯಾಯ ನೀತಿ	-ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ	೦೬೬

೧. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ

- ೧.೧ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು - ೦೦೩
- ೧.೨ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರೂಪಗಳು. - ೦೦೬
- ಅ. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ
ಆ. ರಗಳೆ ಸಾಹಿತ್ಯ
ಇ. ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯ
ಈ. ಷಟ್ಪದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ
ಉ. ಸಾಂಗತ್ಯ
ಊ. ತ್ರಿಪದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ
- ೧.೩ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಗಳು. - ೦೧೯
- ಅ. ಹರಿಹರ
ಆ. ರಾಘವಾಂಕ
ಇ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ
ಈ. ಸಂಚಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮ
ಉ. ಪುರಂದರದಾಸರು
ಊ. ಕನಕದಾಸರು
ಋ. ತತ್ವಪದಕಾರ-ಕಡಕೋಳ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ

೧. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ

ಆಶಯ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಯುಗದಿಂದ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜ, ಸುಲ್ತಾನರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲ ಆಗ ಇಲ್ಲಿನ ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ರಾಜರುಗಳ ದಂಡಯಾತ್ರೆಗಳಿಂದ ವಿಜಯ ಸಾಧನೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಯುದ್ಧದ ಘೋರ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಜನತೆಯ ಬದುಕನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿ ಹೊಸ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾದವು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳು ತಲೆದೋರಿದವು. ಅದರಿಂದ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ಆ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಆಯಿತ್ತೆನ್ನಬಹುದು. ಸುಮಾರು 11ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದವರೆಗೂ ತನ್ನ ಪರಿದಿಯನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ನಡುಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಾಲ. ಆದರಲ್ಲೂ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಬಹಳ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಚಂಪೂ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿ, ದೇಶಿಯೆಡೆಗೆ ತಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಹೀಗಾಗಿ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಅದನ್ನು ತಂದು ಜನಸಾಮನ್ಯರ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವಂತೆ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯ ನಡುಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದ್ದಂತಹ ಛಂದೋರೂಪಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಚನ, ರಗಳೆ, ತ್ರಿಪದಿ, ಷಟ್ಪದಿಗಳೆಂಬ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಛಂದೋರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚನೆಯಾದವು. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಯುಗದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವ ಮತ ತತ್ವ ಆಚಾರ, ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳ ನಿಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುವ ಮತ್ತು ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರೌಢ ಮತ್ತು ಸುಲಭ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಕವಿಗಳಿಂದ ರಚನೆಗೊಂಡಿತು. ಕಾವ್ಯ ರೂಪವು ಜೈನರಲ್ಲಿ ಚಂಪೂ, ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ ವಚನ, ರಗಳೆ, ಷಟ್ಪದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬ ಚೌಕಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಮೀರಿದ ವೀರ ಶೈವನಾದ ಹರಿಹರನು ಗಿರಿಜಾ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಚಂಪೂವಿನಲ್ಲಿ ಕುಮಧೇಂದು ಜೈನನಾಗಿದ್ದು ಷಟ್ಪದಿಯ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯು ಪರಸ್ಪರ ಸಮನ್ವಯತೆಯ ಕಾವ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಈ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾಷೆಯು ನಡುಗನ್ನಡವಾಗಿದ್ದು, ಹಳಗನ್ನಡದ ಕ್ಲಿಷ್ಟತೆ, ಸಂಕೀರ್ಣತೆಗಳಿಂದ ಸಂಕ್ರಮಣಗೊಂಡ ಸ್ಪಷ್ಟ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ವಚನ, ರಗಳೆ, ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡುಗನ್ನಡದ ವೈಭವವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಶೈಲಿಯ ಚಂಪೂ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪ ಯುಗದ ಪ್ರೌಢತೆಯ ಬಿಗುವು ಸಡಿಲಗೊಂಡ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

೧.೧. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳು

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮಾರ್ಗದಿಂದ ದೇಸಿಗೆ ಸಂಕ್ರಮಣ ಹೊಂದಿದ ಯುಗವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಮಾರ್ಗ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಭಾವವಿದ್ದರೂ ಸಹ ದೇಶಿ ಭಾಷೆಯು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಕೃತಿಯಾದ ಕಾಲ, ವಿಷಯ, ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಭಾಷೆಗೆ ತಲೆದೋರಿದ ಇದನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಯುಗವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ವಚನವೆಂಬ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪದ ಉದಯ ಹಾಗೂ ವೈವಿಧ್ಯಯುತವಾದ ಅದರ ನಿರ್ಮಾಣದ ಸಂಪತ್ತು ಈ ಯುಗದ ಪ್ರಥಮ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿದೆ. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಸರಳ ಹಾಗೆ ಭಾವಗೀತೆ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನುಭಾವ ಗದ್ಯವೇ ಸರಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶಿವ ಶರಣರು ತಾವು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಅನುಭವದ ಜ್ಞಾನದ ಮುಖಾಂತರ ಲೋಕದ ಜನರಿಗೆ ಅನೇಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಣಬಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಾನವನ ಅಂತರಂಗ ಮತ್ತು ಬಹಿರಂಗ ಶುದ್ಧೀಕರಣಕ್ಕೆ ಅತೀ ಮಹತ್ವ ಕೊಟ್ಟು ಮಾನವನಿಗೆ ಕಾಯಕ ನಿಷ್ಠೆ, ಪ್ರಮಾಣಿಕತೆ, ಪಾರಮಾರ್ಥದ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ. ರಾಜಾಶ್ರಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಚನಕಾರರು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚಿಸಿದರು ಆದರೂ ಕೂಡ ಕೆಲವು ಅರಸರುಗಳ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದ ಕವಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ರಗಳೆ ತ್ರಿಪದಿ ಷಟ್ಪದಿ ಈ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಛಂದೋ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚನೆಯಾದವು. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕವಿಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕಂದ ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಇವನ್ನೇ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಯಿತು. ವಚನಕಾರರು ತ್ರಿಪದಿಗೆ, ಹರಿಹರ ರಗಳೆಗೆ, ರಾಘವಾಂಕ ರಗಳೆ ಷಟ್ಪದಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ಮೊದಲಿಗಾದರು. ರಗಳೆಗಿಂತ ಷಟ್ಪದಿ ತನ್ನ ಆರು ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಾರ್ಧಕ, ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು.

ಕಾಲಜ್ಞಾನ ಬಿರುದಿನ ಮತ್ತು ನೀತಿಯ ಪದ್ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗದ್ಯ ಸೀಸ ಪದ್ಯಗಳೆಂಬ ಲಘುರಚನೆಯು ಹೇರಳವಾದವು ಅವುಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಯೋಗ್ಯತೆಗಿಂತ ಮತೀಯ ಮಹತ್ವಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮನ್ನಣೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳು ಕಂದ ವೃತ್ತದ ಕೃತಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ೧೨,೧೪ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದವು

ವೀರಶೈವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಇಂಥ ಮಾರ್ಗ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಹರನ ಗಿರಿಜಾ ಕಲ್ಯಾಣ, ಸೋಮರಾಜನ ಶೃಂಗಾರ ಸಾರ, ರುದ್ರಭಟ್ಟನ ಜಗನ್ನಾಥ ವಿಜಯ, ಚೌಂಡರಸನ ಅಭಿನವ ದಶಕುಮಾರಚರಿತ ಇವು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ.

ಗ್ರಂಥ ವಿಷಯವು ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಲೀಲೆಗಳು, ಶಿವಶರಣರ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಎಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಮರ್ಯಾದಿತವಾಯಿತು. ಈ ಪರಂಪರೆ ಮುಂದಿನ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಗಿದೆ. ಜೈನರಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರ ಪುರಾಣ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣ ಕಥಾ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಆಕಾರವಾದವು. ಜೊತೆಗೆ ಧರ್ಮ ಪರೀಕ್ಷೆ, ರತ್ನ ಕರಂಡಕ ಈ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಥೆಯ ವೇಷವಿಲ್ಲದ ತತ್ತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ. ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿದ ತತ್ತ್ವ ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕೇಂತಿಕವಾಗಿ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಕಥಾನಕ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಜೈನಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಕಾವ್ಯ ರೂಪಗಳು ನಿರ್ಬಂಧವಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಮತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವು ಎಂಬುದು ಅತೀಶಯೋಕ್ತವಾದರೂ ಜೈನಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಂಪೂವಿನ ವಾಡಿಕೆ ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ ರಗಳೆಗಳ ಷಟ್ಪದಿಗಳ ವಾಡಿಕೆ ಉಂಟಾಯಿತು.

ಭಾಷಾಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಯುಗದ ಸಂಕ್ರಮಣಾವಸ್ಥೆಯ ನಿದರ್ಶನವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಹಳಗನ್ನಡದಿಂದ ಹೊಸಗನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವ ಕಾಲದ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಶೈಲಿಯ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ-ವೈವಿಧ್ಯಗಳು ತಲೆದೂರಿವೆ. ವಚನ, ರಗಳೆ, ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡುಗನ್ನಡದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಚಂಪೂಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಪಯುಗದ ಪ್ರೌಢಶೈಲಿಯೇ ಮುಂದುವರೆದಿದೆಯಾದರೂ, ಹಲವರಲ್ಲಿ ಲಾಲಿತ್ಯ ಪ್ರಸನ್ನತೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿವೆ. ವ್ಯಾಕರಣಗಳ ಬಿಗುವು ಸಡಿಲಗೊಂಡಿವೆ. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಳ ಕ್ಷಗಳ ವರ್ಜನೆ ಪ್ರಾಸ ನಿಯಮ ಪಾಲನೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕೃತಗೊಂಡದ್ದರ ಧೀರತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಾಸ ವಿಷಯದಲ್ಲಿನ ಬೇಧವನ್ನು ತಾನು ಪಾಲಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹರಿಹರನು ಹೇಳಿದನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾದನು.

ರಸದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿರಸ ಪ್ರವಾಹವು ಎಲ್ಲ ಮೀರಿತೆಂಬಂತೆ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯಿತು. ಜೊತೆಗೆ ಅದ್ಭುತವೂ ಮೆರೆಯಿತು. ವೀರ-ಶಾಂತರಸಗಳು ಜೈನಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆವಿಷ್ಕಾರ ಹೊಂದಿದವು. ಶೃಂಗಾರ ರಸ ಪ್ರಧಾನವಾದ 'ಲೀಲಾವತಿ ಪ್ರಬಂಧ' ಕೃತಿಯು ರಚನೆಯಾಯಿತು. ವೀರಶೈವರು ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ರಚಿಸದೆ

ಅದೇ ತಾತ್ವಿಕ ಅನುಭಾವಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಬಸವಾದಿ ಶರಣರು ವೈದಿಕತೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು. ದಾಸರು ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಈ ಇಬ್ಬರು ಸಮಾಜವನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸುತ್ತಾ ಉತ್ತಮ ಸಮಾಜದ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಸಂಕಲನ ಗ್ರಂಥವಾದ 'ಸೂಕ್ತಿ ಸುಧಾರಣ'ವು, ಮತ್ತು ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥವಾದ 'ಶಬ್ದಮಣಿ ದರ್ಪಣ'ವು ರಚನೆಗೊಂಡವು. ಸರ್ವಮತೀಯ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಇವು ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥಗಳಾದವು.

ದೇಸಿ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಇತರ ರೂಪವಾದ 'ಸಾಂಗತ್ಯ'ವು ಯಶಸ್ವಿ ಪ್ರಯೋಗವಾದುದನ್ನು 'ಭರತೇಶ ವೈಭವ'ದಂತಹ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಜನಜೀವನವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿವೆ. ಕಥನ ಪರಂಪರೆಯ ಗದ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಆಕರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ನಡುಗನ್ನಡವು ಹೊಸಗನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಯೋಗಿಕ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಧರ್ಮಾಮೃತ', ಪುಣ್ಯಾಸ್ತವ'ದಲ್ಲಿನ ಜೈನ ಕಥನ ಪರಂಪರೆಯು 'ಅಭಿನವ ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತೆ'ಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದು ಆ ಗದ್ಯದ ಒಲವು. 'ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆ'ಯು, 'ಮುದ್ರಾಮಂಜುಷ, ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ' ಗದ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಹೊಂದಿ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅರುಣೋದಯಕ್ಕೆ ಸಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಯುಗವು ಬಸವಯುಗ, ಹರಿಹರಯುಗ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಯುಗ ಎಂಬ ಒಳ ಶಾಖೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ, ಆಯಾ ಕಾಲ, ದೇಶ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಬಹು ಉಪಯೋಗವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

೧.೨ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರೂಪಗಳು :

ಅ. ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ:

ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಗಮ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸ, ಪ್ರಮುಖ ವಚನಕಾರರ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ಕಾಲವು ಅತೀ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಇಡೀ ಮಾನವ ಕುಲದ ಜೀವನ ವಿಧಾನವನ್ನು, ಮೌಲ್ಯಗಳ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ವಚನಕಾರರನ್ನು ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯ ಆರಂಭಿಕರೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶಿ.ಶಿ ಬಸವನಾಳರು 'ದೇವವಾಣಿಯನ್ನು ಜನವಾಣಿಯನ್ನಾಗಿಸುವು ಅಸಾಧ್ಯವಾದಾಗ, ಜನವಾಣಿಯನ್ನೇ ದೇವವಾಣಿಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ವಚನಕಾರರದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಶಿವಶರಣರು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕೃಷಿಗೈದವರಲ್ಲ. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮನುಕುಲದ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ಜೀವನ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವಂದನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳೆಯಿತು. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ವಚನಕಾರರ ನೇರ ದೃಷ್ಟಿ ಜನತೆಯೆಡೆಗೆ, ಜನರ ಜೀವಾರಸದೆಡೆಗೆ ಮತ್ತು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜದೆಡೆಗೆ ಅವರ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಜನರನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತುವ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಾದ ಪರಿಕರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಅವರು ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಜನತೆಯ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದರು.

ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಕಾಣಿಸಿಗದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿದೆ ಅದೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ತನ್ನ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಪಂಡಿತ ಮಾನ್ಯ ವೆನಿಸಿದ್ದ ಚಂಪೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭೂಯಿಷ್ಟವಾಗಿ ವಿಧ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವೇದ್ಯವಾಗುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ವಾಗಿತ್ತು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಂದ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ದೂರವೇ ಉಳಿದಿತ್ತು. ಈಗಾಗಿ ಜನ ಬದುಕಬೇಕು ಎಂದು, ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಶಿವ ಶರಣರು ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಜನ ತಿಳಿಯುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದರು. 'ಕಳಬೇಡ ಕೊಲಬೇಡ ಹುಸಿಯ ನುಡಿಯಲೂ ಬೇಡ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದುದ್ದು ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣ.

ವಚನ ಎಂದರೇನು ? ವಚನ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಬಸವಾದಿ ವಚನಕಾರರು ತಾವು ಬಳಸುವ ಮುನ್ನವೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದಿತು. ಚಂಪೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವಾಗ, ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ, 'ವಚನ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಗದ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಇದು ಪದ್ಯದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಗತ್ತು ತಂದು ಕೊಟ್ಟ ಕೀರ್ತಿ ವಚನಕಾರರಾದ ಶಿವಶರಣರದ್ದು. ವಚನ ಶಬ್ದ ಮೂಲತಃ ಸಂಸ್ಕೃತದ್ದು ಇದು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನಮತ್ತಾಗಿ ಆಗಮನವಾಗಿದೆ. ಫಾ. ಕಿಟಲ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಆಫ್ಟೆಯವರು 'The act Of speaking, uttering, saying' ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ವಚನ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಮಾತು', 'ನುಡಿ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ದೇವರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ, ಸಕಲೇಶ ಮಾದರಸ, ಮಾದಾರ ಚೆನ್ನಯ್ಯ, ಕೆಂಬಾವಿ ಬೋಗಣ್ಣ, ಶಂಕರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ, ಮಿರಮಿಂಡದೇವ, ತೆಲುಗು ಬೊಮ್ಮಯ್ಯ, ಡಕ್ಕೆಯ ಬೊಮ್ಮಣ್ಣ ಮೊದಲಾದ ಬಸವಾದಿ ಪ್ರಥಮರು ವಚನಸಾಹಿತ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನೇ ಮೊದಲ ವಚನಕಾರನೆಂದು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ದೊರೆತಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ವಚನಕಾರರು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಏಕದೇವೋಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಭೇದ-ಭಾವಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು. ಜಾತಿಕೀಳರಿಮೆಯನ್ನು ಕಳೆದು ವೃತ್ತಿ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮನ್ನಣೆ, ಅಧಿಕಾರ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು, ನಿಷ್ಠೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ಪ್ರೀತಿ, ಸಮಾನತೆ, ಕಾಯಕ, ಅಂತರಂಗ ಶುದ್ಧಿಗೆ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿ, ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವ ನೀಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಹೀಗಾಗಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ವಿಶ್ವ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದ ವಿಶಿಷ್ಟಕೊಡುಗೆ ಎನಿಸಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ವಚನಕಾರರು ಎಂದೂ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿ ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು ಹಸನಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟವರಲ್ಲ, ಮೂಲತಃ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಅಲ್ಲ. ಈ ಸಮಾಜದ ಅಂದಕಾರ, ಮೌಢ್ಯತೆ ಕ್ರೂರ, ಬರ್ಬರತೆಯನ್ನು ವೈಚಾರಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾನತೆಯ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ನವ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಸಾಧಾರಣವಾದಿಗಳಾಗಿ, ತತ್ವ ಬೋಧಕರಾಗಿ, ಸತ್ಯ ಅನ್ವೇಷಕರಾಗಿ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತಕರಾಗಿ

ಮೂಡಿಬಂದವರು. ಅದು ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೇ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ತೊಡಗಿದುದು ವಿಪರ್ಯಾಸ. ಯಾವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಂಧ ಕಾರತ್ವ - ಮೌಢ್ಯತೆ ಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ಜಾತಿ, ಮತ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಹೊಸ ಚಿಂತನೆಗಳ ತಳಹದಿಯಲ್ಲಿ ವಚನಕಾರರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಜೀವನದ ರೀತಿ ನೀತಿ ರಚನೆ ಭಾಷೆ ಛಂದಸ್ಸು ಧೋರಣೆಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಹೆಚ್ಚು ಮಾನವೀಯವಾಗ ತೊಡಗಿದರು. ಈ ಮುಖಾಂತವಾಗಿಯೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಆಂದೋಲನವನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿದುದು ಒಂದು ಅದ್ಭುತ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ವಚನಗಳ ರಚನೆಗಳು ಜೀವಾನುಸಾರಗಳಿಂದ ವಿಚಾರ ಅನುಭವ ಮಂಥನಗಳಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿರುವಂತಹ ಮುಕ್ತಕಗಳು. ವಚನಕಾರರ ವಚನಗಳು ಅನುಭವದೇಸೆಯಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದಿದ್ದವುಗಳಾದರೂ ತಮಗೆ ಅರಿವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಅವರು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳು ಕಾವ್ಯದ ಸತ್ವಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡವು. ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲಿನ ವಾಸ್ತವ ಬದುಕಿನ ಪಕ್ಕತಿ, ವಸ್ತು, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ರೂಪಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಚಿತ್ರ ಭಿತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಮೂಲಕ ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ಮಮೋವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿದರು. ರಸ, ಧ್ವನಿ, ಭಾವ, ಲಯ, ಛಂದಸ್ಸುಗಳೆಂಬ ಕಾವ್ಯ ಬಂದಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಾತುಗಳೆಂಬ ಕಾವ್ಯಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ಉಪಮೆ-ರೂಪಕ-ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ತಮ್ಮ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಅದ್ಭುತ ಕಾವ್ಯವಾಗಿಸಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕನ್ನಡ ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆಯಲ್ಲದೆ ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಅಪರೂಪದ ಕೊಡುಗೆಯೆಂದು ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಅದು ವಚನಕಾರರ ಅನುಭವ ಸಮರ್ಥ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾದುದೆಲ್ಲ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾವ್ಯದಂತೆ ಕಾಣ-ತೊಡಗುತ್ತದೆ.

ಆ. ರಗಳೆ ಸಾಹಿತ್ಯ :

ರಗಳೆ ಎಂದ ಕೂಡಲೇ ನಮಗೆ ಜ್ಞಾಪಕವಾಗುವ ಹೆಸರು ಮಹಾಕವಿ ಹರಿಹರನ ಹೆಸರು. 'ರಗಳೆ ಕನ್ನಡದ ದೇಸಿ ಛಂದೋ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಈ ರೂಪ ಮೊದಲು ಪಂಪನಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೊಂಡರೂ ಅದರ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಸಾರ್ಥಕ ಪ್ರಯೋಗದ ರುವಾರಿ ಹರಿಹರನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ರಗಳೆ ಎಂದರೇ ತಂಟೆ, ಗಲಾಟೆ ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ರಗಳೆಯು ತ್ರಿಪದಿಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಒಂದು ಮಟ್ಟು. ಇದರಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೇ ಸಾಲುಗಳು

ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಎರಡೆರಡೇ ಸಾಲುಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ತಾಳ ಮತ್ತು ಲಯಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಪದಗಳ ಜೋಡಣೆಯು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಬರುವುದುಂಟು. ಉತ್ತಮ ಕವಿಯು ರಚಿಸಿದ ರಗಳೆಯು ಕಿವಿಗೆ ಇಂಪಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಸಲ ಸಾಲಿನ ಶುರುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸ ಬರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಸಾಲಿನ ಕೊನೆಯಲ್ಲಂತ ಪ್ರಾಸ ಇದ್ದೇಯಿರುತ್ತದೆ. ನಾಗವರ್ಮ ತನ್ನ 'ಭಂದೋಂಬುಧಿ'ಯಲ್ಲಿ ರಗಳೆಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಉತ್ಸಾಹ, ಮಂದಾನಿಲ ಹಾಗೂ ಲಲಿತ ರಗಳೆಗಳ ಪ್ರಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ೩,೪,೫ ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣ ನಿಯಮಗಳು ವಿಪರ್ಯಾಸದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ ಜೋಡಿ ಪದದಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಮಾತ್ರ ಸಮಾನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತಾಳದ ಗಣನೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ನಿಯತವಾದ ಪಾದ ಸಂಖ್ಯೆಯಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಮೊದಲು ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ರಗಳೆಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಯಿತು ಅಮೇಲೆ ವರ್ಣಕ ಕಾವ್ಯಗಳು ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದವು. ಹರಿಹರನಂಥ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮನಸ್ಸಿನ ಶಕ್ತಿ ಕವಿ ರಗಳೆ ಭಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಬೆಳೆಯನ್ನು ತೆಗೆದನು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಯು ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಪಂಡಿತ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸುತ್ತವರೆದಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ವಚನಕಾರರು ಅರಸೊತ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ಪಾಂಡಿತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಬಂದಳಿಕೆಯ ನೀತಿಯನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿದರು. ಒಟ್ಟು ಜನತೆಯ ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ಸಮಾನತೆಯ ಬದುಕು ಮುಖ್ಯ ಎಂದರು ಇಂಥ ಗುರಿಯ ಹೋರಾಟದ ಹಿಂದೆ ಬಂತು ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಇದರ ರೂಪ, ವಚನ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಜನತೆಯ ನಡುವೆಯೇ ಬಂದವು. ಈ ಆದರ್ಶ ಹರಿಹರನ ಕಣ್ಮಂದೆಯೇ ಇತ್ತು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿದ್ದ ಚಂಪೂ ಮೋಹದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ಈತ ನಾಡಿನ ಜನತೆಗೆ ಹತ್ತಿರವಾದ ರಗಳೆ ಭಂದೋ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಆದರೆ ಇವರೆಲ್ಲ ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನು ಮುಖ್ಯರು ಕೂಡ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಮುಂದೆ ಪಾದದ ಮೊದಲು ಮತ್ತು ಕೊನೆಯ ಪ್ರಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ರಗಳೆ ಸರಳ ರಗಳೆಯಾಯಿತು ಕುವೆಂಪು ಈ ಘಟ್ಟದ ಮಹತ್ವದ ಕವಿ. ಕಥನ ಕವನ ಮತ್ತು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಬಳಸಿದ ಸರಳ ರಗಳೆಯ ಪ್ರಯೋಗ ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಪಳಗಿದ ಕವಿ ಅದೇ ಸರಳ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ 'ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ' ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಹಲವು ಹತ್ತು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಅಗ್ಗಳಿಕೆಯ ಹೆಸರಾದ ಪಂಪ

ತನ್ನ ಎರಡು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಗಳೆಯನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದಿ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಈತನು ರಗಳೆಯನ್ನು ತಂದಿರುವ ಅಂಶ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ತೀರ್ಥಂಕರನನ್ನು ತನ್ನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಒಂದು ಮುಂಜಾನೆ ಮರುದೇವಿಯು ಕಂಡ ಹದಿನಾರು ಕನಸುಗಳ ವರ್ಣನೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಯಾಗಿರು ಇಲ್ಲಿನ ಕನಸುಗಳನ್ನು ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬದಲಿಸುವ ಹಕ್ಕು ಪಂಪನಿಗಿಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪದಪುಂಜಗಳೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡಬಂದಿವೆ. ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ರಗಳೆಯು ಇಣುಕಿದೆ ಪಾಂಡವರು ಏಕಚಕ್ರ ನಗರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಹದಿನೆಂಟು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ನಗರ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ರಗಳೆಯ ಸುಲಲಿತವಾದ ನಡಿಗೆಯನ್ನು ಕವಿ ಸೊಗಸಾಗಿ ತಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಹರಿಹರ ಎಷ್ಟು ರಗಳೆಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಎನ್ನುವುದು ಕೂಡ ತೊಡಕಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ. ಅರವತ್ತೊಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಶಿವಶರಣರ ಪಟ್ಟಿ ಕೂಡ ಒಂದೊಂದು ರೀತಿಯಿದೆ 'ಪೆರಿಯಾ ಪುರಾಣ'ದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕೆವು ಹೆಸರುಗಳು ಹರಿಹರನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಈತನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹೊಸ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ ಜೊತೆಗೆ ಕರಿಕಾಲ, ನಿಂಬಿಯಕ್ಕ, ಮಾದಾರ ಚೆನ್ನಯ್ಯ ಈ ಮೂವರ ಕತೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಒಟ್ಟು ೬೬ ಪುರಾತನರು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಪುಷ್ಪಲಿಂಗಾರ್ಚನೆ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ, ವಿಭೂತಿ, ಹಂಪೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ರಗಳೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಬಸವ, ಅಲ್ಲಮ, ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಮುಂತಾದ ನೂತನ ಶಿವಶರಣರನ್ನು ಕುರಿತ ರಗಳೆಗಳನ್ನು ಹರಿಹರ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ನಡುವೆ ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅನಾಮಧೇಯರ ರಗಳೆಗಳು ಇವೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಚರ್ಚೆ ನಡೆದಿದೆ. ಸುಮಾರು ೧೦೬ ರಗಳೆಗಳು ಹರಿಹರನವು ಎನ್ನುವ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಹರಿಹರ ಮೂಲತಃ ಆವೇಷ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಭಕ್ತಿಕವಿ ಇಂಥ ಆವೇಷ ಮನೋ ಆಕಾಂಕ್ಷಣೆ ಪೂರ್ವಪರಂಪರೆಯ ಮಾರ್ಗ ಕಾವ್ಯ ಚಂಪೂ ರೀತಿ ಒಗ್ಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಹರಿಹರನು ತನ್ನ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಶಿವಭಕ್ತಿ ಪಾರಮ್ಯವನ್ನು ಸುಲಲಿತವಾಗಿ, ನಿರಂತರವಾಗಿ, ನಾದಮಯವಾಗಿ ಪಟನೆಗಯ್ಯಲು ಈ ರಗಳೆ ಪ್ರಕಾರವು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಗಳೆಯು ಸರಳರಗಳೆಯಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳನ್ನು ತಾಳಿದೆ. ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನ 'ಬ್ಲಾಕ್‌ವರ್ಸ್‌'ನ ಸಂವಾದಿ ರೂಪವಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಇ. ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯ :

ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಂತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತ್ತು ಅದುವೇ ಹರಿದಾಸರ ಕೀರ್ತನಾ ಸಾಹಿತ್ಯ. ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ದಾಸರು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಮಾಡಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸುತ್ತಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚಿಸಿರುವುದು. ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ದಿನ ಬೆಳಗಾದರೆ 'ದೇವರ ನಾಮ'ಗಳನ್ನು ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬೀದಿ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಾಡುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಉಡುಪು ಅಲಂಕಾರಗಳ ದಾಸಯ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುವಾಗ ಆಯಾಚಿತವಾಗಿ ಅವರ ಹಾಡಿನ ಒಂದೆರಡು ಚರಣಗಳು ನಮ್ಮ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಹೂವ ತರವರ ಮನೆಗೆ... ಜಾಲಿಯ ಮರದಂತೆ... ಯಾರೇ ಬಂದವರು... ಹೀಗೆ ಯಾವುದೋ ದೇವರ ನಾಮದ ಪಲ್ಲವಿ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪುರಂದರ ವಿಠಲ ಎಂದು ಕಾಗೆನೆಲೆಯಾದಿ ಕೇಶವನೆಂದೋ ಅಂಕಿತ.

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗೃಹಿಣಿಯರು ವೃತ, ನಿಯಮ, ಆರತಿ, ಅಕ್ಷತೆ, ವಿವಾಹ ಮೊದಲಾದ ಶುಭಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ, ಕೆಲವು ಬಾರಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆಡಿಸಲೋ ಮಲಗಿಸಲೋ, ಕೆಲವು ಭಾರಿ ಯಾವುದೋ ವಿಚಿತ್ರ ತಪ್ಪ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೋ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. 'ಭಾಗ್ಯದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಾರಮ್ಮ', ಅಮ್ಮ ಗುಮ್ಮನ ಕರೆಯದಿರೇ, ಯಾರಿಗೆ ಯಾರುಂಟು ಈ ಮೊದಲಾದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಬರೆದವರಾರೋ, ಆದರೆ ಹಾಡುಗಳು ಮಾತ್ರ ಅವರವೇ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಈ ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾಗದ ಎರಕವಾಗಿ ಬೆರತುಹೋಗಿರುವ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ. 'ದೇವರ ನಾಮ' ಎಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ನಾಲಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಲಿದಾಡುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ. ವರ್ಣನೆ, ಕೀರ್ತನೆ ಈ ಬಗೆಯ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ತನ್ಮಯತೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಗುಣ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೆ ಇಂಥ ಒಂದು ತನ್ಮಯತೆಯ ಫಲ. ಇದು ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತ ಭಕ್ತನ ತನ್ಮಯತೆ. ಅತ್ಯಂತ ತೀರ್ವವಾದ ಭಾವ ಹಾಡಾಗಿ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ 'ಉಕ್ತಿಗೆ' ಕೀರ್ತನೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತ ಭಕ್ತನ ನಡುವಿನ ಗಾಢ ಸಂಬಂಧ ಅವೀನಾಭಾವ ಕೀರ್ತನೆಯಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಆಕಾರಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮುಖ್ಯ ಭಾವ ಭಕ್ತಿ ಈ ಭಕ್ತಿ ಏಕದೈವ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಾಗಿ ಹಂಚಿ ಹೋಗದೆ ಗಾಢವಾಗುವಂತದ್ದು. ವಿಶ್ವದ ಮೂಲಭೂತ ಸತ್ಯದ ಅರಿವಿಗೆ ಈ ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ಸುಲಭವೆಂಬುದು ಕೀರ್ತನಕಾರರ ಒಟ್ಟು ಧಾಟಿ. ತಮ್ಮ

ಇಷ್ಟದೈವನನ್ನು ಅವರು ಭಕ್ತಿಯ ನಾನಾ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಚಿಸುತ್ತ ತಮ್ಮ ದಾರಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ಸಾಮಾಜದಲ್ಲೂ ಒಂದು ಹಾದಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದರು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸಾರತೆ ನಶ್ವರತೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವುದು, ತನ್ಮೂಲಕ ಲೌಕಿಕ ಬೋಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಯಾವ ಹೇಯಕ್ಕಾದರು ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಭಗವಂತನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿಸುವುದು, ಹಾಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸುಖದ ಕಡೆ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಒಯ್ದು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು. ಇದು ಈ ಹಾಡುಗಾರರ ಒಟ್ಟು ಗುರಿ. ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮೋಕ್ಷದ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ತಲ್ಲಣಿಸದೆ ಇಡೀ ಒಂದು ಸಮಾಜದ ಉನ್ನತಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರದ ಈ ಭಕ್ತಿ ಪರಂಪರೆಯ ದೃಷ್ಟಿ ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದ್ದು ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಮಹತ್ವದ್ದು.

ಕೀರ್ತನೆಗಳೆಂದು ಹರಿದಾಸರ ಹಾಡುಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ, ಶರಣರು ಹಾಡಿದ ಪದಗಳು ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಕೀರ್ತನೆಗಳು. ಕ್ರಿ.ಶ ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ವಚನವೆಂಬ ಅಭೂತ ಪೂರ್ವ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಹರಿದಾಸರು ತಮ್ಮ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ತತ್ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಮೊದಲಿಗಾದರು. ಶಿವಶರಣರು ಬರೆದ ಈ ಹಾಡುಗಳು ಪಲ್ಲವಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಲು ಅನುವರಿತು ರಚಿತವಾದ ಗೇಯ ಕೃತಿಗಳು. ಮುಂದೆ ೧೫, ೧೬ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಸರು ಯಾವ ಕೀರ್ತನೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಇಡೀ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಅದ್ವಿತೀಯ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದರೂ ಆ ಕೀರ್ತನ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಬಸವಾದಿ ಶಿವದಾಸರ ಗೀತ ಪ್ರಕಾರದ ಮೂಲವು ಮಾದರಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಿತ್ತೆಂಬ ಎಲ್. ಬಸವರಾಜು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದೆ.

ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂದರ್ಭವಾದ ವೈಷ್ಣವ ಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರವಹಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಸರ ಸುಳಾದಿ, ಉಗಾಭೋಗಾದಿಗಳನ್ನುಳಿದ ಬಿಡಿ ರಚನೆಗಳ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ 'ಕೀರ್ತನೆ' ಎಂಬ ಅಭಿಧಾನ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಕೀರ್ತನೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿ, ಸ್ತೋತ್ರ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಕೀರ್ತನೆ ಎಂಬುದು ಕನ್ನಡ ಸಂವಾದಿ ಪದ. ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ವಚನಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಾದವೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಭಾಗವತ ಪರಂಪರೆಯ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ರಾಮಾನುಜರು ಮತ್ತು ಮಾಧ್ವರ ಪ್ರಭಾವ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದಿಂದ ಎರಡು

ವೈಷ್ಣವ ಪಂಥಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ೧೩ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ನರಹರಿ ತೀರ್ಥರು ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಆದ್ಯ ಪ್ರವರ್ತಕರು. ನಂತರ ಶ್ರೀಪಾದರಾಯ, ವ್ಯಾಸರಾಯ, ಪುರಂದರ ದಾಸರು, ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ದಾಸ ವಾಚ್ಛಯವು ಉತ್ತುಂಗ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ತರುವಾಯ ವಾದಿರಾಜ, ವಿಜಯದಾಸ, ಜಗನ್ನಾಥದಾಸ, ಪ್ರಸನ್ನ ವೆಂಕಟದಾಸ ಮೊದಲಾದವರು ಈ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು.

ಕೀರ್ತನೆಗಳು ಪಲ್ಲವಿ ಅನುಪಲ್ಲವಿ, ನಂತರ ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಇರುವುದು ಇದರ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಮಾಧ್ವ ಮತ, ತತ್ವಜ್ಞಾನ, ತಾರತಮ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ದೇವತಾಸ್ತುತಿ ಭಗವಂತನ ವಿವಿಧ ಅವತಾರ ಲೀಲೆಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಒಲವು-ನಿಲವು, ಮಾನಸಿಕ ತೊಳಲಾಟ, ಬಳಲಾಟ, ಸಮಾಜ ವಿಡಂಬನೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ ಈ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ. ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಯಿಂದ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ' ಉದಯವಾದುದ್ದು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಕೊಡುಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಅಪಾರವಾಗಿ ಅದಮ್ಯವಾಗಿ ನೀಡಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕೇವಲ ಹರಿದಾಸರಿಂದಲ್ಲದೇ ಷಡಕ್ಷರಿ, ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿ ಮತ್ತಿತರಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗುತ್ತಾ ಸಾಗಿದೆ.

ಈ. ಷಟ್ಪದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ :

ಆಧುನಿಕ ನಾಗರಿಕತೆ ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸದೆ ಇದ್ದ ಕಾಲವೊಂದಿತ್ತು. ಈಗಿನ ಸಮೂಹದಾಯ ರೇಡಿಯೋಗಳು ಅಥವಾ ಟೆಂಟ್ ಸಿನಿಮಾಗಳು ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದಿದಾರಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದವು. ಮೋಟಾರು, ಬಸ್ಸು, ಲಾರಿಗಳನ್ನು ಜನ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ ಅಷ್ಟೇಕೆ ವಿದ್ಯುತ್ ದೀಪ ಇನ್ನೂ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದಿರದ ಕಾಲವದು. ಗರತಿಯ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತಿ ಬಿಕ್ಕಿದ ಹಿಟ್ಟಿನ ಹಿರಣಿಗಳಂತೂ ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅಂದಿನ ಜನಗಳ ಬದುಕು ಪ್ರಶಾಂತವಾಗಿತ್ತು ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕೋಲಾಟ, ವೀರಗಾಸೆ, ಬಯಲಾಟ, ಭಜನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ವೇಳೆಯನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾದವರು, ಮಧ್ಯವಯಸ್ಸಿನವರು ಮತ್ತು ಹಿರಿಯರು ಸಂಜೆಯಾದ ಕೂಡಲೇ ಊರಿನ ಮಠದ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ, ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪುರಾಣ ಪ್ರವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡದ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳಾದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ, ಗದುಗಿನ ಭಾರತ, ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಲೀಲೆ, ತೊರವೆ ರಾಮಾಯಣ, ಜೈಮಿನಿ

ಭಾರತ, ಬಸವ ಪುರಾಣ ಚೆನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣ, ನಳಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ರಾಗವಾಗಿ ಓದಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚತುರ ಪ್ರವಚನಕಾರರನ್ನು ವಯಸ್ಸಾದವರನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪಂಡಿತಮಾನ್ಯ ಕವಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳದ ಹಳ್ಳಿಗರು ಸಾಕಷ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ರಾಘವಾಂಕ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಚಾಮರಸ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶರ ಹೆಸರು ಕೇಳದವರು ವಿರಳ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತರು, ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾವಂತ ನಾಗರೀಕರಿಂದ ಮನ್ನಣೆ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಬಹುಪಾಲು ಷಟ್ಪದಿಕಾರರು, ಯಾವ ರಾಜಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದವರಲ್ಲ. ಜನತೆಗಾಗಿ ಅವರು ಕಾವ್ಯ ಬರೆದರು. ಜನತೆಯೇ ಅವರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಪುರಸ್ಕರಿಸಿತು. ದೇಸಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಷಟ್ಪದಿಯು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಜನತೆಯ ಅಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಆರೈಕೆಯಿಂದ ಬೆಳೆದಿದ್ದು ಕವಿಗಳು, ಗಮಕಿಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರವಚನಕಾರರಿಂದ. ಮಠ, ಚಾವಡಿ, ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಹರಳಿ ಕಟ್ಟಿಗಳೇ ಇದರ ಆಶ್ರಯ ಸ್ಥಾನಗಳು.

ಷಟ್ಪದಿಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು. ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಷಟ್ಪದಿ ಆರು ಸಾಲುಗಳ ಪದ್ಯರೂಪ. ಮೊದಲ ಮೂರು ಸಾಲುಗಳು ಉಳಿದ ಮೂರು ಸಾಲುಗಳಿಗೆ ಸಮವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದು, ಎರಡು, ನಾಲ್ಕು ಮತ್ತು ಐದನೆಯವು ಚಿಕ್ಕ ಸಾಲುಗಳು ಇವುಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಮೂರು ಮತ್ತು ಆರನೇ ಸಾಲುಗಳು ದೊಡ್ಡ ಸಾಲುಗಳು ಇವೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಮೂರು ಮತ್ತು ಆರನೇಯ ಸಾಲುಗಳು ಮಿಕ್ಕ ಸಾಲುಗಳ ಒಂದುವರೆ ಒಂದು ಗುರುವಷ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಆದಿಪ್ರಾಸ ಅನುಪ್ರಾಸಗಳನ್ನು ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಹಾಡಲು ಬರುವಂತದ್ದಾದುದರಿಂದ ಷಟ್ಪದಿ ಹೆಚ್ಚು ಜನಪ್ರಿಯ ಹೊಂದಿದೆ. ಕಥನಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಇಡೀ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ರಚಿತವಾದ ಪದ್ಯಗಳ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಎಣಿಸುವುದಾದರೆ ಮಾರ್ಗ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂದ ಮತ್ತು ದೇಸಿಗಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಷಟ್ಪದಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನ ದೊರೆಯಬಹುದು. ಕಂದ ಷಟ್ಪದಿ ಎರಡರ ಸೆಣೆಸಾಟ ನಡೆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಷಟ್ಪದಿಯೇ ಗೆಲ್ಲಬಹುದು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ೧೫ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕುನೂರ ಎಂಬತ್ತೆಂಟು ಕವಿಗಳು ಐದುನೂರ ಎಂಬತ್ತೆರಡು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಂದಾಜಿದೆ. ನಾಗವರ್ಮನ

ಭಂದೋಂಬುದಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಷಟ್ಪದಿಯ ಉಲ್ಲೇಖ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆತನ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ ೯೯೦. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಷಟ್ಪದಿ ಒಂದೇ ಆಗಿತ್ತೆಂದೆ ಆ ಬಳಿಕ ಆರು ವಿಧಗಳಾಗಿ ರೂಪು ಪಡೆಯಿತೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಶರ, ಕುಸುಮ, ಭೋಗ, ಭಾಮಿನಿ, ಪರಿವರ್ಧಿನಿ, ವಾರ್ಧಕ ಎಂಬ ಆರು ವಿಧಗಳು ಈಗ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿವೆ. ರಾಘವಾಂಕನು ಷಟ್ಪದಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮೊದಲು ಚಂದ್ರರಾಜನ 'ಮಧನ ತಿಲಕ'ದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆರು ಷಟ್ಪದಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ರಾಘವಾಂಕನ ವೀರೇಶ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿನ ಉದ್ದಂಡ ಷಟ್ಪದಿ ಎಂಬ ಹೊಸದೊಂದನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದನು.

ರಾಘವಾಂಕನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಗಳಾದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ, ಸಿದ್ಧರಾಮ ಚರಿತೆ, ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಷಟ್ಪದಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಘವಾಂಕನ ನಂತರ ಭೀಮಕವಿ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತ ಮುಂತಾದವರು ಈ ಷಟ್ಪದಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸಿದರು. ಆದರೆ ಷಟ್ಪದಿಯ ಪರಂಪರೆಯ ಶಿಖರದಂತಿರುವ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಚಾಮರಸ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ ಈ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಭದ್ರ ಬುನಾದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಯುಗ ಪ್ರವರ್ತಕ ಮಹಾಕವಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತ ಕಲಿಯದವರಿಗೆ ಕಾಮಧೇನುವಾಗಿ ಸೂರೆಗೊಂಡಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿರುವವರನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕುವೆಂಪು, ಡಿವಿಜಿ, ಅಡಿಗ, ಬೇಂದ್ರೆ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ರವರ ಮೊದಲ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಷಟ್ಪದಿ ಪ್ರಯೋಗಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ವಿರಳವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಉ. ಸಾಂಗತ್ಯ :

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಂಗತ್ಯ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ತುಂಬಾ ತಡವಾಗಿ, ಚಂಪೂ, ರಗಳೆ, ಷಟ್ಪದಿ ರೂಪಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಬಂದದ್ದು ಸಾಂಗತ್ಯ. ಒಂದುವರೆ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸಾಂಗತ್ಯದ ಚರಿತ್ರೆ ಆಯ್ದು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳು ಮಾತ್ರ. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದಿರುವ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಯಾವ ಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ಸಾಂಗತ್ಯದ ವಿವರಣೆ ಇಲ್ಲ. ಚಂಪೂಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪದಿ, ರಗಳೆ ಮತ್ತು ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಷಟ್ಪದಿ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಎಡೆ ದೊಡತಂತೆ ಸಾಂಗತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಪದ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಸಾಂಗತ್ಯ ಪದ್ಯಗಳು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಂಗತ್ಯ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವುದು ಕಾವ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅದು ೧೫ನೇ ಶತಮಾನದ ಅರುಣೋದಯದಲ್ಲಿ. ಸಾಂಗತ್ಯ ತಡವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು

ಬೇಗ ಕವಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಯಿತು. ಸಾಂಗತ್ಯದ ಸೊಬಗಿನ ಸುಳಿವು ಸಿಗುವುದೇ ತಳಕವಿಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಫಲವಾದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು.

ಸಾಂಗತ್ಯ ಹಾಡುವ ಮಟ್ಟು, ಸಾಂಗತ್ಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳ ನಾಲ್ಕು ಅರ್ಥಗಳ ಪಾದಗಳಿರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲೆರಡು ಸಾಲುಗಳು ಪೂರ್ವಾರ್ಧ, ಕಡೆಯ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳು ಉತ್ತರಾರ್ಧ. ಮೊದಲನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಷ್ಣು ಗಣಗಳು ಎರಡನೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಷ್ಣು ಗಣಗಳು ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮಗಣ ಇರುತ್ತವೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಡೆಯ ಎರಡು ಸಾಲುಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅಂಶಗಣಗಳು ಹಾಡುವ ದಾಟಿಗೆ ನಾದವನ್ನು ತುಂಬಿ ಗೇಯ ಗುಣವನ್ನು ವರ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಂಗತ್ಯ ಅಂಶಗಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರ ಎಂಬುವು ಅಂಶಗಣಗಳು. ಅಂಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗಣಗಳು ಅಂಶಗಣಗಳು. ಗಣಕ್ಕೆ ಮೂಲಾಂಶ ಒಂದು ಗುರು ಮೊದಲನೇ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಒಂದು ಗುರು ಇರಲೇ ಬೇಕು ಅಂದರೆ ಅದು ದೀರ್ಘ ಸ್ವರಯುಕ್ತವೂ, ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರದ ಹಿಂದಿನದು ಆಗಿರಬೇಕು. ಒಂದು ಗುರುವಾಗಲೇಬೇಕಾದ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಅದು ಪಡೆದಿರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕಡೆಗೆ ಎರಡು ಲಘವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಮೊದಲನೇ ಅಂಶವೆಂದು ಗಣಿಸಬೇಕು. ಅದರ ಅನಂತರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಷರವೂ, ಅದು ಗುರುವಿರಲಿ ಹಸ್ತವಿರಲಿ ಒಂದು ಅಂಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಗಣನೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಂಶಗಳು ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮಗಣ, ಮೂರು ಅಂಶಗಳು ಒಂದು ವಿಷ್ಣುಗಣ, ನಾಲ್ಕು ಅಂಶಗಳು ಒಂದು ರುದ್ರಗಣ ಆಗುತ್ತವೆ. ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣುಗಣಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾದರೂ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ರುದ್ರಗಣಗಳು ಬರುವುದುಂಟು.

೧೬,೧೭ನೇ ಶತಮಾನಗಳು ಸಾಂಗತ್ಯದ ಸುಗ್ಗಿಯ ಕಾಲ. ಇದುವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ೨೩೦ ಕಾವ್ಯಗಳು ದೊರೆತಿವೆ ಎಂಬುದು ಅತಿ ಕ್ಷಿಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾನ್ಯತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಕೇವಲ ಐವತ್ತು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಪದ್ಯಗಳ ಭರತೇಶ ವೈಭವದ ವರೆಗೆ ಕಾವ್ಯಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಚಂಪೂ, ರಗಳೆ, ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ ಕವಯತ್ರಿಯರು ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಥಕವಾಗಿ ಸಾಂಗತ್ಯ ಕೃತಿಗೈದ ಮಹನೀಯರೆಂದರೆ.. ದೇವರಾಜನ 'ಸೊಬಗಿನ ಸೋನೆ', ಶಿಶುಮಾರ್ಯಣನ 'ಅಂಜನಾ ಚರಿತೆ', ನಂಜುಂಡ ಕವಿಯ 'ಕುಮಾರರಾಮ ಸಾಂಗತ್ಯ' ಕನಕದಾಸರ 'ಹರಿಭಕ್ತಸಾರ', ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯ 'ಭರತೇಶ ವೈಭವ', ಕಲ್ಯಾಣ ಕೀರ್ತಿಯ 'ಮನ್ಮಥನ ಚರಿತೆ', ಸಂಚಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮನ 'ಹದಿಬದೆಯಧರ್ಮ' ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಗತ್ಯವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಊ. ತ್ರಿಪದಿ ಸಾಹಿತ್ಯ :

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಆಡುವ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಮೂಡಿರಬಹುದಾದ ಮಟ್ಟು ತ್ರಿಪದಿ. ಇದು ಮೂರು ಪಾದಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲು ಎರಡು ಸಾಲುಗಳ ಏಳೆ ಎಂಬ ಹಾಡಾಗಿದ್ದು ಎರಡನೇ ಸಾಲಿನ ಮೊದಲ ಭಾಗ ಮತ್ತೆ ಬಂದು ಹೊಸತೊಂದು ಸಾಲಿನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಒಟ್ಟು ಮೂರು ಸಾಲಾಯಿತು ಎಂಬ ಊಹೆಯೂ ಇದೆ. ಆನತೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಯ ಹಾಡಿನ ಮಟ್ಟು ಇದು. ನಾಡಿನ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡುಗಳು ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಾವ ತುಂಬಿ ಹಾಡಿಕೊಂಡ ಸಾವಿರಾರು ತ್ರಿಪದಿಗಳು ಕೇಳುವ ಕವಿಗಳ ಇಂಪಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿವೆ. ತಿವದಿ, ತಿವುಡೆ, ತ್ರಿಪದಿಕಾ, ತ್ರಿವಿಧಿ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪದಿ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ನಾಗವರ್ಮ, ಜಯಕೀರ್ತಿ, ಸೋಮೇಶ್ವರ ಮೊದಲಾದವರು ತ್ರಿಪದಿಯ ಲಕ್ಷಣ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತ್ರಿಪದಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೊದಲನೇ ಸಾಲಿನ ಎರಡು ಗಣಗಳ ಬಳಿಕ ಯತಿಯು ಬಂದು ಮೂರನೇ ಗಣದಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಪ್ರಾಸದ ಪುನರಾವರ್ತನೆಯು ಬರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಮೂರು ಗಣಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದ ಬಳಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅನಂತರ ಅವುಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕನೇಯ ಗಣದೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಳಬೇಕು. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಹುಪಾಲು ತ್ರಿಪದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಈ ನಾಡ ಜನಪದ ತಾನು ಕಂಡು ಬದುಕನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಸೆರೆಯಿಡಿದೆ. ವಚನಕಾರರ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗಿದ ಸರ್ವಜ್ಞನು ವಚನಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ತ್ರಿಪದಿಯ ಮೂಲಕ ಜನತೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲೇ ಯಶಸ್ವಿಯಾದ. ಜನತೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದ ಹಾಡಿನ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಜನತಾ ಕವಿ ಈತ. ಸರ್ವಜ್ಞನಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆ ಮತ್ತು ಅಮೇಲೆ ತ್ರಿಪದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿಗಳು ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಜನ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಇವರೆಲ್ಲ ಈ ದಿಕ್ಕಿನ ಏಣಿಕೆಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸೇರುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕವಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಗಮ ತ್ರಿಪದಿಯ ಮೂಲಕ ಆಯಿತು ಎನ್ನುವ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಕಾರಣಗಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಒಂದು ವಾದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿದೆ. ಈಚಿನ ಸರಳ ರಗಳೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ, ಛಂದಸ್ಸಿನ ಸಲುವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಂಕೋಲೆಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ, ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತ ರಗಳೆ ವಚನ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜನ ಸಮುದಾಯದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದ ಜನತೆಯ ಮಟ್ಟುಗಳಾದ ತ್ರಿಪದಿಯಂತದ ದೇಸಿದ ಮಟ್ಟುಗಳ

ಮುಖಾಂತರ ತಮ್ಮ ಸಶಕ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡರೆಂಬುವುದು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತಗಳ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದ ಕಂದ ವೃತ್ತಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಜನತಾ ಹಾಡಿನ ಮಟ್ಟು ತ್ರಿಪದಿ. ಒಟ್ಟು ೧೨ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ೨೪ ತ್ರಿಪದಿಗಳನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ದೊರಕಿರುವ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಮಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ತ್ರಿಪದಿಗಳು ಬಾದಾಮಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿವೆ. “ಸಾಧುಗೆ ಸಾಧು ಮಾಧುರ್ಯಂಗೆ ಮಾಧುರ್ಯಂ...” ಇದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ತ್ರಿಪದಿಯಾಗಿದೆ.

ಪಂಪ, ಪೊನ್ನ, ಚಾವುಂಡ ರಾಯರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಬಂದೆರಡು ತ್ರಿಪದಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಶೇಷವು ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಜನ್ಮ, ನೇಮಿಚಂದ್ರ, ಸುರಂಗ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಎಂಬಂತೆ ತ್ರಿಪದಿಯನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ ವಚನಕಾರ್ತಿ ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕನು ‘ಯೋಗಾಂಗ ತ್ರಿಪದಿ’ ಎಂಬ ಪುಟ್ಟ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾಳೆ. ೬೨ ತ್ರಿಪದಿಗಳು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿವೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ವಯಕ್ತಿಕ ಎನಿಸಬಹುದಾದ ಅಂಶಗಳು ಈ ತ್ರಿಪದಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಬಹುಪಾಲು ತ್ರಿಪದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದರ ಹುಟ್ಟು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಕಣ್ತೆರೆದಾಗಿನಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡದ ಜೀವನದಿಯಾಗಿ ಹರಿದುಬಂದಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಹಳ್ಳಿಯ ಹಾಡುಗಳಂತಿರುವ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪದಿಯದ್ದೇ ಪ್ರವಾಹ ಅಚ್ಚಕಟ್ಟಾದ ಅಡಕವಾದ ಮೂರು ಪಂಕ್ತಿಯ ಈ ಬಂಧ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಲು, ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲವೂ ಆದ ಕಾರಣ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಹೀಗೆ ತ್ರಿಪದಿ ‘ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಗಂಗೋತ್ರಿ, ತಲಕಾವೇರಿ, ಜನವಾಣಿ ಬೇರು, ಕವಿವಾಣಿ ಹೂವು’ ಎಂಬಂತೆ ಜನವಾಣಿಯೂ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ತ್ರಿಪದಿ ಮೆರೆದಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಹಿನಿ ಅವತರಿಸಿ ತ್ರಿಪದಿಯ ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗಂಗೆ ಅವರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಎಷ್ಟೋ ತಲೆಮಾರುಗಳು ಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಜೀವಸ್ವರವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಅವರ ಬದುಕಿನ ಸರಸ-ವಿರಸಗಳ, ನೋವು-ನಲಿವುಗಳ, ಭಕ್ತಿ-ಭಾವಗಳ, ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಹರಿದುಬಂದಿವೆ.

೧.೩ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಪ್ರಮುಖ ವಚನಕಾರರು ಮತ್ತು ಕವಿಗಳು :

ಪ್ರಾಚೀನ ಯುಗದಲ್ಲಿ(ಪಂಪ ಯುಗ) ಕವಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜೈನರು, ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರ ಕೃಪಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ತುಂಬು ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಕಾವ್ಯಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಅವರ ಕಾವ್ಯಗಳ ವಸ್ತು, ರೀತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾದವು. ರಾಜರ ಅನುಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಪಂಡಿತರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಕೈ ನೀಡಿದ್ದ ಇವರ ಕಾವ್ಯಗಳ ಭಾಷೆ ರಾಜಾಸ್ಥಾನದ ಪೋಷಕನಂತೆಯೇ ಭವ್ಯವಾಗಿರಬೇಕಿತ್ತು. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ರಾಜಾಶ್ರಮ ಮತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದೀಚೆಗೆ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಜೈನಧರ್ಮದ ಶಕ್ತಿ ಕುಂದುತ್ತಾ ಹೋಯಿತು. ಧಾರ್ಮಿಕವಾದ ಶೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಮೇಲು ಕೀಳಿನ ಅಂತರದಿಂದಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಕೆಳವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ರಾಜಾಶ್ರಯ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಯ ಅಂಗನ್ನು ತೊರೆದು ಚಂಪೂ ಮಾರ್ಗ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭೂಯಿಷ್ಟತೆಯ ಮುಸುಕನ್ನು ಅದರ ಪ್ರಭಾವದ ಕಪಿ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಬಂದಿತು. ಒಂದು ಪ್ರಭುದೇವ, ಬಸವಣ್ಣ, ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಮುಕ್ತಾಯಕ್ಕನಂತಹ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ವಚನಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಹೊಸ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಮುಂದಾದರು ಈ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಬಂದ ಕವಿಗಳಾದ ಹರಿಹರ, ರಾಘವಾಂಕ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ಚಾಮರಸ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ, ಕನಕದಾಸ ಮುಂತಾದ ಪಂಡಿತರು ರಗಳೆ,ಷಟ್ಪದಿ ಮತ್ತು ಸಾಂಗತ್ಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಗಿಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಖಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಹಿಂದಿನ ಕವಿಗಳಂತಲ್ಲದೇ ಶಿವನನ್ನು ಮತ್ತು ಅವನ ಶರಣ ಸಮೂಹವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಹೊಸ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು.

ಪ್ರಮುಖ ವಚನಕಾರರು :

ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ : ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಮುಖ ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಗುಲ್ಬರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುದನೂರಿನವನು. ಆತನ ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಬಟ್ಟೆ ನೇಯುವ ವೃತ್ತಿ ಅವನದಾಗಿತ್ತು. ಆ ವೃತ್ತಿಯ ಮೂಲಕವೇ ಆತನ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ಜೇಡರ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಮುದನೂರಿನ ದೈವವಾದ ರಾಮನಾಥನ ಭಕ್ತನಾದರಿಂದ ಅದೇ ಹೆಸರನ್ನು ತನ್ನ ವಚನಗಳ ಅಂಕಿತವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಅವನ ವಚನಗಳು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ತೀರ ಚಿಕ್ಕವಾಗಿದ್ದು, ಭಾಷೆ ತೀರ ಸರಳವಾಗಿದೆ. ಅವನ ಮೂರು,ನಾಲ್ಕು ಐದು ಸಾಲಿನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೀರ್ವವಾದ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೇಳುವ ರೀತಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದುದ್ದು. ದಾಸಿಮಯ್ಯ ನಮಗೆ ತಿಳಿದ ಹಾಗೆ ಆದ್ಯ ವಚನಕಾರನಾಗಿದ್ದು, ಅವನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಚ್ಚ ತ್ರಿಪದಿಗಳು, ಚೌಪದಿಗಳು ಮಿಶ್ರವಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ತ್ರಿಪದಿ ಮತ್ತು ಚೌಪದಿ ಹೋಲುವ ರಚನೆಗಳು, ತ್ರಿಪದಿಯ ಲಯವುಳ್ಳ ವಚನಗಳು ಯಾವುದೇ ಲಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ವಚನಗಳೂ ಇವನಲ್ಲಿವೆ.

ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ವಚನಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಚನಕಾರರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ಅನ್ನದಾನವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಳುವ ವಚನ ಕೇವಲ ನೀರಸ ಬೋಧನೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ. ಹಾವು-ವಿಷ-ಗಾರುಡಿಗರ ಒಂದು ಶಬ್ದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಕಾವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಸಿವೆಂಬ ಹೆಬ್ಬಾವು ಬಸಿರ ಬಿಂದು ಹಿಡಿದಡೆ
 ವಿಷವೇರಿತ್ತಯ್ಯಾ ಅಪಾದ ಮಸ್ತಕಕ್ಕೆ
 ಹಸಿವಿಗನ್ನವನಿಕ್ಕಿ
 ವಿಷವನಿಳುಹಬಲ್ಲಕೆ
 ವಸುಧೆಯೊಳಗಾತನೆ ಗಾರಡಿಗ ರಾಮನಾಥ

ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಜೇಡರ ದಾಸಿಮಯ್ಯನು ಆ ಶತಮಾನದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಚಿಂತಕನೂ ಆಗಿರುವುದು ವಿಶೇಷ . ಅವನಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡೆಂದಾಗಲಿ ಉತ್ತಮ-ಅದಮ ಕುಲಗಳೆಂದು ಬೇಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ಉಚ್ಚ-ನೀಚನೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸುವುದೇ ಆಗಲಿ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಮಡದಿಯ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಮೊಲೆ ಮುಡಿ ಇದ್ದಿತ್ತೆ?
 ಒಡೆಯರ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಇದ್ದಿತ್ತೆ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ ?
 ಕಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಂತ್ಯಜನು ಹಿಡಿದಿದ್ದನೇ
 ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಹಿಡೆಗೋಲ?

ನೀ ತೊಡಕಿಕ್ಕಿದ ತೊಡಕನೀ ಲೋಕದ ಜಡರೆತ್ತ ಬಲ್ಲರೈ ರಾಮನಾಥ

ದಾಸಿಮಯ್ಯನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಆತನ ವಚನಗಳ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ವಿಚಾರಧಾರೆಗೂ ಮುಗ್ಧ ಕಾವ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೂ ಮಾರುಹೋದ ಬಸವಣ್ಣ ಅವನ ಹೆಸರನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕೊಂಡಾಡುವ ಮೂಲಕ ಆತನು ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಪರಂಪರಾಗತವಾದ ಉಪಮೆ, ರೂಪಕಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಉಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ

ದಾಸಿಮಯ್ಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ರಚನೆಗಳಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನವಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ.

ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭು : ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಿಕಾರಿ ಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ಬಳ್ಳಿಗಾವೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭು ವೀರಶೈವರಿಗೆ ಗುರು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಒಂದು ವಿಸ್ಮಯ. ಬಳ್ಳಿಗಾವೆ ಕಲ್ಯಾಣದ ಬಿಜ್ಜಳ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿದ್ದ ಬನವಾಸಿ ೧೨೦೦ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಬಸವಣ್ಣ ಮುಂತಾದ ಶರಣರಿಗೆ ಗುರು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು, ಆ ಇಡೀ ಕಾಲದ ಎಲ್ಲರ ಮೇಲು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಗಂಭೀರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿ, ಆಂಧೋಲನದ ನಾಯಕರಿಗೆ ತನ್ನ ವೈದಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಧಾರೆಯೆರದು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದ ಈತ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಒಬ್ಬ ಮಹಾಪುರುಷ.

ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹಲವು ಕಾಲವಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯ ಶಿವಾನುಭವ ಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು ಶಿವತತ್ವವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದ. ಬಸವಣ್ಣ ಯೋಜಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆಂಧೋಲನಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಪೂರ್ಣ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ. ಅವನ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ದರಾಮನಂತಹ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ಪುರುಷ ಬಸವಣ್ಣನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದು. ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಅವಳು ಎಂತಹ ಶಿವಭಕ್ತೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನು ಮೆರೆದ ಮಹನೀಯ.

ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧದ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು, ಬೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದ ಅಲ್ಲಮನಿಗೆ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಕಾಮಲತೆಯನ್ನು ತೊಡಕನ್ನು ಬಿಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವನ್ನು ಹಿಡಿದುಹೊರಟ ಅವನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೋ ಹುಚ್ಚನಂತೆ ತಿರುಗಿದ. ಅಲ್ಲಮ ತನ್ನ ಯೋಗಿಕ ಪರಿವೇಶದಿಂದಾಗಿ ನಮಗೆ ದೂರ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ವಚನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುವವರೆಲ್ಲ ಈ ಅಳುಕನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪರಿಚಿತವಲ್ಲದ ಅವನ ಮಾನಸಿಕ ಜಗತ್ತು ಕಾರಣ. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಹೇಗೋ ಅವನ ವಚನಗಳು ಏನೋ ಗೂಢ, ರಹಸ್ಯ ಘನ ಎನಿಸಿಬಿಡುತ್ತವೆ. ಅವನ ಮಾನಸಿಕ ಅಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಮುಕ್ತನಾದ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಕೈಗೆ ಬಂದ ಕ್ಷಣ ಹಾಡಿದನೆಂದು ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಒಂದು ವಚನ ಹೀಗಿದೆ.

ಎತ್ತಣ ಮಾಮರ! ಎತ್ತಣ ಕೋಗಿಲೆ!

ಎತ್ತಣೆಂದೆತ್ತ ಸಂಬಂಧವಯ್ಯ!

ಬೆಟ್ಟದ ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿ, ಸಮುದ್ರದೊಳಗಣ ಉಪ್ಪು
 ಎತ್ತಣಿಂದೆತ್ತ ಸಂಬಂಧವಯ್ಯಾ!
 ಗುಹೇಶ್ವರ ಲಿಂಗಕ್ಕೆಯು ಎನಗೆಯೂ
 ಎತ್ತಣಿಂದೆತ್ತ ಸಂಬಂಧವಯ್ಯಾ!

ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವನು ಬಳಸುವ ಭವ್ಯ ಚಿತ್ರಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ
 ಬೆಲೆಯುಳ್ಳವಾಗಿದ್ದು. ಆದರೆ ಸನ್ನಿವೇಷಕ್ಕೆ ಅನುಚಿತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿರುವ
 ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ.

ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಚಳಿಯಾದರೆ ಏನು ಹೊದಿಸುವಿರಯ್ಯಾ?
 ಬಯಲು ಬತ್ತಲೆಯಿದ್ದರೆ ಏನನುಡಿಸುವಿರಯ್ಯಾ?
 ಭಕ್ತನು ಭವಿಯಾದಡೆ ಏನನುಪಮಿಸುವೆನಯ್ಯಾ? ಗುಹೇಶ್ವರ.

ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನ ಮುಂದಿನ ಶತಮಾನಗಳ ವೀರಶೈವರಿಂದ
 ಕೀರ್ತಿತನಾಗಿರುವ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಕನ್ನಡ ತೀರ ಕೆಳವರ್ಗದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ
 ಯೋಗಿಯೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ಬಸವಣ್ಣ : ಬಸವಣ್ಣ ೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮನುಕುಲದ
 ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಾಂತಿಗೈದ ಮಹಾನ್ ಪುರುಷ. ವೈಚಾ-
 ರಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಲು ಶ್ರಮಿಸಿದರು.
 ವಚನಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸಮಾಜದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ
 ಪರಿಹಾರ ನೀಡಲು ಜನರ ಮಧ್ಯ ದುಮುಕಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ
 ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದ ಅಂಕುಡೊಂಕುಗಳನ್ನು, ಧಾಂಬಿಕತೆಗಳನ್ನು
 ಎಳೆಎಳೆಯಾಗಿ ಬಿಡಿಸಿ ತಿಳಿಗನ್ನಡ ವಚನಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರೂಪಿಸಿದ
 ಮಹಾನ್ ನೇತಾರ. ಇವರ ವಚನಗಳ ಅಂಕಿತ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವ
 ಆಗಿದ್ದು ಇವರು ಕ್ರಿ.ಶ ೧೦೩೧ರಲ್ಲಿ ವಿಜಯಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಸವನ
 ಬಾಗೇವಾಡಿಯ ಇಂಗಲೇಶ್ವರ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು, ತಂದೆ ಮಾದಿರಾಜ,
 ತಾಯಿ ಮಾದಲಾಂಬಿಕೆ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದಂಪತಿಗಳು. ಬಸವಣ್ಣನವರು
 ಜಾತವೇದಮುನಿಗಳ ಬಾಲ್ಯದ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದರು. ಮುಂದೆ ೨೪ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ
 ಕಲ್ಯಾಣದ ಕಳಚೂರಿ ಮನೆತನದ ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕರಣಿಕನಾಗಿ
 ಆನಂತರ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ನೇಮಕವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ
 ಅನುಭವ ಮಂಟಪ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಮುಖಾಂತರ ಅಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ
 ಚಿಂತನೆಗೆ ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ
 ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸಮಾನದ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದರು. ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗ

ಶುದ್ಧಿಗಿಂತ ಅಂತರಂಗ ಶುದ್ಧಿ ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಜನತೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಮನಸ್ಸು ಶುಚಿ ರುಚಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪರಿಪಕ್ವತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಕಟುಟೀಕೆ, ವಿಡಂಬನೆಯನ್ನು ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ವೈದಿಕರು, ಅವೈದಿಕರು, ಭವಿಗಳು-ಭಕ್ತರು, ಹಿರಿಯರು-ಕಿರಿಯರು ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಅವರಲ್ಲಿಯ ಹುಸಿ-ಮೋಸ, ವಂಚನೆ-ಕಪಟಗಳನ್ನು ಬಯಲಿಗಳೆದು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆ ಭೇದ ಭಾವಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅಸಹನೆ ಅವುಗಳ ನಿಷ್ಕಾರತೆಯಿಂದ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಲೋಕದ ಡೊಂಕು ನೀವೇಕೆ ತಿದ್ದುವಿರಿ

ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ತನುವ ಸಂತೈಸಿಕೊಳ್ಳಿ

ನಿಮ್ಮ ಮನವ ಸಂತೈಸಿಕೊಳ್ಳಿ.

ನೆರೆಮನೆಯ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಅಳುವವರ ಮೆಚ್ಚ

ನಮ್ಮ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ!

ಹೀಗೆ ಇವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಮಾನತೆ ಭೂತದಯೆ, ನೀತಿ ನಿಷ್ಠೆ, ಶಿವಭಕ್ತಿಯ ಕಳಕಳಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ನವೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳು ಜ್ಞಾನ ಜ್ಯೋತಿಯ ಶುಭ್ರ ಕಾಂತಿ ತೊಳಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಾ ಇವರು ಹೇಳುವ ಸಜ್ಜನಿಕೆ ಮತ್ತು ಸೌಹಾರ್ದತೆಯಿಂದ ಇರಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಈ ಕೆಳಗಿನ ವಚನ.

‘ನುಡಿದರೆ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರದಂತಿರಬೇಕು

ನುಡಿದರೆ ಮಾಣಿಕ್ಯದ ದೀಪ್ತಿಯಂತಿರಬೇಕು

ನುಡಿದರೆ ಸ್ವಟಿಕದ ಸಲಾಕೆಯಂತಿರಬೇಕು

ನುಡಿದರೆ ಲಿಂಗ ಮೆಚ್ಚಿ ಹೌದಾದೆನ್ನಬೇಕು

ನುಡಿಯೊಳಗಾಗಿ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ

ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವನೊಲಿವನಯ್ಯೆ’

ಎಂಬ ಆದರ್ಶಕ್ಕೆ ಇವನ ನುಡಿಗಳೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಬಸವಣ್ಣ ಬಹುಮುಖದ ಅಪೂರ್ವವ್ಯಕ್ತಿ, ಭಕ್ತಿ ಭಂಡಾರಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ, ದೈವಭಕ್ತನಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ವಿಶ್ವಮಾನವತಾವಾದಿಯು ಸಾಹಿತ್ಯಂಶಗಳ ಸಕಾರ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ದಾಖಲಿಸಿದ.

ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ : ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೊದಲ ಕವಿಯಿತ್ರಿ ಮತ್ತು ವಚನಕಾರ್ತಿ ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದಿರುವ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ, ಚೆನ್ನಮ್ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಎಂಬ ಅಂಕಿತದಿಂದ ವಚನಗಳ ರಚನೆ ಗೈದಿದ್ದಾಳೆ. ಉಡುತಡಿಯ ನಿರ್ಮಲ ಶೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು

ಸುಮತಿಯರೆಂಬ ವೀರಶೈವ ದಂಪತಿಗಳ ಮಗಳಾಗಿ ಜನಿಸಿದಳು. ಹದಿನಾರರ ಹರೆಯದಲ್ಲಿ ಒಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಆ ಊರ ರಾಜ ಕೌಶಿಕನೊಡನೆ ವೈವಾಹಿಕ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ವಿಕಟ ಮಾನಸಿಕ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬೋಗಭಾಗ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ತ್ಯಜಿಸಿ, ವಿರಕ್ತ ದಿಗಂಬರೆಯಾಗಿ, ನಿರಾಕಾರ ಮೂರ್ತಿ ಅಲೌಕಿಕ ಗಂಡನನ್ನು ಅರಸುತ್ತಾ ಹೊರಟ ದಿಟ್ಟ ಧೀಮಂತ ಮಹಿಳೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ವಿಮರ್ಶೆಗಿಂತ ಸ್ವವಿಮರ್ಶೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ತನ್ನ ಮಾನಸಿಕ ತುಮುಲಗಳನ್ನು 'ಕಿಚ್ಚಿಲ್ಲದೆ ಬೇಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂದೆನವ್ವ' ಎಂಬ ವಚನದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದ ಹೇಯ ವಿಕಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಅಧೀನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಲೌಕಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುವ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಎಲ್ಲವನ್ನು ತೀರ್ವವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಿದವಳಾಗಿದ್ದು, ಅವಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಂ-ಝಮವನ್ನು ತನಗೆ ಬಿದ್ದ ಕನಸೊಂದರ ಮೂಲಕ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ.

ಅಕ್ಕ ಕೇಳವ್ವ ಅಕ್ಕಯ್ಯ, ನಾನೊಂದು ಕನಸ ಕಂಡೆ
 ಅಕ್ಕಿಯಡಕೆ ಓಲೆ ತೆಂಗಿನಕಾಯ ಕಂಡೆ
 ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಜಡೆಗಳ ಸುಲಿಪಲ್ಲ ಗೊರವನು
 ಭಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದುದ್ದ ಕಂಡೆನವ್ವ
 ಮಿಕ್ಕು ಮೀರಿ ಹೋದನಾ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಕೈವಿಡಿದನು
 ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಯ್ಯನ ಕಂಡು ಕಣ್ಣೆರೆದೆನು.

ಹೀಗೆ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೇ ತನ್ನ ಗಂಡನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕ-ರಿಸಿದ್ದಾಳೆ.

ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲೊಂದು ಮನೆಯ ಮಾಡಿ
 ಮೃಗಗಳಿಗಂಜಿದರೆ ಎಂತಯ್ಯ
 ಸಮುದ್ರದ ತಡಿಯಲೊಂದು ಮನೆಯ ಮಾಡಿ
 ನೊರೆತೊರೆಗಳಿಗಂಜಿದೊಡೆಂತಯ್ಯ?
 ಸಂತೆಯೊಳಗೊಂದು ಮನೆಯ ಮಾಡಿ
 ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಾಚಿದೊಡೆಂತಯ್ಯ
 ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಯ್ಯದೇವ ಕೇಳಯ್ಯಾ
 ಈ ಲೋಕದೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಬಳಿಕ
 ಸ್ತುತಿ ನಿಂದೆಗಳು ಬಂದರೆ ಮನದಲ್ಲಿ ಕೋಪ ತಾಳದೆ
 ಸಮಾಧಾನಿಯಾಗಿರಬೇಕು'

ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಮಾನವನು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಎಂಥಹ ಕಠಿಣ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಒದಗಿದರು ಆ ಗಂಧಾಂತರಗಳನ್ನು ನಿಭಾಯಿಸುವ ಧೈರ್ಯ-ಸ್ಥೈರ್ಯ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕು ಎಂಬ ಧೀರೋಧಾತ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿಯು ವಚನಗಳ ಚೊತೆಗೆ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಷಯದ ೬೭ ತ್ರಿಪದಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ 'ಯೋಗಾಂಗ ತ್ರಿವಿಧಿ' ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕಕೃತಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬೆಡಗಿನ ಮಾದರಿಯ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವಗಳೆರಡನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಜೀವನ ಪೂರ್ತಿ ಹೋರಾಡಿ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ನೀಡಿರುವ ತನ್ನದೇ ಆದ ಕೊಡುಗೆ ಕನ್ನಡದ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನಾ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೊದಲ ದಾಖಲೆಯಾಗಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಗಳು

ಹರಿಹರ : (೧೧೮೦ ರಿಂದ ೧೨೨೦) ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನೂತನ ಯುಗಪ್ರವರ್ತಕನೆಂದು ಕೀರ್ತಿತನಾಗಿರುವ ಹರಿಹರ ದೇವನು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ. ಮಹಾದೇವ ಭಟ್ಟ ಮತ್ತು ಶರ್ವಾಣಿ ಎಂಬ ಶೈವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಆತನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು. ರುದ್ರಾಣಿ ಎಂಬುವವಳು ತಂಗಿ. ಹರಿಹರನು ಮಯೀದೇವರೆಂಬ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ದ್ವಾರಸಮುದ್ರದ ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜ ಎರಡನೇ ನರಸಿಂಹ ಬಲ್ಲಾಳನಲ್ಲಿ ಕರಣಿಕನಾಗಿದ್ದನು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಒಲುಮೆಯಿಂದ ಈ ವೃತ್ತಿ ತ್ಯಜಿಸಿದನೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಹರಿಹರನು ಶಿವನೇ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವೆಂದು, ಶಿವಶರಣರ ಸಂಕುಲವೇ ತನ್ನ ಬಳಗವೆಂದು ಪುರಾತನರ ತನ್ನ ಪರಮಾರಾಧ್ಯರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹಂಪೆಯ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಸನಿಹದಲ್ಲಿ ಉಪಜೀವನ ನಡೆಸಿದುದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಈತನು ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳೆಂದರೆ 'ಪಂಪ ಶತಕ', 'ರಕ್ಷಾ ಶತಕ', 'ಗಿರಿಜಾ ಕಲ್ಯಾಣ', 'ಶಿವಶರಣರ ರಗಳೆ', ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವಂತಗೊಳಿಸಿ 'ರಗಳೆ ಕವಿ' ಎಂಬ ಅನ್ವರ್ಥಕ್ಕೆ ಭಾಜಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಮನುಜನ ಮೇಲೆ ಸಾವವರ ಮೇಲೆ ಕನಿಷ್ಠರ ಮೇಲೆ ಪದ್ಯಮಂ ತನತನಗಿಂದ್ರ-ಚಂದ್ರ-ರವಿ-ಕರ್ಣ-ದಧೀಚಿ-ಬಲೀಂದ್ರನೆಂದು ತಾನನವರತಂ ಹೊಗಳ್ಳು ಕೆಡೆಬೇಡಲೆ ಮಾನವ ನೀನಹರ್ನಿಶಂ ನೆನೆ ಪೊಗಳರ್ಚಿಸು ನಮ್ಮ ಕಡುಸೊಂಪಿನ ಪೆಂಪಿನ ಹಂಪೆಯಾಳ್ಳನಂ ಹೊಟ್ಟೆ ಪಾಡಿಗಾಗಿ ಸುಖವಸತಿಗಾಗಿ ಹೆಸರಿಗಾಗಿ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವವರನ್ನು

ಹೊಗಳ ಕಾವ್ಯ ಬರೆದಲ್ಲಿ ಅದು ಹೀನ ಕಾರ್ಯ ಲೋಕದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರಣನಾಗುವ ಶಿವ ಮತ್ತು ಒಳ್ಳೆಯ ಬಾಳನ್ನು ಬದುಕಿಸ ಆತನ ಭಕ್ತರುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಆನಂದದಿಂದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಹರಿಹರ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈತನ ಶಿವ, ಭಯದ ಮೂಲಕ ಜನಗಳನ್ನು ಬೆದರಿಸಿ ತನ್ನ ಕೊಂಡಾಟಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಹಠದ ಕಿರುಕುಳದವನಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ ನೇರಕ್ಕೆ ನಡೆಯುವ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಅವರ ಪದವಿ, ವೃತ್ತಿ, ಜಾತಿಗಳ ವಿಂಗಡನೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡದೆ ತಾನೇ ಮುಂದಾಗಿ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅವರನ್ನು ಗೌರವಿಸುವ ತುಂಬು ಹೃದಯದ ಒಡನಾಡಿ. ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಭಕ್ತರುಗಳನ್ನು ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ, ಕೊನೆಗೆ ಅವರನ್ನು ತಬ್ಬಿ ಮುದ್ದಾಡಿ ಅವರ ಹಿರಿತನವನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಾರಿಹೇಳುವ, ತನ್ನೊಟ್ಟಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಪ್ರಿಯಬಂಧು ಅವನು.

ಗಿರಿಜಾ ಕಲ್ಯಾಣ ಎಂಬ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹರಿಹರ ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧ ಕವಿಯಾಗಿ ಹೊಸರೀತಿಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡನು. ಅದ್ದರಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹರಿಹರ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡಿ ಹೊಗಳಿ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸ ತೊಡಗಿದ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಎನ್ನುವ ಜಾಡನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದ ಜನತೆಯೊಡನೆ ನೇರ ಸಂಪರ್ಕವಿದ್ದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಈತನು ಶಿವಶರಣರನ್ನು ಕುರಿತು ರಗಳೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಹೊಸ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ನಾಂದಿಯನ್ನು ಹಾಡಿದನು. ಹರಿಹರನು ಸುಮಾರು ೧೦೬ ರಗಳೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಯಣ್ಣನ ರಗಳೆ, ಮಹಾದೇವಿಯಕ್ಕನ ರಗಳೆ, ರೇವಣ್ಣ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ರಗಳೆ, ಪುಷ್ಪರಗಳೆ, ಪ್ರಭುದೇವರ ರಗಳೆ, ತಿರುನೀಲಕಂಠ ರಗಳೆ, ಮಾದಾರ ಚೆನ್ನಯ್ಯನ ರಗಳೆ ಇವು ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಪ್ರಮುಖ ರಗಳೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಹಳಗನ್ನಡದಿಂದ ಹೊಸ ಸಂಕ್ರಮಣ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಶೈಲಿಯ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ ಮತ್ತು ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿದ್ದ ರಳ, ಕುಳ, ಕ್ಷಳಗಳ ವರ್ಜನೆ, ಪ್ರಾಸ ನಿಯಮ ತಿರಸ್ಕರಣೆ ಈತನ ಅದ್ಭುತ ಸಾಧನೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಹರಿಹರನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಪಾತ್ರಗಳು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದವುಗಳಾಗಿದ್ದು ಸ್ವಯಂ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಈತ ಭಕ್ತಿಯ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಮೆರೆಯುವ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಕರಗಿ ಹರಿದಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈತನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜತ್ವ ದೇವತ್ವಗಳು ತಮ್ಮ ಮೇಲುಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠತನವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ

ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವುಗಳಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ರಾಜ ಸಮಾಜದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹೀನ ಜಾತಿಯ ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನ ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಬಂದು ಆತನ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಹೊರಳಾಡುತ್ತಾನೆ. ದೇವರು ಅಂಬಲಿ ಉಣ್ಣುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಹಾಗೂ ದೇವರ ಬಗೆಗಿನ ಮಾಮೂಲಿಯಾದ ಮೌಢ್ಯದ ಸಂಕೋಲೆಯಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಸ್ಥಿತಿ ಇರುವುದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಯಾರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಬೀಳದೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಬದುಕುವ ಬೇಡರ ಕಣ್ಣುಪ್ಪ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕಥಾನಾಯಕ. ಹೀಗೆ ದೇವರು ಮತ್ತು ಭಕ್ತನ ನಂಟಿನ ಬಗೆಗೆ ತಲೆಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಈತ ರಾಜರ ಆಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಗುಳಿದವನು. ಯಾರು ಯಾರಿಗೂ ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಹೆದರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ಗೌರವ ತೋರಿಸುವುದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ಶಿವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ರಾಘವಾಂಕ : ರಾಘವಾಂಕನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ ಸುಮಾರು ೧೨೨೫. ಆತನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಮಹಾದೇವ ಮತ್ತು ರುದ್ರಾಣಿ ಎಂಬುವವರು. ಆರಾಧ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ತನ್ನನ್ನು ಆತ ಮಹಾಲಿಂಗ ಭಕ್ತರ ಭಕ್ತ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ರಾಘವಾಂಕನು ಮಹಾಕವಿ ಹರಿಹರನ ಸೋದರ ಅಳಿಯ ಮತ್ತು ಶಿಷ್ಯ. ಕ್ರಾಂತಿ ಕವಿ, ಷಟ್ಪದಿಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದೆನಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವ ಈತನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಭಿನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಉಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಉಭಯ ಕವಿ ಕಮಲ ರವಿ, ಕವಿ ಶರಬಭೇರುಂಡ, ಅದಟ ಕವಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ಹರಿಹರನಂತೆ ಪ್ರತಿಭಾ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಚಂಪೂ ಮೋಹದ ಬಲೆಗೆ ಬೀಳದೆ ತನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸಹಜ ದೇಸಿ ರೂಪಭೇದವಾದ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ರಾಘವಾಂಕನು ಒಟ್ಟು ಆರು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ, ವಿರೇಶ ಚರಿತೆ, ಸಿದ್ಧರಾಮ ಪುರಾಣ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಕೃತಿಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗಿದ್ದು. ಶರಭ ಚರಿತ್ರ ದೊರತಿದ್ದು ಪ್ರಕಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಹರಿಹರ ಮಹತ್ವ ಇದುವರೆಗೂ ಲಭ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ವಿರೇಶ ಚರಿತೆಯು ೧೨೭ ಪದ್ಯ ಮತ್ತು ಎರಡು ಸಂಧಿಗಳ ಚಿಕ್ಕ ಕಾವ್ಯ. ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರಭದ್ರನ ದಕ್ಷದ್ವಜರನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿದ ಕತೆಯೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದೊಂದು ರಾಘವಾಂಕನ ಮೀಸಲುಗವಿತೆಯಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉದ್ದಂಡ ಷಟ್ಪದಿ ಎಂಬ ಪರಿಯಾಂಕಿತವಿದೆ.

ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆಯು ಶರಣ ಆದಯ್ಯನ ಚರಿತೆಯಾಗಿದೆ. ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದ ಶಿವ ಭಕ್ತನಾದ ಆದಯ್ಯನು ಪುಲಿಗೆರೆಗೆ ಬಂದು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದ ಸೋಮನಾಥ

ನನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿ ಪವಾಡ ಮೆರೆದು ಜೈನರನ್ನು ಶಿವ ಭಕ್ತರನ್ನಾಗಿಸುವ ಇದರ ಪ್ರೇರಣೆ ಪ್ರಭಾವ ಹರಿಹರಿನ ಆದಯ್ಯನ ರಗಳೆಯಾಗಿದೆ. ಈತನು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಪುರದ ಅರದತ್ತ ಮತ್ತು ಪುಣ್ಯವತಿಯರ ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಪದ್ಮಾವತಿಯೊಡನೆ ಪ್ರಣಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಜೈನಳಾಗಿದ್ದು ಪದ್ಮಾವತಿಯನ್ನು ಶಿವಶರಣೆಯನ್ನಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ ಲೌಕಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕೃತಿ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಚಂಡಕೌಶಿಕ ನಾಟಕದಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆಗೊಂಡಿದೆ. ಇದು ರಾಘವಾಂಕನ ಕಾವ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಯ ಹೆಗ್ಗುರುತಾಗಿದೆ. ಅವನ ಶಕ್ತಿ ವಿಶೇಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ತೆನೆಗೊಂಡು ಮೇಳೈಸಿವೆ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ ಪುರಾಣ ಮೇಳಗಳಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದವು. 'ಈ ಕಥಾಬೀಜಮೀಬೀಜಮಂ ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಸಿದಪೆನಾ ಕಾವ್ಯ ವೃಕ್ಷಂ' ಎಂಬಂತೆ ಅವನೇ ಪೂರ್ವ ಪರಂಪರೆ ಕಥೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತಂದುದರ ವಿವರಣೆ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯವು ರನ್ನನ ಗದ್ದಾಯುದ್ದದಂತೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಾಟಕವನ್ನು ಒತ್ತು ಕೂಡಿರುವ ಕೃತಿ. ಗದ್ದಾಯುದ್ದದಂತೆ ಅಲ್ಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾವಣೆಯೊಡನೆ ನಾಟಕವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಬಹುದು. ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಗಿ ಈ ಕಾವ್ಯ ರೂಪದ ನಾಟಕ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು ಮಂಗಳಕರವಾದ ದೇವೆಂದ್ರನ ಆಸ್ಥಾನದ ದೃಶ್ಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಪರಮ ಸತ್ಯವಂತನೆಂದು ವಶಿಷ್ಠ ಮುನಿಗಳು ಹೇಳುವುದೆ ನೆಪವಾಗಿ ವಶಿಷ್ಠ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಲ್ಲಿ ವಾಗ್ವಾದ ನಡೆದು ಮುಂದೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಕಥೆಗೆ ಅಸ್ಥಿಭಾರ ಹಾಕಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕೋಣನರಡುಂ ಹೋರಿಗಿಡುವಿಂಗೆಮಿತ್ತು' ಎಂಬಂತೆ ವಶಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಜಗಳ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಸಿರಿಹೋದ ಮರುಕವನು ನೆಲೆಗೆಟ್ಟ ಚಿಂತೆಯನು, ಪರದೇಶಮಂ ಹೊಕ್ಕ ನಾಚಿಕೆಯನರಿಯದ ಅನ್ಯರ ಮನೆಯ ತೊತ್ತಾದ ಭಂಗವನ್ನು ನಿಮ್ಮಯ್ಯಗ ಜ್ಞಾತವಾದಳಲನು..... ಇನ್ನಾರ ನೋಡಿ ಮರೆದೆದಪೆನೆಂದಳು.' ಲೋಹಿತಾಶ್ವನು ಸರ್ಪ ಕಚ್ಚಿ ಸತ್ತ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದು ಚಂದ್ರಮತಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸುವ ದುಃಖ ತಾಯಿ ಮಗನ ಆತ್ಮೀಯ ಸಂಬಂಧ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಮೌಲ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅವಳು ವಿಲಾಪಿಸುವ ರೀತಿ ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಕವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ ರಾಘವಾಂಕನ ಮಹಾಕೃತಿ ಅವನ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಬಂದ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯ. ಇದರ ವಸ್ತು, ರಚನೆ, ಪಾತ್ರ ಪೋಷಣೆ, ರಸ ನಿರೂಪಣೆ, ಸಂವಾದ ರಚನೆ ವರ್ಣಿಸಿ ಯಾವ ಮಗ್ಗಲಿಂದ ನೋಡಿದರು ರುದ್ರನಾಟಕದ ರುದ್ರ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅಡಕಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡ ಭದ್ರನಾಟಕವೇ ಆಗಿದೆ.

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ : ಕ್ರಿ.ಶ ೧೪೩೦. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಕವಿಯ ಕನ್ನಡದ ಅದ್ವಿತೀಯ ಕವಿ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಎಂಬುದು ಹದುಗಿನ ನಾರಣಪ್ಪನ ಅಂಕಿತನಾಮ. ಕವಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ವಿಜಯ ನಗರ ಅರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಸಮಕಾಲೀನವನು. ವ್ಯಾಸರ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ತನ್ನದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಕರ್ನಾಟ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತ, ಗದುಗಿನ ಭಾರತ, ಕನ್ನಡ ಭಾರತ, ಕರ್ನಾಟ ಭಾರತ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು.

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ನಿಜ ನಾಮ ನಾರಣಪ್ಪ. ಗದಗ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಕೋಳಿವಾಡ ಈತನ ಊರು. ಈತನ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವ ಗದುಗಿನ ವೀರ ನಾರಾಯಣ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ವೀರ ನಾರಾಯಣನೇ ಕವಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಲಿಪಿಕಾರನೆಂಬ ತನ್ನ ದೈವದ ಪ್ರೇರಣೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಎನ್ನುವುದು. ಕವಿ ತನ್ನನ್ನು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಯೋಗಿಂದ್ರ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸಮುನಿ. ಶಕ ರೂಪ ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡಿರುವನು. ಈತನ ಕಾಲವನ್ನು ೧೫ನೇ ಶತಮಾನವೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಕವಿಯು ವ್ಯಾಸರ ಮಹಾಭಾರತದ ಮೊದಲ ಹತ್ತು ಪರ್ವಗಳ ಕಥೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕನ್ನಡಿಸಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈತ ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರೂಪಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈತನು 'ರೂಪಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ನಡುಗನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ದುಡಿಸಿಕೊಂಡ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಶೈಲಿ, ಭಾಷೆ, ಪದಪ್ರಯೋಗ, ನೂತನ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ರಚನೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಈತನು ಅದ್ಭುತ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ತೋರಿರುವನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಈ ರೀತಿ ಹೋಗಳಿದ್ದಾರೆ.

'ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಹಾಡಿದನೆಂದರೆ

ಕಲಿಯುಗ ದ್ವಾಪರವಾಗುವುದು.

ಭಾರತ ಕಣ್ಣಲಿ ಕುಣಿಯುವುದು

ಮೈಯಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನ ಹೊಳೆ ತುಳುಕಾಡುವುದು'

ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಗ್ರ ಭಾರತದ ಕಥೆಯನ್ನು ಪಂಪನ ತರುವಾಯ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದವನು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಾಗಿದ್ದು 'ಪಂಪ ಭಾರತ ಕಲಿತವರ ಕಾಮಧೇನುವಾದರೆ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಭಾರತ ಕಲಿಯದವರ ಕಾಮಧೇನು'. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಮಹಾಭಾರತ ಮತ್ತು ಪಂಪಭಾರತಗಳನ್ನು ಅಮೂಲಗ್ರವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಮೂಲದ ಹದಿನೆಂಟು ಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಈತನು ಹತ್ತು ಪರ್ವಗಳನ್ನು ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿ ಕನ್ನಡೀಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತಿಳಿಯ

ಹೇಳುವ ಕೃಷ್ಣ ಕಥೆಯನ್ನು ಇಳಿಯ ಜಾಣರು ನೆಲೆಗೆ ಪಂಚಮ ಶ್ರುತಿಯ ಸೊರೆವೆನು ಕೃಷ್ಣ ಮೆಚ್ಚಲಿಕೆ' ಎಂದು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣ ಕಥೆಯೇ ಮುಖ್ಯ. ಕಥಾ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಏಕ ಸೂತ್ರತೆ ಇದೆ. ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಕಲ್ಪನಾ ವಿಲಾಸವಿದೆ.

ಅರಸುಗಳಿಗಿದು ವೀರ ದ್ವಿಜರಿಗೆ
ಪರಮವೇದದ ಸಾರ ಯೋ
ಗೀಶ್ವರರ ತತ್ವ ವಿಚಾರ ಮಂತ್ರಿ ಜನಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಗುಣ
ವರಹಿಗಳ ಶೃಂಗಾರ ವಿದ್ಯಾ
ಪರಿಣತರಲಂಕಾರ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ
ಗುರುವಾಗಲು ರಚಿಸಿದ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತವನು'

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಕನ್ನಡದ ದೇಸಿಯನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ತುಂಬಿ ಅದು ನವನವೀನವಾಗಿ ಉದಯಿಸಿದೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಕನ್ನಡಿಗರ ಜನಜೀವನ ಚಿತ್ರಗಳು ಅವನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾಗಿವೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಭಾರತವೆಂದರೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವದ ಮಾನವರ ಭಾವ ಪ್ರದರ್ಶನಾಲಯ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾನವರು, ದಾನವರು, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸೇವಕನವರೆಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದವರು, ಎಲ್ಲಾ ಗುಣದವರು, ಮಕ್ಕಳು ಚಿತ್ರಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಪಾಂಡವರ ಹಿರಿಯ ಅಣ್ಣನಾದ ಕರ್ಣನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಯುದ್ಧ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಜತಂತ್ರಿಕೆಯಿಂದ ಕರ್ಣನ ಜನ್ಮ ರಹಸ್ಯ ತಿಳಿಸಿ ಪಾಂಡವರ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು

'ಭೇದವಿಲೆಲೆ ಕರ್ಣ ನಿಮ್ಮೊಳ
ಯಾದವರು ಕೌರವರೊಳಗಿ ಸಂ
ವಾದಿಸುವದನ್ವಯದ ಮೊದಲೆರಡಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಾಣೆ..'

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಸ್ವಾಮಿ ನಿಷ್ಠೆ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ ಕರ್ಣನು ಕೃಷ್ಣ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪದೆ ನಾನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಪರವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ

'ಮರುಳ ಮಾಧವ ಮಹಿಯರಾಜ್ಯದ
ಸಿರಿಗೆ ಸೋಲುವನಲ್ಲ ಕಾಂತೇ..'

ಎಂದು ತನ್ನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನ ಮಿತ್ರ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೊರೆಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ರೀತಿ ಕರ್ಣ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡನು.

ಲೋಕದ ಅಪಕೀರ್ತಿಗೆ ಒಳಗಾಗದೇ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ, ಸ್ವಾಮಿ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ಪಾತ್ರಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ರಚನೆಯಾಗಿರುವುದು. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೃಷ್ಣನ ಪಾತ್ರ ಹಾಗೂ ಕರ್ಣ, ಅರ್ಜುನ, ಭೀಮ ದುರ್ಯೋಧನ, ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೌಪದಿ, ಅಭಿಮನ್ಯು ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗಿ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವವರು ಎನ್ನುವಂತೆ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅಕ್ಷಯ ಪಾತ್ರ ದೊರೆತಂತೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಿಗೆ ವೀರನಾರಾಯಣನ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ದೇಸಿಯ ಅಕ್ಷಯ ಸಂಪತ್ತು ದೊರೆತಿದೆ. ಸಹಜ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಸುಲಭ ಮೃದುವಾದ ಜನತೆ, ರೂಪಕ ವೈಭವವನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಯಾಗಿ ಮೆರೆದವರಲ್ಲಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನೊಬ್ಬನು. 'ಗಂಡರೈವರು ಮೂರುಲೋಕ, ಗಂಡರೊಬ್ಬ ನಾಳಲಾರಿ' ಎಂಬ ದ್ರೌಪದಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಭೀಮನ ರೋಷದ ಜ್ವಾಲೆ ಸಿಡಿಯುವ ಪ್ರಖರತೆ 'ಹಿಂಡಿದನು ಹಗೆಗಳನು ಮನದೊಳಗೆ' ಎಂಬ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯು ಕನ್ನಡ ದೇಸಿಯನ್ನು ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸಿದೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಉರಿಯ ಪೇಟಗಳಲ್ಲಿ ಪತಂಗದ ಸರಕು ಮಾರಿದೆ ಮರಳುವುದೆ'

'ತರಣಿ ಬಿಂಬದ ತತ್ತಿಗಳನುತ್ತರಿಗೆ ತೋರುವ ತಿಮಿರವುಂಟೇ'

'ಹೆಬ್ಬುಲಿಯ ಕಾದಾಟದಲಿ ಮೃಗಶಿಶು ಮಲೆತಡೇ ನಗ್ಗಳೆಯನೇ'

'ಕಾಲಕೂಟದ ತೊರೆಗಳಲಿ ಜಲ ಕೇಳಿಯೇ'

ಕಮಲಿನ ಕೌರವನ ಮುಖ ಕಮಲ ಬಾಡಿತು'

ಎಂಬ ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪಕಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಅವುಗಳ ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯನ್ನು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.

ಸಂಚಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮ : ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದ ಕೆಲವೇ ಮಹಿಳಾ ಬರಹಗಾರರಲ್ಲಿ ಸಂಚಿಹೊನ್ನಮ್ಮ ಒಬ್ಬರು. ಇವರು ಯಳಂದೂರಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ ೧೬೮೦ರ ಸರಿಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಯತ್ತಿ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಎಲೆಅಡಿಕೆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಕೊಂಡರು. ಇವರ ವಿದ್ಯಾಗುರು ಸಿಂಗರಾರ್ಯ ಸಂಚಿ ಎಂದರೆ ಚೀಲ ಎಂದರ್ಥ. ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ಚೀಲವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು 'ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ' ನೀತಿ ಕಾವ್ಯ ಬರೆದಿರುವುದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ೪೬೪ ಪದ್ಯಗಳು ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿವೆ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪತಿಧರ್ಮ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಸತಿಯಪತಿಯ ಜೀವವಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಲುನೀರಿನಂತೆ

ಅವರ ಸಂಸಾರ ಸಾಗಬೇಕು. ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಕನಿಷ್ಠಬೇಡ, ಭೇದ-ಭಾವ ಬೇಡ, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಭಾಳಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಬಗ್ಗೆ ಪುರುಷ ಸಾಮಾಜ ನಿಕೃಷ್ಟ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ತೋರಿರುವುದನ್ನು ಖಂಡಿಸುತ್ತಾ ಆದರ್ಶ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

‘ಪೆಣ್ಣಲ್ಲವೆ ತಮ್ಮನೆಲ್ಲ ಪಡೆದ ತಾಯಿ
ಪೆಣ್ಣಲ್ಲವೆ ಪೊರೆದವಳು
ಪೆಣ್ಣು ಪೆಣ್ಣೆಂದೇಕೆ ಬೀಳುಗಳೆವರು
ಕಣ್ಣು ಕಾಣದ ಗಾವಿಲರು’

ಎಂದು ಹೆಣ್ಣಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹಿರಿಮೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ ಎಂಬ ವಿಷಯವೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸತು ಮತ್ತು ಅಚ್ಚರಿಯಾಗಿದೆ. ‘ಪದಿನೆಂಟು ಬಣ್ಣನೆಯೊಂದು ಬವಣೆಗೊಂಡು ಪದಗೆದ್ದು ಬಯಲು ಬಣ್ಣಿಸದೆ’ ಎಂದು ಕಾವ್ಯತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾ ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪತಿವ್ರತ ಧರ್ಮ ನಿಯಮಗಳು, ಭಾರತೀಯ ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ವರ್ಣನೆಗಳು ಉದಾಹರಣೆ ರೂಪದ ಕಥೆಗಳು ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವ ತತ್ವಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಕಗೊಂಡಿವೆ.

‘ಅರಿಯದ ಪೆಣ್ಣು ನಾದರಿಸಿಯಂಜಿಕೆಗಳ
ಪರಿಪುಗೆಯ್ಯದೆ ಬಲೈದೋರೆ’
ತರಿಸಂದು ಮಳೆಗೆ ಬಾಯ್ದರೆವ ಚಾದಗೆಯೊಳು
ಬರಸಿಡಿಲೆರಗಿದಂತೆ’

ಎಂಬ ಸತಿಧರ್ಮದೊಡನೆ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಪತಿಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂಚಿಹೊನ್ನಮ್ಮ ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಗೃಹಿಣಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕೋ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ಹೆಂಡತಿಯಾದವಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅವಳಲ್ಲಿರುವ ಭಯ, ಅಂಜಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಅವಳ ಜೊತೆ ಹಗೆತನ ಬಯಸದೆ ಅನುನಯದಿಂದ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ನನ್ನವಳು, ನನ್ನ ಮನೆಯ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದವಳು ಎಂದು ಅವಳೊಂದಿಗೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ಕರೆಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಪುರುಷ-ಸ್ತ್ರೀ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ನೀತಿ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಪುರಂದರದಾಸರು : (೧೪೮೪ ರಿಂದ ೧೫೫೪) ದಾಸರೆಂದರೆ ಪುರಂದರದಾಸರಯ್ಯ ಎಂದು ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳಿಂದಲೇ ಹೆಸರುಗಳಿಸಿಕೊಂಡವರು

ಪುರಂದರದಾಸರು. ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು. ಪುರಂದರ ವಿಠಲ ಎಂಬ ಅಂಕಿತದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಸರಿಸುಮಾರು ೧೪೮೪ರಲ್ಲಿ ಪುರಂದರಗಡದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವರು. ಇವರ ತಂದೆ ವರದಪ್ಪ ನಾಯಕ, ತಾಯಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿ. ಪುರಂದರದಾಸರ ಪೂರ್ವದ ಹೆಸರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ನಾಯಕ. ಇವರು ಮುತ್ತು ರತ್ನಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಇವರು ಕೀರ್ತನೆ, ಪದ, ಸುಳಾದಿ, ಉಗಭೋಗ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚಿಸಿರುವುದು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಇವರು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷವಾದ ಜೀವನಾನುಭವ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾಳಜಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಕೀರ್ತನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೊಡುಗೆಯಿಂದ ಇವರನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಪಿತಾಮಹ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಅಂಶಗಳು

ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ನೀನ್ಯಾಕೋ ನಿನ್ನ ಹಂಗ್ಯಾಕೋ, ನಿನ್ನ ನಾಮದ ಬಲವೊಂದಿದ್ದರೆ ಸಾಕೋ' ಎಂಬುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅದರ ಪಲ್ಲವಿ ಸೊಗಸಾಗಿ ಕೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಹಾಗೆ ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಲಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಕೀರ್ತನಕಾರರಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರೇ ಮೊದಲಿಗರು. ಆ ಗುರುವಿನ ಚಲನವಲನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಮ್ಮೆ ಆ ಬಾಲಕನನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಗೋಪಿಯರ ಪಾತ್ರದ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಹೃದಯವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಕೂಸನು ಕಂಡಿರಾ ಜ್ಞಾನಿಗಳೆಲ್ಲ
ಕೂಸನು ಕಂಡಿರಾ ಸಾಸಿರನಾಮದ
ಶತಕೋಟಿ ತೇಜವ ಸೂಸುವ
ಸುಖಮಯ ಜ್ಞಾನದ ಕೂಸು”

ಎಂದು ಭಗವಂತನ ಬಾಲರೂಪವನ್ನು ಹಾಗೂ ಲೌಶಿಕ ಗುಣವನ್ನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ.

“ಪೋಗದಿರಲೋ ರಂಗ ಬಾಗಿಲಿಂದಾಚೆಗೆ
ಭಾಗವತರು ಕಂಡರೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದರೋ”

ಎಂದು ತಾಯಿ ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ತುಂಟ ಕೃಷ್ಣ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಹಠವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣ ಭಾವವು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. 'ದಾಸನ ಮಾಡಿಕೋ', 'ಕಂಡು ಕಂಡು ನೀಯೆನ್ನ ಕೈ ಬಿಡುವರೆ'

ಎನ್ನುತ್ತ ಸಂಸಾರದ ಸುಖ, ದುಃಖ ಕುರಿತು ತಿಳಿಸುವ ಪರಿಯು ಅಷ್ಟೇ ಸೊಗಸಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. 'ಮಾನವ ಜನ್ಮ ದೊಡ್ಡದು ಅದನ್ನು ಹಾನಿ ಮಾಡಬೇಡಿ ಹುಚ್ಚಪ್ಪಗಳಿರ' ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ, 'ಈಸಬೇಕು ಇದ್ದು ಜೈಸಬೇಕು' ಎಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಸಹಜತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಪುರಂದರದಾಸರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಮರ್ಶೆ

೧೨ನೇ ಶತಮಾನದ ಶಿವಶರಣರು ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಮುಂದಾದರೆ ದಾಸರು ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಮುಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಹಲವಾರು ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮೂಖಾಂತರ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅನಿಷ್ಟತೆಗಳನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಿ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿನ ಡಾಂಬಿಕರನ್ನು ಪುರಂದರದಾಸರು ತುಂಬಾ ಕಠೋರವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ತನುವು ನೀರೊಳಗದ್ದಿ ಫಲವೇನು? ತಮ್ಮ ಮನದಲ್ಲಿ

ಧೃಢ ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಮನುಜರು

ದಾನಧರ್ಮಗಳ ಮಾಡುವುದೇ ಸ್ನಾನ

ಜ್ಞಾನ ತತ್ವಗಳ ತಿಳಿವುದೇ ಸ್ನಾನ”

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವಾಗ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ನ್ಯಾಯ, ನಿಷ್ಕೂರತೆ, ಪ್ರಮಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಆಚಾರವಿಲ್ಲದ ನಾಲಿಗೆ, ಜಾಲಿಯ ಮರದಂತೆ ದುರ್ಜನರು, ನಿಂದಕರು ಇರಬೇಕು, ಎನ್ನುವಾಗ ಅಪಾರವಾದ ಲೋಕಾನುಭವದ ಸವಿರುಚಿಯು ನಮ್ಮದಾಗುತ್ತದೆ. 'ಎಲ್ಲಾರೂ ಮಾಡುವುದು ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಗೇಣು ಬಟ್ಟೆಗಾಗಿ'. ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನು ದುಡಿಯುವುದು ಹೊಟ್ಟೆ-ಬಟ್ಟೆಗಾಗಿಯೇ ಎಂದು ಮೇಳುಕೇಳು ಎಂಬ ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಸಮಾಜವನ್ನು ಚಿಕ್ಕಿತ್ತಕ, ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಪರಿವರ್ತನೆಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು.

ಕನಕದಾಸರು : (೧೪೮೮-೧೫೭೮)

ಕನಕದಾಸರು ಹರಿದಾಸರಲ್ಲಿ ಮತ್ತದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಂದರದಾಸರ ಸಮಕಾಲೀನರಾಗಿದ್ದು. ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದರು.

ಕನಕದಾಸರು ಬಾಡ ಗ್ರಾಮದ ಬೀರಪ್ಪ ಬಚ್ಚಮ್ಮ ಎಂಬ ಕುರುಬ ಜನಾಂಗದ ದಂಪತಿಗಳ ಉದರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳಿದರು. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಾಡ ಪ್ರದೇಶದ ನಾಯಕರಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರ ಪೂರ್ವದ ಹೆಸರು ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ನಾಯಕ. ಯುದ್ಧ ಕ್ರೂರತೆಯಿಂದ ಬೇಸತ್ತ ಇವರ ಮನಸ್ಸು ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಕಡೆ ವಾಲುತ್ತದೆ. ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂತ ಕವಿ, ಅನುಭಾವಿ, ಕೀರ್ತನಾಕಾರರು, ಕವಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಮೇಲು ಕೀಳುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಡುತ್ತಾರೆ. ಶೋಷಣೆಗೆ ಒಳಗಾದವರ ಪರವಾದ ನಿಲುವನ್ನು ತಾಳಿ ವೈಚಾರಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಮಾಜದ ಜನತೆಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಸಮಾನತೆಗಾಗಿ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲದೇ 'ಮೋಹನ ತರಂಗಿಣಿ', 'ಹರಿಭಕ್ತಿಸಾರ', 'ನಳಚರಿತ್ರೆ' 'ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ' ಮುಂತಾದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದರಲ್ಲದೇ ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಬೆಡಗಿನ ವಚನಗಳಂತೆ ಮುಂಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಬರೆದು, ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಬಾಡದಾದಿ ಕೇಶವ', 'ಕಾಗಿನೆಲೆ ಆದಿಕೇಶವ' ಎಂಬವು ಇವರ ಅಂಕಿತಗಳಾಗಿವೆ. ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯದ ಧ್ವನಿ, ವಿಡಂಬನಾ ಚಾತುರ್ಯ ಇರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು

ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಾಂಶ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಅವರು ಬಳಸಿರುವ ಪದ ಪ್ರಯೋಗ, ಅಲಂಕಾರಗಳು, ಛಂದಸ್ಸು, ಚಮತ್ಕಾರ, ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಗ್ರಾಮ್ಯ ಭಾಷೆಯಿಡಿತ, ಭಾವ ಗೀತಾತ್ಮಕತೆ, ಜಾನಪದ ಸತ್ವವುಳ್ಳ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

'ತಲ್ಲಣಿಸಿದಿರು ಕಂಡ್ಯ ತಾಳು ಮನವೇ

ಎಲ್ಲರನು ಸಲಹುವನು ಇದಕೆ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ'

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಸುಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿರುವವರನ್ನು ಕುರಿತು ಆತಂಕ ತಳಮಳಗೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಅವರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಅವರ ಕೆಲವು ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟ, ಕಾಡು, ನದಿಗಳಂತಹ ಏಕಮತ ಸ್ಥಿತಿಯ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವಸ್ತುಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. 'ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಕ್ಕೆ ನೀರೆರೆದವರು; ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ನವಿತ್ತವರು; ಕಪ್ಪೆಗಳಿಗೆ ಆಹಾರ ತಂದಿತ್ತವರು ಯಾರು?' ಎಂಬ ಬೆರಗು ವಿಸ್ಮಯ ಮೂಲದ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಮೂಲಕ ಉತ್ತರವೂ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ.

'ನಚ್ಚದಿರು ಸಂಸಾರ ನೆಲೆಯಲ್ಲವೀ ಕಾಯ'

‘ದಾನ ಧರ್ಮವ ಮಾಡಿ ಸುಖಿಯಾಗು ಮನವೆ’
‘ತನು ನಿನ್ನದು ಜೀವ ನಿನ್ನದು’

ಎಂಬ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಹೊಯ್ದಾದಾಟಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಆತ್ಮಶೋಧನೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಾಧನಕನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸಾಧನ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದೇ ಅವನ ಆತ್ಮಶೋಧನೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಹೇಗೆ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆ

ವಿಜಯನಗರದ ಪಾಳೇಗಾರರಾದ ಕನಕದಾಸರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮದೆಡೆಗೆ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ನಡವಳಿಕೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟ ರೂಢಿಗತವಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು, ಜಾತಿ-ಮತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು, ಬಡವ-ಬಲ್ಲಿದ, ಮೇಲು-ಕೀಳೆಂಬ ತಾರತಮ್ಯ, ಬದುಕಿನ ಆಡಂಬರ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಿರುವ ರೀತಿ ಅನನ್ಯವಾದುದ್ದು. ಕನಕದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮೂಲಸೆರೆ ಭಕ್ತಿಯಾದರು ದೈವ ಲೀಲಾವರ್ಣನೆ, ಆತ್ಮ ನಿವೇದನೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆಯನ್ನು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಕನಕದಾಸರನ್ನು ಅಂದಿನ ಸಮಾಜ ಅವರ ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಪ್ರತಿಭೆ, ಅನುಭಾವಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಂಡು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಮುಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ಕಾರಣ ಒಂದೇಒಂದು ಅವರ ಜಾತಿ. ಆಗ ಕನಕದಾಸರು ಕುಲವನ್ನೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು ಮುಂದಾದರು.

‘ಕುಲಕುಲವನ್ನುತ್ತಿಹರು
ಕುಲವ್ಯಾವುದು ಸತ್ಯ ಸುಖವುಳ್ಳ ಜನರಿಗೆ’
‘ಕುಲಕುಲವೆಂದು ಹೊಡೆದಾಡದಿರಿ ನಿಮ್ಮ
ಕುಲದ ನೆಲೆಯನೇನಾದರು ಬಲ್ಲಿರ’

ಈ ಎರಡು ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜಾತಿ ಎಂದರೇನು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಜನರಿಗೆ ಜಾತಿಯ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕನಕದಾಸರು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಮುಂದಾಗಿ ಸಾಧು-ಸನ್ಯಾಸಿ, ದಾಸ-ಜಂಗಮ ಮುಂತಾದ ವೇಷಗಳ ಮೂಲಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಪಟ, ವಂಚನೆ, ದುರ್ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಲೆಕ್ಕವೇ ಇಲ್ಲ. ತಾವೆ ಕಂಡಂತ ದುಷ್ಟತ್ವಗಳನ್ನು ಕನಕದಾಸರು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುತ್ತಾ ಸಮಾಜವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಜಪವ ಮಾಡಿದರೇನು, ತಪವ ಮಾಡಿದರೇನು
ಕಪಟ ಗುಣ ವಿಪರೀತ ಕಲುಷವಿದ್ದವರು”

ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾ ಡಾಂಭಿಕತನವನ್ನು ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದನ್ನು ಖಂಡಿಸುವರು. ಇಡೀ ಮನುಕುಲವನ್ನು ಸಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ ಕನಕದಾಸರಿಗೆ ಮುಸ್ಲಿಂರಾಗಲಿ, ವೈಷ್ಣವರಾಗಲಿ, ಲಿಂಗಾಯಿತರಾಗಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಆ ಮತಗಳ ಅನುಯಾಯಿಗಳ ಡಾಂಭಿಕತನವನ್ನು ವಿಡಂಬನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಹೀಗೆ ಕನಕದಾಸರು ದಾಸರಾದ ಮೇಲೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ, ಜಾತಿ ವಿನಾಶ ಮಾಡಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನು ದಾಸ ಪಂಥದವರು ‘ಯಮಧರ್ಮನ ಅವತಾರ’ ಎಂದಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ತತ್ವಪದಕಾರ-ಕಡಕೋಳ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ

ಹೈದ್ರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಡಕೋಳ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪನವರ ತತ್ವಪದಗಳು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಂಡಿವೆ. ಹಾಗೂ ಅವರ ಅನೇಕ ಶಿಷ್ಯರಿಂದ ತತ್ವ ಪದಗಳು ರಚನೆಗೊಂಡು ಜನಮನ ಗೆದ್ದಿವೆ. ತತ್ವ ಪದಗಳು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಉಚ್ಚನೀಚರ, ಡಾಂಭಿಕತೆ, ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ, ಮೋಸ, ವಂಚನೆಗಳನ್ನು ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ ಪದಗಳನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡುವುದರ ಮುಖಾಂತರ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಕಡಕೋಳ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ ಸಮಾಜ ನಿಷ್ಕೂರನಾಗಿದ್ದ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕನಾಗಿದ್ದ, ಶ್ರೀಮಂತರು ಮಾಡುವ ನೀಚ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮುಲಾಜಿಲ್ಲದೆ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾ ತತ್ವ ಪದ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ ೧೭೮೦ ರಿಂದ ೧೮೭೬ ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಫಜಲಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ಬಿದನೂರು ಗ್ರಾಮದ ಗಂಗಪ್ಪ ಮತ್ತು ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿದರು. ಮಡಿವಾಳಪ್ಪನವರ ತತ್ವಪದ, ಸ್ವರವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚಿಸಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಅನೇಕ ಅಪಮಾನ, ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಸಮಾಜವನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣರಾದರು.

ಮಡಿವಾಳಪ್ಪನವರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಡಂಬನೆ :

ಕಡಕೋಳ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪನವರು ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ನಿಷ್ಕೂರವಾದಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳವರು, ನೀಚರು, ಅಮಾಯಕರಿಗೆ ಮೋಸ ವಂಚನೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ವಿಡಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ತಮಗೆ ನಿಂದನೆ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಉಂಟಾದಾಗ ಅವರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತಾರೆ.

“ಮೂಕನಾಗಬೇಕು ಈ ಜಗದೊಳು ಜ್ಞಾಕ್ಯಾಗಿರಬೇಕು”
 “ಯಾಕೆ ಮಾಡತಿದಿ ನೀ ಒಣಚಿಂತಿ
 ನಿನಗ ಬಡಕೊಂಡಾದ ಮಾಯದ ಭ್ರಾಂತಿ”
 “ಮಾನಗೇಡಿ ಮಂದಿ ಹುಟ್ಟಿ ಮರ್ತ್ಯಾ ಕೆಡಿಸಾರೊ
 ಉಡಾಳ ಮಂದಿ ಊರಾಗ ಹಿಡಿಲ್ಲೋದರೊ”
 “ಪರಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಗ ಮಾಡುವುದು ಪುಣ್ಯವೇನೊ
 ಮದುವಿ ಹೆಂಡತಿ ಬಿಟ್ಟು ತಿರುಗುವುದು ನ್ಯಾಯವೇನೊ”
 “ಬಾಯಿಲೊಂದು ಆಡ್ತರಿ,ಮನಸಿನೊಳಗೊಂದು ಮಾಡ್ತರಿ”

ಹೀಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತ ಬಡವ, ಮೇಲುಕೀಳು, ಹುಚ್ಚನೀಚ, ಮಡಿಮೈಲಿಗೆ, ಅನೇಕ ಅನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅಮಾಯಕರಿಗೆ ಮುಗ್ಧರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ತತ್ವಪದಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಕಠೋರವಾಗಿ ವಿಡಂಬನೆ ಮಾಡಿರುವುದು ಅವರಲ್ಲಿನ ಸಮಾನತೆಯ ಸಮಾಜ ಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಮಹಾತ್ಮರೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಪರಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ೧) ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ - ರಂ.ಶ್ರೀ ಮುಗುಳಿ
- ೨) ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಹತ್ತು ಸಂಪುಟಗಳು.
- ೩) ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕೋಶ - ಡಾ. ಚಿ.ಸಿ. ನಿಂಗಣ್ಣ
- ೪) ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ - ತ.ಸು. ಶಾಮರಾಯ
- ೫) ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಮಹಾಕವಿ - ಕರ್ಣಾಟ ಭಾತರ ಕಥಾಮಂಜರಿ
-ಸಂ, ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
- ೬) ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭು - ಎಲ್.ಟಿ.ಜಿ ಸಿದ್ದಪ್ಪರಾಧ್ಯ
- ೭) ಪುರಂದರ ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಶನ - ಸಂ. ಸಾ.ಕೃ ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್

೨. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪಗಳ ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು:

೨. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪಗಳ ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು

- ೨.೧ ಆಯ್ದ ವಚನಗಳು ೦೪೦
- ಅ) ಬಸವಣ್ಣ
ಆ) ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ
ಇ) ಸಿದ್ದರಾಮ
ಈ) ಸತ್ಯಕ್ಕ
ಉ) ಅಕ್ಕಮ್ಮ
- ೨.೨ ಆಯ್ದ ಕೀರ್ತನೆಗಳು
- ಅ) ಕಾಳ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಈ ಸಂಸಾರ -ನರಹರಿತೀರ್ಥರು ೦೪೨
ಆ) ತಾಳುವಿಕೆಗಿಂತ ತಪವು ಇಲ್ಲ -ವಾದಿರಾಜರು ೦೪೩
ಇ) ಬೇವು ಬೆಲ್ಲದೊಳಿಡಲೇನುಫಲ -ಪುರಂದರದಾಸರು ೦೪೪
ಈ) ಕುಲ ಕುಲ ಕುಲವೆಂದು ಹೊಡೆದಾಡದಿರಿ -ಕನಕದಾಸರು ೦೪೫
- ೨.೩ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳ ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು
- ಅ) ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಆತ್ಮವಿಕ್ರಯ -ರಾಘವಾಂಕ ೦೪೬
ಆ) ತನಯರೊಳ್ ಕಾದಿ ಮೂರ್ಛಿತನಾದ -ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ ೦೫೨
- ೨.೪ ಸಾಂಗತ್ಯ: "ನೃಪಾಲನ ಗರ್ವ ಸೋರಿದುದು" -ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ ೦೬೧
- ೨.೫ ತ್ರಿಪದಿಗಳು: ಪರ್ಯಾಯ ನೀತಿ -ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ೦೬೬

೨. ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪಗಳ ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು:

೨.೧ ಆಯ್ದ ವಚನಗಳು

ಅ. ಬಸವಣ್ಣ

ತನಗೆ ಮುನಿದವರಿಗೆ ತಾ ಮುನಿಯಲೇಕಯ್ಯಾ?
ತನಗಾದ ಆಗೇನು? ಅವರಿಗಾದ ಚೇಗೇನು?
ತನುವಿನ ಕೋಪ ತನ್ನ ಹಿರಿಯತನದ ಕೇಡು!
ಮನದ ಕೋಪ ತನ್ನರುಹಿನ ಕೇಡು!
ಮನೆಯೊಳಗಣ ಕಿಚ್ಚು ಮನೆಯ ಸುಟ್ಟಲ್ಲದೆ
ನೆರೆಮನೆಯ ಸುಡದು ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವಾ!

ಆ. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ

ಚಂದನವ ಕಡಿದು ಕೊರೆದು ತೇದೊಡೆ
ನೊಂದೆನೆಂದು ಕಂಪ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತೆ?
ತಂದು ಸುವರ್ಣವ ಕಡಿದೊರೆದೊಡೆ ಬೆಂದು ಕಳಂಕ ಹಿಡಿದಿತ್ತೆ?
ಸಂದು ಸಂದನು ಕಡಿದು ಕಬ್ಬನು ತಂದು ಗಾಣದಲಿಕ್ಕಿ ಅರೆದಡೆ,
ಬೆಂದು ಪಾಕಗೂಳ ಸಕ್ಕರೆಯಾಗಿ ನೊಂದೆನೆಂದು ಸವಿಯ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತೆ?
ನಾ ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಹೀನಂಗಳೆಲ್ಲವ ತಂದು ಮುಂದಿಳುಹಲು,
ನಿಮಗೆ ಹಾನಿ!
ಎನ್ನ ತಂದೆ ಚೆನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವಯ್ಯ,
ಕೊಂದೊಡೆ ಶರಣೆಂಬುದ ಮಾಣೆ!

ಇ. ಸಿದ್ದರಾಮ

ಪರುಷ ಸೋಂಕಿದ ಬಳಿಕ ಕರ್ಬೊನ್ನದ ಕೇಡು ನೋಡಿರಯ್ಯಾ,
ಜ್ಯೋತಿ ಸೋಂಕಿದ ಬಳಿಕ ತಮಂಧದ ಕೇಡು ನೋಡಿರಯ್ಯಾ,
ಅಮೃತ ಸೋಂಕಿದ ಬಳಿಕ ರೋಗದ ಕೇಡು ನೋಡಿರಯ್ಯಾ,
ನಮ್ಮ ಕಪಿಲಸಿದ್ಧ ಮಲ್ಲನ ಸೋಂಕಿದ ಬಳಿಕ ಭವದ ಕೇಡು
ನೋಡಿರಯ್ಯಾ

ಈ. ಸತ್ಯಕ್ಕ

ಲಂಚವಚನಕ್ಕೆ ಕೈಯಾನದ ಭಾಷೆ
ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನು ವಸ್ತ್ರಬಿದ್ದಿದ್ದಡೆ
ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಎತ್ತಿದನಾದಡೆ ಅಯ್ಯಾ, ನಿಮ್ಮಾಣೆ.
ನೀವಿಕ್ಕಿದ ಭಿಕ್ಷೆಯೊಳಗಿಪ್ಪನಯ್ಯಾ,
ಶಂಭುಜಕ್ಕೇಶರದೇವಯ್ಯಾ, ನಿಮ್ಮಾಣೆ!

ಉ. ಅಕ್ಕಮ್ಮ

ಹೋತಿನ ಗಡ್ಡದಂತೆ ಗಡ್ಡದ ಹಿರಿಯರ ನೋಡಾ!
ಬಿಡಾರ ಬಿಡಾರವೆಂದು ಹಿರಿಯತನಕೆ ಅಹಂಕರಿಸಿ,
ಆಚಾರವಂ ಬಿಟ್ಟು ಅನಾಚಾರವಂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ,
ಭಕ್ತರೊಳ ಕ್ರೋಧ ಭ್ರಷ್ಟರೊಳು ಮೇಳ-
ಇವರು ನರಕಕೇ ಯೋಗ್ಯರು,
ಆಚಾರವೆ ಪ್ರಾಣವಾದ ರಾಮೇಶ್ವರ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ

೨.೨ ಆಯ್ದ ಕೀರ್ತನೆಗಳು:

ಅ. ನರಹರಿತೀರ್ಥರು

ಕಾಳ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಈ ಸಂಸಾರ

ಕಾಳ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಈ ಸಂಸಾರ ಕತ್ತಲೆ ಬೆಳದಿಂಗಳು ||ಪ||

ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಧರ್ಮನು ಲೆತ್ತವನಾಡಲು
ಅರ್ಥ ಭಾಂಡಾರವೆಲ್ಲವ ಸೋತು
ಮತ್ತೆ ವಿರಾಟರಾಯನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ
ತೊತ್ತಾದಳಾ ದ್ರೌಪದಿ ಒಂದು ವರುಷ ||೧||

ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ಹರಿಯು
ಬಂಡಿಬೋವನಾದ ಪಾರ್ಥನಿಗೆ ಭೂ
ಮಂಡಲನಾಳುವ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾಯರು
ಕೊಂಡವ ಕಾಯಿದನು ಹೊಲೆಯನಾಳಾಗಿ ||೨||

ಉಂಟಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನೆಂಟರು ಇಷ್ಟರು
ಬಂಟರಾಗಿ ಬಾಗಿಲ ಕಾಯ್ದರು
ಉಂಟಾದತನ ತಪ್ಪಿ ಬಡತನ ಬಂದರೆ
ಒಂಟಿಯಂತೆ ಗೋಣ ಮೇಲೆತ್ತುವರು ||೩||

ಉಂಟಾಗ ಉಡುವಾಗ ಕೊಂಬಾಗ ಕೊಡುವಾಗ
ಬೆಂಬಲದಲಿ ನಲಿನಲಿವೃತಿಹರು
ಬೆಂಬಲತನ ತಪ್ಪಿ ಬಡತನ ಬಂದರೆ
ಇಂಬು ನಿನಗಿಲ್ಲ ನಡೆಯೆಂಬರು ||೪||

ಏರುವ ದಂಡೆಗೆ ನೂರಾಳು ಮಂದಿಯು
ಮೂರು ದಿನದ ಭಾಗ್ಯ ರುಣರುಣವು
ನೂರಾರು ಸಾವಿರ ದಂಡವ ತೆತ್ತರೆ
ರಂಗವಿಠಲನನೆ ಸರಿಯೆಂಬೊರಯ್ಯ ||೫||

ಆ. ವಾದಿರಾಜರು

ತಾಳುವಿಕೆಗಿಂತ ತಪವು ಇಲ್ಲ

ತಾಳುವಿಕೆಗಿಂತ ತಪವು ಇಲ್ಲ
ಕೇಳಬಲ್ಲವರಿಗೆ ಹೇಳುವೆನು ಸೊಲ್ಲ

||ಪ||

ದುಷ್ಟ ಮನುಜರು ಪೇಳ್ವ ನಿಷ್ಠೂರದ ನುಡಿತಾಳು
ಕಷ್ಟ ಬಂದರೆ ತಾಳು ಕಂಗೆಡದೆ ತಾಳು
ನೆಟ್ಟಸಸಿ ಫಲ ಬರುವತನಕ ಶಾಂತಿಯ ತಾಳು
ಕಟ್ಟು ಬುತ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಉಣಲುಂಟು ತಾಳು

||೧||

ಹಳಿದು ಹಂಗಿಸುವ ಹಗೆಯ ಮಾತನು ತಾಳು
ಸುಳಿನುಡಿ ಕುಹಕ ಕುಮಂತ್ರವನು ತಾಳು
ಅಳುಕದಲೆ ಬಿರುಸು ಬಿಂಕದ ನುಡಿಯ ನೀ ತಾಳು
ಹಲಧರಾನುಜನನ್ನು ಹೃದಯದಲಿ ತಾಳು

||೨||

ನಕ್ಕು ನುಡಿವರ ಮುಂದೆ ಮುಕ್ಕರಿಸದೆ ತಾಳು
ಅಕ್ಕಸವ ಮಾಡುವರ ಅಕ್ಕರದಿ ತಾಳು
ಉಕ್ಕೋ ಹಾಲಿಗೆ ನೀರು ಇಕ್ಕಿದಂದದಿ ತಾಳು
ಪಕ್ಷೀಶ ಹಯವದನ ಶರಣೆಂದು ಬಾಳು

||೩||

ಇ. ಪುರಂದರದಾಸರು

ಬೇವು ಬೆಲ್ಲದೊಳಿಡಲೇನುಫಲ

ಬೇವು ಬೆಲ್ಲದೊಳಿಡಲೇನು ಫಲ || ಪ ||
ಹಾವಿಗೆ ಹಾಲೆರೆದೇನು ಫಲ || ಅ.ಪ ||

ಕುಟಿಲವ ಬಿಡದಿಹ ಕುಜನರು ಮಂತ್ರವ
ಪಠನೆಯ ಮಾಡಿದರೇನು ಫಲ
ಸಟೆಯನ್ನಾಡುವ ಮನುಜರು ಮನದಲಿ
ವಿಠಲನ ನೆನೆದರೇನು ಫಲ || ೧ ||

ಮಾತಾಪಿತರನು ಬಳಲಿಸುವಾತನು
ಯಾತ್ರೆಯ ಮಾಡಿದರೇನು ಫಲ
ಘಾತಕತನವನು ಬಿಡದೆ ನಿರಂತರ
ಗೀತೆಯನೋದಿದರೇನು ಫಲ || ೨ ||

ಕಪಟತನದಲಿ ಕಾಡುವರೆಲ್ಲರು
ಜಪಗಳ ಮಾಡಿದರೇನು ಫಲ
ಕುಪಿತ ಬುದ್ಧಿಯನು ಬಿಡದೆ ನಿರಂತರ
ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿದರೇನು ಫಲ || ೩ ||

ಪತಿಗಳ ನಿಂದಿಸಿ ಬೊಗಳುವ ಸತಿಯರು
ವ್ರತಗಳ ಮಾಡಿದರೇನು ಫಲ
ಅತಿಥಿಗಳೆಡೆಯಲಿ ಭೇದವ ಮಾಡಿ
ಸದ್ಗತಿಯನು ಬಯಸಿದರೇನು ಫಲ || ೪ ||

ಹೀನಕೃತ್ಯಗಳ ಮಾಡುತ ನದಿಯಲಿ
ಸ್ನಾನವ ಮಾಡಿದರೇನು ಫಲ
ಶ್ರೀನಿಧಿ ಪುರಂದರವಿಠಲನ ನೆನೆಯದೆ
ಮೌನವ ಮಾಡಿದರೇನು ಫಲ || ೫ ||

ಈ. ಕನಕದಾಸರು

ಕುಲಕುಲ ಕುಲವೆಂದು ಹೊಡೆದಾಡದಿರಿ

ಕುಲಕುಲ ಕುಲವೆಂದು ಹೊಡೆದಾಡದಿರಿ ನಿಮ್ಮ
ಕುಲದ ನೆಲೆಯೆನಾದರೂ ಬಲ್ಲಿರ ||ಪ||

ಹುಟ್ಟಿದ ಯೋನಿಗಳಿಲ್ಲ ಮೆಟ್ಟಿದ ಭೂಮಿಗಳಿಲ್ಲ
ಅಟ್ಟು ಉಣ್ಣಿದ ವಸ್ತುಗಳಿಲ್ಲ
ಗುಟ್ಟು ಕಾಣಿಸ ಬಂತು ಹಿರಿದೇನು ಕಿರಿದೇನು
ನೆಟ್ಟನೆ ಸರ್ವಜ್ಞನ ನೆನೆಕಂಡ್ಯ ಮನುಜ ||೧||

ಜಲವೆ ಸಕಲ ಕುಲಕ್ಕೆ ತಾಯಲ್ಲವೆ
ಜಲದ ಕುಲವನೇನಾದರೂ ಬಲ್ಲಿರ
ಜಲದ ಬೊಬ್ಬುಳಿಯಂತೆ ಸ್ಥಿರವಲ್ಲವೀ ದೇಹ
ನೆಲೆಯನರಿತು ನೀ ನೆನೆಕಂಡ್ಯ ಮನುಜ ||೨||

ಹರಿಯೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಹರಿಯೆ ಸರ್ವೇಶ್ವರ
ಹರಿಮಯವೆಲ್ಲವೆನುತ ತಿಳಿದು
ಸಿರಿಕಾಗಿನೆಲೆಯಾದಿ ಕೇಶವ ರಾಯನ
ಚರಣ ಕಮಲವ ಕೀರ್ತಿಸುವನೆ ಕುಲಜ ||೩||

೨.೩ ಷಟ್ಪದಿ ಕಾವ್ಯಗಳ ಆಯ್ದ ಭಾಗಗಳು

ಅ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ

-ರಾಘವಾಂಕ

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಆತ್ಮವಿಕ್ರಯ (ಏಕಾದಶ ಸ್ಥಲಂ)

ಸೂಚನೆ:

ದೇಶವೆಲ್ಲವನನ್ಯತ ಹೊದ್ದದಂದದಿ ಕೊಟ್ಟು
ಕಾಶಿಯ ನಿವಾಸದೊಳು ಸತಿಸುತರ ಮಾತೆ ತಾಂ
ಹೇಸದೆಯನಾಮಿಕಂಗಾಳಾಗಿ ಋಣವನುತ್ತರಿಸಿದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು

ಕೊಟ್ಟವಧಿಯಂ ನೆನೆದು ನೋಡಿ ಹವ್ವನೆ ಹಾರಿ
ಮುಟ್ಟಬಂದುದು ದಿನಂ ಕೈಕೊಂಡ ತೆರದವಂ
ಕಟ್ಟುಗ್ರನಭ್ಯಾಸದವರಿಲ್ಲ ಚಾಚಲಡಪಿಲ್ಲ ತಾನಭಿಮಾನವ
ಬಿಟ್ಟು ತಿರಿವವನಲ್ಲವೋಲೈಸಿ ನೆರೆ ಲಜ್ಜೆ
ಗೆಟ್ಟು ಬೇಡುವಡಿಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಿಲ್ಲ ಕೃಷಿಯಿಂದ
ಹುಟ್ಟಿಸುವೆನೆಂಬಡೆಯಿಲ್ಲವಿನ್ನೇಗೆಯ್ವೆ ನೆಂದು ಮಳಿದನರಸನು

||೧||

ಏಗೆಯ್ವೆ ಚಿಂತಾಗ್ನಿಯುರಿಯ ಹೊಯ್ಲಿಂ ಕರಗಿ
ಹೋಗದಿರನೆಚ್ಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ಸತಿಯವಧಿ
ಮೇಗೆರಡು ಜಾವವಿದರೊಳಗೆ ತಿದ್ದುವ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಕಾಣಬೇಕಲ್ಲದೆ
ಮೂಗುವಟ್ಟರ್ಡೇನಹುದೆಂದಡಿರದೆ ಬಳಿ
ಕೇಗೆಯ್ವೆ ಹೇಳೆನಲು ಸಾಲದಲಿ ಪೋದನಿತು
ಪೋಗಲೆಮ್ಮಿಬ್ಬರಂ ಮಾರಿ ಬಳಿಕುಳಿದುದಂಕಾಣು ನಡೆನಡೆ ಎಂದಳು|

||೨||

ಕಡುನಿರೋಧಂಗೊಳಿಸಿ ದೇಶದಿಂ ಪರದೇಶ
ಕೊಡವರಿಸಿತಲ್ಲದಾರ್ನಿರ್ದು ನಿಮ್ಮಂ ಮಾರು
ಗೊಡಲಾಪೆನೇ ಎಂದಡೆಲಿ ಮರುಳೆ ಸರ್ವಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಸತಿಸುತರು ತನ್ನ
ಒಡಲು ಕಡೆ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ನೇಮಕ್ಕೆ ಬಂಧನ
ಕೈಡೆಯಲಳುಪಲು ಶಿವ ಮನಂ ನೋಳ್ವನೈ ಲಜ್ಜೆ
ಗೆಡದೆಮ್ಮ ಮಾರು ಮತ್ತಾದುದಾಗಲಿ ಎಂದಡವನಿಪನೊಡಂಬಟ್ಟನು

||೩||

ಪೊಡವಿಪಂ ಸತಿಸುತರ ತಲೆಗಳಲಿ ಹುಲುಗಟ್ಟಿ ||೪||
 ನಡೆನಡೆದು ಕೈವಿಡಿದು ಮುಂದೊಡ್ಡಿ ತೋರುತಂ
 ಗಡಿಗಳೊಳು ಬೀದಿಯೊಳು ಸಂದಿಯೊಳು ಪುರದೊಳೋರಂತೆನಾಚಿಕೆಯನುಳಿದು
 ಪೊಡವಿಪ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಭೂವರನ ತನಯನಂ
 ಮಡದಿಯಂ ಮಾರುಗೊಂಬಧಿಕರಿಲ್ಲಾ ಎಂದು
 ನಿಡುಸರದೊಳೊರಲಿ ಜನಕರುಪುತ್ತ ತೊಳಲಿದಂ ಸತ್ಯನಿಧಿಭೂಪಾಲನು

ಅನಿಮಿತ್ತ ಮುನಿವ ಮುನಿಪನ ಬೆಸದೊಳಗ್ನಿ ವಿ ||೫||
 ಪ್ರನ ವೇಷದಿಂದ ಬಂದಾವಾವ ಸತಿಪುತ್ರ
 ರೆನಿಪರವರೆಂದಡಿವರಿಬ್ಬರೆನಲಿವನಬಲನೀ ವನಿತೆ ಮುಪ್ಪಿನವಳು
 ಮನೆಯೊಳಿನ್ನೊಳ್ಳಿದಹರಾರುಂಟು ತಾಯೆಂದ
 ಡೆನಗುಳ್ಳರಿವರಯ್ಯ ಕೊಂಡೆನ್ನ ಸಾಕಿಕೊ
 ಳೈನೆ ಬೆಲೆಯ ಹೇಳೆನಗೆ ಲಾಗಾಗೆ ಹೊಂಗೊಡುವನೇಳೆಂಟು ದಿನಕೆಂದನು

ಇಂದು ಬೈಗಿಂದೊಳಗೆ ರಾಸಿ ಹೊನ್ನಂ ಕೊಡುವೆ ||೬||
 ನೆಂದು ಭಾಷೆಯನಿತ್ತೆನೀಯದಿದರ್ಡೆ ಹಾನಿ
 ಬಂದಪುದು ಲಾಗನರಸದೆ ನಿನ್ನ ಮನಕೆ ಬಂದನಿತರ್ಥಮಂ ಕರುಣಿಸು
 ತಂದೆಯೆನೆ ವನಿತೆಗಿಪ್ಪತ್ತುಸಾಸಿರವನೀ
 ನಂದನಂಗಿಬ್ಬತ್ತು ಸಾಸಿರವನೀವೆನೆನೆ
 ಬಂದುದೆನಿಸುವುದೆಮ್ಮ ತೆರಕಾರಗೆಂದೆನಲು ಬಂದುದೆನಿಸಿದನಾಗಳು

ಬಂದುದೇ ನಕ್ಷತ್ರನಾಮಮುನಿ ಎನಲೇನು ||೭||
 ಬಂದುದಾಂ ಬಂದ ದಿನ ಮೊದಲಿಂದುತನಕೆನ್ನ
 ಹಿಂದುಳಿದ ಬತ್ತಾಯ ಬಂದುದೆನ್ನೊಡೆಯಂಗೆಕೊಡುವ ಹೊಸ ರಾಸಿ ಹೊನ್ನ
 ತಂದೀಗ ಕೊಡು ಕೊಡದಡಿಲ್ಲೆನ್ನ ಹೋಗಬೇ
 ಕೆಂದಡೀ ಹೊನ್ನ ಬತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ತೆರುವನ
 ಲ್ಲೆಂದಡೀ ಮಧ್ಯಸ್ಥ ವಿಪ್ರ ಮೆಚ್ಚಲು ಕೊಂಬೆನವನೀಶ ಕೇಳೆಂದನು

ಈತನಿನಿತರ್ಥವಂ ಕೊಂಬುದುಚಿತವೆ ಹೇಳು ||೮||
 ತಾತ ಪಕ್ಷೀಕರಿಸದೆಂದೆನಲು ನಾಲ್ಕೆರಡು
 ಮಾತಂಗದುದ್ದದರ್ಥದ ಸಾಲವಂ ಬೇಡಬಂದವಂಗಿನಿತು ಘನವೇ
 ಭೂತಳಾಧಿಪ ಮುನಿದು ಪೇಳೆನಿದುರ್ದನೆಂಬೆ
 ನೀತಗಿದು ಮರಿಯಾದೆಯೆನೆ ಜಲವನುಳಿದಬುಜ
 ಕಾ ತರಣಿ ಮುನಿವನೆನೆ ನೆಲೆಗಟ್ಟು ಬಂದವರ್ಗಮುನಿಯದವರಾರಂದನು

ವಿನಯದಿಂ ಕಂಡುದಂ ನುಡಿದಡೆನ್ನಂ ನಿನಗೆ ||೯||
 ಮುನಿದನೆಂದೆಂಬೆ ನೀಂ ಮುನಿದು ಮಾಡುವುದೇನು
 ಜನಪ ಎಮ್ಮೊಡವೆಯಂ ಕೊಂಡಿಗ ಹೋಹವೆಂದೇಳೆಲೆಗೆ ಸವುಡಿದೊತ್ತೆ
 ಮನೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಡೆ ಹುಲು ಹುಳ್ಳಿ ತರಲು ಕಾ
 ನನಕೆ ಹೋಗೇಳೆಲವೊ ಚಿಣ್ಣ ಎಂದಕಟ ಮಾ
 ನಿನಿಯಂ ಕುಮಾರನಂ ಜರೆದನಾ ಕಪಟವಟುವೇಷಮಯದನಿಲಸಖನು

ಹೋಹನೇ ತಂದೆ ಬೊಪ್ಪಯ್ಯ ಎಂದೆಂದು ಕಡು ||೧೦||
 ನೇಹದಿಂದಪ್ಪಿ ಕರುಣಂದೋರಿ ಕಂಬನಿಯ
 ಕಾಹೊನಲೊಳದ್ದುವ ಕುಮಾರನಂ ಕಾಲ್ಗಿರಗಿತಲೆವಾಗಿ ನಿಂದ ಸತಿಯ
 ಬೇಹೊಡೆಯ ನಾನಿರಲು ಮಾರಿದವನಂ ಕೇಳ್ವ
 ಸಾಹಸವ ನೋಡೆಂದು ಕೆಡೆಹೊಯ್ದು ನೂಕಿ ನಿಜ
 ಗೇಹಕ್ಕೆ ಜರೆಯುತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ದನವನಿಪನಮನ ಮರುಗಬೇಹುದೆಂದು

ಖಿಗವಂಶದಿಕ್ಷ್ವಾಕು ಭೂವರನ ಪೀಳಿಗೆಯೊ ||೧೧||
 ಳೊಗೆದ ತ್ರಿಶಂಕುವಸುಧಾಧಿನಾಯಕನ ಹೆ
 ಮ್ತುಗ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಂ ಮಾರುಗೊಂಡೋಲೈಸಿಕೊಂಬರಿಲ್ಲಾ ಎನುತ್ತ
 ಬಗೆಬಗೆದು ಪುರದ ಕೇರಿಯ ಮನೆಯೊಳಡ್ಡ ಬೀ
 ದಿಗಳ ಬೀದಿಯ ನಿಂದ ನೆರವಿಗಳ ಜನಮುಮಂ
 ಮಿಗೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತ ತೊಳಲಿದನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮೊದಲಾಗಿ ಕಡೆಹಗಲ ತನಕ

ಮಡದಿಯರನಿರಿಸಿಕೋ ಎಂದು ನಾಂ ಬೇಡಿಕೊಂ ||೧೨||
 ಡಡೆ ಮಿಾಟಿ ಹೊಲತಿಯರನೊಲ್ಲೆನೆಂಬಣ್ಣನ
 ಕಡೆಗನಾಮಿಕನ ಕಿಂಕರನಾಗಿ ಸುಡುಗಾಡಕಾವಂತೆ ಮಾಳ್ವೆನೆಂದು
 ಕಡುಮೂರ್ಖ ಕೌಶಿಕಂ ಕಾಲನಂ ಕರೆದು ನೀಂ
 ಬಿಡದನಾಮಿಕನಾಗಿ ಧನವನಿತ್ತರಸನಂ
 ತಡೆಯೆಂದು ಮುನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳೆನೆ ಕಳುಹೆ ಬಂದಾ ಹೊತ್ತ ಹಾರಿದನು

ಪಿಡಿದ ಸಂಬಳಿಗೋಲು ಕಾರೊಡಲು ಕೆಂಗಣ್ಣು ||೧೩||
 ಕುಡಿದು ಕೊಬ್ಬಿದ ಬಸುರು ದಡದಡಿಸಿ ತರಹರಿಸು
 ವಡಿಯ ಕೆದರಿದ ತಲೆಯನಡಸಿ ಸುತ್ತಿದ ಮುಪ್ಪುರಿಯ ಬಾರಿ ಕಡ್ಡಣಿಗೆಯ
 ಬಿಡದೆ ಧರನೆ ತೇಗಿ ನೆರವಿಯಂ ಬಯ್ಯ ಬಿರು
 ನುಡಿಯ ಕಲಿ ವೀರಬಾಹುಕ ಬರುತ್ತಂ ಮಾರು
 ವಡೆ ಕೊಂಡು ಹೊಂಗೊಡುವೆ ನಾನೆಂದು ತನ್ನ ಹಡಪಿಗನಿಂದ ಕೇಳಿಸಿದನು

ಕೊಡುವಾತನಾರು ಬೆಲೆಯೇನು ಮಾರಿಸಿಕೊಂಬ ||೧೪||
 ಪೊಡವೀಶನೆಂಬನಾರೋ ವೀರಬಾಹು ಕೇ
 ಳ್ಲಡೆ ಕೊಂಬನೀಗಳೆಂದೆನೆ ನೃಪಂ ಬೆರಗಾಗಿಸೂರ್ಯವಂಶದಲಿ ಹುಟ್ಟಿ
 ಮೃಡಮೂರ್ತಿ ವಾಸಿಷ್ಠಮುನಿಯ ಕಾರುಣ್ಯಮಂ
 ಪಡೆದನ್ನನೀ ಹೊಲೆಯ ಮಾರುಗೊಂಡಪೆನೆಂದು
 ನುಡಿವ ಬಲುಹಂ ನೋಡು ನೋಡೆಂದು ಕಡುಮುಳಿದುಕೋಪಿಸಿದನವನೀಶನು

ನಡುಗದಂಜದೆ ಹೆದರದೋಸರಿಸದಕಟಕಟ ||೧೫||
 ಕಡೆಯ ಹೊಲೆಯಂ ಮೇರೆದಪ್ಪಿ ಬಂದೆನ್ನ ತ
 ನ್ನೊಡೆಯಂಗೆ ದಾಸನಾಗೀಗಳೆಂದೆಂಬುದಿದು ಕಾಲಗುಣವೋ ಎನ್ನನು
 ಎಡೆಗೊಂಡ ಕರ್ಮಫಲವೋ ಕಡೆಗೆ ಮೆಣಸು ಹುಳಿ
 ತಡೆ ಜೋಳದಿಂ ಕುಂದೆ ನೋಡು ನೋಡೆಂದು ಘುಡು
 ಘುಡಿಸಿ ಕೋಪಾಟೋಪದಿಂ ಜರೆದು ಝಂಕಿಸಿದನವನಿಪನಾಮಿಕನನು

ಕೇಳಿಬಂದಾರ ಜರೆದಪೆಯೆನಲು ನಿನ್ನ ಹಡ ||೧೬||
 ಪಾಳಿಯನದೇಕೆನ್ನ ನರಿದರಿದನಾಮಿಕಂ
 ಗಾಳಾದಪಾಯೆಂದು ನುಡಿದನಿಂತೆನಬಹುದೆ ಕೀಳುಮೇಲಂ ನೋಡದೆ
 ಕೀಳಾರು ಮೇಲಾರು ಹದುಳಿಪ್ಪ ನಾನು ಚಾಂ
 ಡಾಳನೋ ಹುಸಿಯ ಹೊಲೆಯಂ ಹೊರುವ ನೀನು ಚಾಂ
 ಡಾಳನೋ ಹೇಳೆಂದಡಾನೀಗ ಹುಸಿದುದೇನೆಂದನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು

ಹೊನ್ನುಳ್ಳ ಧನಿಕಾರಾದೊಡಂ ಕೊಂಬವರ್ ||೧೭||
 ಬನ್ನಿ ಯೆನ್ನಂ ಮಾರುಗುಡುವೆನೆಂದೆನೆ ದಿಟಂ
 ನನ್ನಿ ಯುಳ್ಳವನೆಂದು ಬಗೆದು ಬೇಡಿದೆನುತ್ತಮದ್ವಿಜರು ಕೊಂಬುದೆಂದು
 ಮುನ್ನ ನೀನಾಡಿತುಂಟೇ ಹೇಳು ಭೂಪಾಲ
 ನಿನ್ನ ನುಡಿ ನಿನಗೆ ಹಗೆಯಾಯ್ತು ಕಂಡುದನಲ್ಲ
 ದೆನ್ನೆ ನೀ ಹೊಲೆಹುಸಿಯ ಹೊರುವವಂ ಹೊಲೆಯನಲ್ಲದೆ ಬಳಿಕ್ಕಾರೆಂದನು

ವಿತ್ತವುಳ್ಳವರ್ಗಳೆನ್ನಂ ಕೊಂಬುದೆಂದು ನುಡಿ ||೧೮||
 ಯಿತ್ತು ದಿಟವಿನ್ನು ನಾನೊಗಡಿಸಿದೆನಾದಡನಿ
 ಮಿತ್ತ ಹುಸಿ ಬಂದಪುದು ಅವಧಿಗೆಟ್ಟಡೆ ಹಿಂದೆಮುನಿಗೆ ನಾಂ ದಾನವಾಗಿ
 ಇತ್ತ ರಾಜ್ಯಂ ನಿರರ್ಥಂಬೋಗಿ ಮೇಲೆ ಹುಸಿ
 ಹೊತ್ತಪ್ಪುದದರಿಂದ ಮುನ್ನವೆ ಅನಾಮಿಕನ
 ಚಿತ್ತವಂ ಪಡೆವೆನೆಂದೋತು ಕರೆದಂ ವೀರಬಾಹುಕನನವನೀಶನು

ಮತ್ತೇಕೆ ಹುಸಿಯ ಹೊಲೆಹೊರೆಕಾರ ಕರೆದೆಯೆನೆ ||೧೯||
 ತೆತ್ತ ಸಾಲದ ಭರದೊಳರಿಯದಾಡಿದ ನುಡಿಗೆ
 ಹೊತ್ತ ಹುಸಿಯಳಿಯಬೇಕೆಂದೆನಲು ನಿನ್ನ ಕುಲವಳಿದಲ್ಲದಳಿಯದೆನಲು
 ಚಿತ್ತೈಸಿ ಕೇಳಿನ್ನು ನಾಡ ಮದ್ದಂ ತಿಂದು
 ಕುತ್ತ ಕೆಡದಿರಬಹುದೆ ಸಾಲವಳಿಯಲು ಧನವ
 ನಿತ್ತು ರಕ್ಷಿಸು ಸಾಕು ರವಿಕುಲಕೆ ಕುಂದಿಂದುಬಂದಡಂ ಬರಲೆಂದನು

ನೂರಾರು ಸಾವಿರವೆ ಸಾಲವೇನೆನೆ ಕರಿಯು ||೨೦||
 ನೇರಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮೀಡಿದಡೆ ಕವಡೆ ಬಿಡೆ ಹಬ್ಬಿ
 ಹಾರಿದನಿತುದ್ದಕ್ಕೆ ಸುರಿದು ಹೊಸ ಹೊನ್ನ ರಾಶಿಯನೀಯಬೇಹುದೆನಲು
 ಏರಿದರ್ಥವನೀವೆ ನೀ ಮಾಳ್ತುದೇನಾಡಿ
 ತೋರೆಂದಡಾವ ಹೊತ್ತಾವ ಕೆಲಸವನೀಯ
 ಲಾರೆನ್ನದೆ ಮಾಳ್ತೆನೆಂದಡೊಡವೆಯನೀವೆನೆಂದನಂತಾ ಧನಿಕನು

ನುಡಿದೊಡವೆಯಂ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ನುಡಿದಂದದಿಂ ||೨೧||
 ನಡೆವೆನೆಂದೊಬ್ಬರೊಬ್ಬರಿಗೆ ನಂಬುಗೆಯಿತ್ತು
 ಒಡೆಯನಾದಂ ವೀರಬಾಹುವಾಳಾದನಿನಕುಲ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೃಪನು
 ಹೆಡಗೆಹೆಡಗೆಗಳೊಳಡಿಗಡಿಗಡಕಿ ಹಸ್ತಿಯಂ
 ಪಿಡಿದು ಕವಡೆಯ ಮಿಡಿದು ನಡೆನೋಡಿ ನೋಡಿ ತಂ
 ದೆಡೆವಿಡದೆ ಸುರಿದನರ್ಥವನು ಕೌಶಿಕಮುನಿಯ ತೆರಕಾರ ತಲೆದೂಗಲು

ಇತ್ತವಧಿಗಿನ್ನೆರಡು ಗಳಿಗೆ ಹೊತ್ತಿದೆ ಮುನಿಪ ||೨೨||
 ಚಿತ್ತೈಸು ವಸ್ತುವಿದೆ ಸಂದುದೇ ನುಡಿದು ಹುಸಿ
 ಯಿತ್ತಿಲ್ಲಲೇ ತಂದೆ ಆಯಸಂಬಡಿಸಿದೆನುತಡೆದನಳಲಿಸಿದೆ ನಾನು
 ಅತ್ಯಂತ ಮೂಢನೆನ್ನವಗುಣವನುಳಿದು ತ
 ಮ್ಮತ್ತಮಿಕೆಯಂ ಮೆರೆದು ಕರುಣಿಸುವುದೆಂದೆಮ್ಮ
 ಹೆತ್ತಯ್ಯ ಕೌಶಿಕಂಗೋವಿ ಬಿನ್ನೈಸೆಂದುಭೂಭುಜಂ ಕೈಮುಗಿದನು

ಇನ್ನೇಕೆ ನುಡಿದೆನ್ನ ನಾಚಿಸುವೆ ಭೂಪಾಲ ||೨೩||
 ನಿನ್ನಂತೆ ಸತ್ಯರುತ್ತಮರಧಿಕಧೀವಶಿಗ
 ಳುನ್ನತಶಿವೈಕೈಯೊಳಗಿಲ್ಲ ನಿನ್ನಿಷ್ಟಸಿದ್ಧಿ ಕೈಸಾರಲೆಂದು
 ತನ್ನ ಮನವುಕ್ಕೆ ಹಾರೈಸಿ ಹರುಷದಿ ಹರಸಿ
 ಹೊನ್ನನಡಕಲು ಹೋದನತ್ತಲಿತ್ತಲು ನಡೆದು
 ನನ್ನಿಕಾರಂ ಪತಿಯ ಹಿಂದೆ ಹೊಲಗೇರಿಗೆಯ್ದಂದನಮರರು ನಲಿಯಲು

ಆ. ಜೈಮಿನಿಭಾರತ

- ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ

ತನಯರೋಳ್ ಕಾದಿ ಮೂರ್ಛಿತನಾದ (ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೇ ಸಂಧಿ)

ಅರಸ ಕೇಳ್ ಜಾಹ್ನವಿಯ ತೀರದೊಳ್ ದೀಕ್ಷೆಗೊಂ ||೧||
 ಡಿರುತಿರ್ದ ರಾಘವಂ ಚಿತ್ತದನುತಾಪದಿಂ
 ಭರತನಂ ಕರೆದು ಶತ್ರುಘ್ನನೇಗೈದನೆಂಬುದನುಸಿರ್ದರಾರುಮೆನಗೆ
 ತರಳರಂ ಪಿಡಿದಪನೊ ಕೊಂದಪನೊ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ
 ಧುರದೊಳ್ ಬಳಲ್ದಪನೊ ಗೆಲ್ಲಪನೊ ಸೋಲ್ದಪನೊ
 ತುರಗಮಂ ಬಿಡಿಸಿ ತಂದಪನೊ ನಾನರಿಯೆನೆಂದಸುರಾರಿ ಚಿಂತಿಸಿದನು

ಕನಸಿನೊಳ್ ಸೋಲ್ದುದಿಲ್ಲಾಗೆಯುಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ||೨||
 ವನಚಾರಿ ಬಾಲಕರ ಪಾಡಾವುದೀಗ ಮುಳಿ
 ದನುವರದೊಳಿವರಂ ಘಾತಿಸದೆ ಸಮ್ಮೋಹನಾಸ್ತ್ರದೊಳ್ ಮರವೆಗೊಳಿಸಿ
 ತನಗೆ ತಂದೊಪ್ಪಿಸುವ ತೆರದೊಳತಿಬಲ ಚರರ
 ನನುಜನೆಡೆಗಟ್ಟೆಂದು ರಾಘವಂ ಭರತನೊಡ
 ನೆನಲವಂ ದೂತರಂ ಕಳುಹಲವರಿದು ಬಂದವನಿಪತಿಗಿಂತೆಂದರು

ದೇವ ಬಿಡು ದೀಕ್ಷೆಯಂ ಕಾದು ನಡೆ ಕುಶನೊಳ್ ಮ ||೩||
 ಹಾವೀರನಾತನಾ ಲವನಿಂದೆ ಬಲ್ಲಿದಂ
 ಜೀವಸಂದೇಹಮಾಗಿರ್ಪುದೈ ಶತ್ರುಘ್ನ ಲಕ್ಷ್ಮಣರ್ದ್ವಿಳಸೇನೆ
 ಭಾವಿಸೆ ತವಾಕೃತಿಯ ಬಾಲಕರ ದೆಸೆಯಿಂದೆ
 ಗೋವರ್ಧನಂಗೆ ಮೊಲೆಗೊಟ್ಟ ಪೂತನಿವೊಲಾ
 ಯ್ತೇವೆಳ್ಳೆವೆಂದು ದೂತರ್ ನುಡಿಯೆ ರಾಘವಂ ಕೇಳಿ ಮೂರ್ಛಿತ ನಾದನು

ಬಳಿಕ ಶೈಶ್ಯೋಪಚಾರಂಗಳಿಂ ಭರತನಿನ ||೪||
 ಕುಲಸಾರ್ವಭೌಮನಂ ಸಂತೈಸುತಿರೆ ಮೂಛಿ
 ತಿಳಿದೆದ್ದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನದಾವಡೆಯೊಳೆನ್ನ ಸೊಲ್ಲುವನದಾವೆಡೆಯೊಳು
 ಹಳುವಿನೊಳ್ ತನಗಾಗಿ ನವೆದನುಜನಾವೆಡೆಯೊ
 ಳಳಿದನೇ ಸೌಮಿತ್ರಿ ಹಾ ತಮ್ಮ ಹಾ ಯೆನುತೆ
 ಹಳವಳಿಸಿ ಬಿಸುಸುಯ್ದಳಲ್ಲು ಮರುಗಿದನಂದು ರಾಘವಂ ಶೋಕದಿಂದೆ

ಜಾನಕಿಯನಂದು ಪೊರಮಡಿಸಿದನ್ಯಾಯದಿಂ ||೨೩||
 ಭಾನುಕುಲ ಸಂಭವಂಗಾದವಿಂತೀತೆರದ
 ಹಾನಿಯಿದು ಸೌಮಿತ್ರಿ ಶತ್ರುಘ್ನರಂ ಜಯಿಸುವಗ್ಗಳೆಯರಾರ್ ಜಗದೊಳು
 ಕಾನನದ ಮುನಿಸುತರ್ಗದಟಿತ್ತಣದು ರಾಮ
 ಸೂನುಗಳ್ ತಪ್ಪದಾಕೃತಿಗಳಂ ನೋಡಲನು
 ಮಾನಮೇಕೆಂದು ಮೊರೆಯಿಟ್ಟುದೆಲ್ಲಾ ಜನಂ ರಾಘವಂ ಕೇಳುವಂತೆ

ಮೊರೆವೇಳ್ಳ ದೂತರಂ ಗರ್ಜಿಸುತೆ ರಾಘವಂ ||೨೪||
 ಗೆರಗಿ ಕೈಮುಗಿದು ಭಯವಿಹ್ವಲರ್ ಚಾರರಿವ
 ರರಿದಪರೆ ಸೌಮಿತ್ರಿ ಶತ್ರುಘ್ನರಾಹವಶ್ರಮದಿಂದೆ ತನು ಮನವನು
 ಮರೆದರಲ್ಲದೆ ಮರಣವೆತ್ತಣದು ಸಾಕಿನ್ನು
 ಬರಿದೆ ಚಿಂತಿಸಬೇಡ ನಾಂ ಪೋಗಿ ಬಾಲಕರ
 ಮರುಕಮಂ ಬಿಡಿಸಿ ತಹೆನಶ್ವಮಂ ಕಳುಹೆನ್ನನೆಂದು ಭರತಂ ನುಡಿದನು

ಬಳಿಕ ಜಾಂಬವ ಸುಷೇಣಾಂಗದ ಹನೂಮಂತ ||೨೫||
 ನಳ ನೀಲ ಕುಮುದ ಶತಬಲಿ ಗವಯರೆಂಬ ಕಪಿ
 ಗಳ ಪಡೆಯನೆಲ್ಲಮಂ ಬಲದೊಳುಳಿದಖಿಳ ಚತುರಂಗಮಂ ಕೂಡುಕೊಟ್ಟು
 ಕಳುಹಲಿನಕುಲ ಸಾರ್ವಭೌಮನಂ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು
 ತಳೆದು ಸುರನದಿಯ ತೀರದೊಳಾಂಜನೇಯನಂ
 ಕೊಳಗುಳದ ವೃತ್ತಾಂತಮಂ ಕಂಡು ಬಂದೊರೆವುದೆಂದು ಭರತಂ ಪೇಳ್ವನು

ಧೀಂಕಿಟ್ಟನಲ್ಲಿದೆ ಕಲಿಹನುಮನಾ ರಣದೊ ||೨೬||
 ಳಂಕಿತದ ಕುಶನ ಬಾಣಂಗಳಿಂ ಮಡಿದ ಬಲ
 ಸಂಕುಲವನಿಕ್ಷ್ವಾಕುನಂದನಂ ನಿನ್ನ ಸುತೆ ಸೀತೆಯಂ ಬಿಟ್ಟನೆಂದು
 ಕೊಂಕದಿರು ಸೈರಿಸುವುದೆಂದೈದೆ ಭೂದೇವಿ
 ಯಂ ಕೋಪಮಂ ಮಾಣಿಸಲ್ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳ ತರ
 ದಿಂ ಕೆಡೆದು ಮೈಮರೆದು ಮಲಗಿದರ್ಗ ಸೌಮಿತ್ರಿ ಶತ್ರುಘ್ನರಂ ಕಂಡನು

ಕಂಡು ಕಪಿವೀರನವರೀರ್ವರಂ ತೆಗೆದೆತ್ತಿ ||೯||
 ಕೊಂಡು ಭರತನ ಪೊರೆಗೆ ತರಲವಂ ಬಳಿಕ ಮಣಿ
 ಮಂಡಿತ ವರೂಥದೊಳವರ್ಗಳಂ ಪಟ್ಟಿರಿಸಿ ಹಯಮಂ ಕದಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ
 ಚಂಡ ಶರ ಚಾಪ ಪಾಣಿಗಳಾಗಿ ತೊಳಗುವು
 ದ್ವಂಡ ಕುಶ ಲವರಿರ್ವರಿರ್ಪುದಂ ಕೇಳ್ಳು ಕೋ
 ದಂಡಮಂ ಜೇಗೈದು ಪಡೆವೆರಸಿ ನೂಕಿದಂ ಮುಳಿದು ಬಾಲಕರ ಮೇಲೆ

ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಿರ್ವರು ಮರಿಚತುರ್ಬಲಂ ||೧೦||
 ಪಣ್ಣಿ ಬಗೆ ಕಂಡು ಬಿಲ್ಲೊಡೆದ್ದು ಕೋಪದಿಂ
 ದಣ್ಣೆಕಲ್ಲಾಡಿರರ್ ಪಟುಭಟರ ತಲೆಗಳಂ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗದಿಂದೆ
 ಬಣ್ಣಿಸಲ್ ಪವಣೆ ಯೋಜನದಗಲಮೆಲ್ಲಿಯುಂ
 ಕಣ್ಣೆವೆಯಲುಗುವನಿತರೊಳ್ ಸರಲಯಮಾಗೆ
 ಚಿಣ್ಣರಂಗದ ಮೇಲೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಪುಮಳೆಗಳಂ ಕರೆದಮರರ್ ಪೊಗಳ್ಳು

ಸೇನೆಯಂ ನಿಮಿಷದೊಳ್ ತಡೆಗಡಿಯೆ ಕಂಡು ಪವ ||೧೧||
 ಮಾನಜಂ ನಡೆತಂದು ಬಾಲಕರ ವಿಗ್ರಹಂ
 ಭಾನುಕುಲತಿಲಕನಾಕೃತಿವೊಲಿದೆ ನೋಡೆಂದು ಭರತಂಗೆ ತೋರಿಸಲ್ಕೆ
 ಸಾನುರಾಗದೊಳತುಲ ಚಾಪಮಂ ಪಿಡಿದು ರಾ
 ಮಾನುಜಂ ಕುಶನ ಸನ್ಮುಖಕೈದಿ ನುಡಿಸಿದಂ
 ಸೂನುಗಳ ಮೊಗಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಘನಸ್ನೇಹದಿಂದೆ ಪುಳಕಂ ಪೊಣ್ಣಲು

ವತ್ಸ ನೀನಾರವಂ ನಿನಗೀತನೇನಹಂ ||೧೨||
 ಮತ್ಸಹೋದರರನುರೆ ಘಾತಿಸಿದಿರೆಮ್ಮೆಯ ಮ
 ಹತ್ಸೈನ್ಯಮಂ ಕೊಂದಿರಿನ್ನಾದೊಡಂ ಕುದುರೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಪೋಗಿ ಬರಿದೆ
 ಮತ್ಸರಿಸಬೇಡ ನಿಮ್ಮಂ ಪಡೆದ ತಾಯ ಬಳಿ
 ಗುತ್ಸವದೊಳ್ಳೈದಿ ಸುಖಮಿಹುದೆಂದು ಭರತನನ
 ಲುತ್ಸಕದೊಳಾ ಕುಶಂ ನಸುನಗುತೆ ನುಡಿದನಂತಾ ರಾಘವಾನುಜಂಗೆ

ಕಟ್ಟಿದ ತುರಂಗಮಂ ಬಿಡುವನಲ್ಲೀತನೊಡೆ
 ಹುಟ್ಟಿದಂ ತನಗೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿವರನವರ್
 ನೆಟ್ಟನೆ ರಣಾಗ್ರದೊಳ್ ನಿನ್ನನುಂ ನಿನ್ನನುಜರಂತೆ ಘಾತಿಸಿದ ಬಳಿಕ
 ಮುಟ್ಟಿದುತ್ತವದಿಂದ ತಾಯ ಬಳಿಗೈದಿ ಪೊಡ
 ಮುಟ್ಟಲ್ಲಿ ಸುಖದೊಳಿದರ್ಪವೆಂದು ಕಣೆಗಳಂ
 ತೊಟ್ಟು ತಾನೀಗ ಕುಶನರಿ ಇಕೊಳ್ಳೆನುತೆಚ್ಚನಾ ಭರತನಂ ಧುರದೊಳು

||೧೩||

ಎಲ್ಲಿ ಕುಶನಂಬು ಸೋಂಕಿದುವಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಛೆ ಮೃತಿ
 ಯಲ್ಲದಳಿವಿಲ್ಲ ಪಡೆಯೆಲ್ಲಮಂ ತಲ್ಲಣಿಸಿ
 ಚೆಲ್ಲಿದುದು ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ಬಲ್ಲಿದ ಕಪೀಶ್ವರರ್ ಕೈಗೆಟ್ಟು ಮೈವರೆದರು
 ನಿಲ್ಲದೊಡಿತು ದೊಡ್ಡೆಫಲ್ಲಣಿಯನಾಂತು ನಿಂ
 ದಲ್ಲಿ ಸಾರಥಿ ಕುದುರೆಗಳ್ ಮಡಿದು ತೇಮುರಿದು
 ಬಿಲ್ಲುಡಿದು ಭರತನಂಗೋಪಾಂಗದಲ್ಲಿ ನಾಂಟದುವು ಪೊಸ ಮಸೆಗಣೆಗಳು

||೧೪||

ಕಡೆಯ ಮಾತೇನಖಿಳ ಸೇನೆಯಂ ಭರತನಂ
 ಕೆಡಹಿ ಕುಶನಲ್ಲಿದೆ ತುರಗಮಿದರ್ಡೆಗೆ ಬಂ
 ದೊಡಹುಟ್ಟಿದಂ ವೆರಸಿ ನಿಲ್ಲನಂ ದೂತರೀತೆರನಂ ರಘೋದ್ವಹಂಗೆ
 ಕಡುವೇಗದಿಮದೆ ಪೋಗಿ ಬಿನ್ನೈಸೆ ಕೇಳ್ಳಳ
 ಲ್ವಿಡಿದು ಪರತಾಪದಿಮದುರೆನೊಂದು ವಿಸ್ಮಯಂ
 ಬಡುತೆದ್ದು ಸುಗ್ರೀವ ವರವಿಭೀಷನರೆಡಬಲದೊಳ್ಳೆದೆ ಪೊರಮಟ್ಟನು

||೧೫||

ಬಂದಂ ರಥಾರೂಢನಾಗಿ ರಣರಂಗದೊಳ್
 ದಿಂದು ಮೈಮರೆದೊರಗಿದನುಜರ ಮಡಿದ ಬಲ
 ವೃಂದಮಂ ಕುದುರೆಯಂ ಕಟ್ಟಕೊಂಡಿರಾಗಿ ಬಿಲ್ಲಿಡಿದು ಕಾಳೆಗಕ್ಕೆ
 ನಿಂದಿದರ್ ಯಮಳರಂ ಕಂಡು ಬೆರಗಾಗಿ ರಘು
 ನಂದನಂ ವಿನಯದಿಂ ತಾನೆ ಬೆಸಗೊಂಡನಿಂ
 ತೆಂದು ಘನ ಗಂಭೀರವಾಕ್ಯದಿಂದತಿಮನೋಹರಮಾದ ಸುಸ್ವರದೊಳು

||೧೬||

ಎಲೆ ಪಸುಳೆಗಳಿರ ನಿಮಗೀ ಧನುರ್ವೇದಮಂ ||೧೭||
 ಕಲಿಸಿದವನಾವನಾವುದು ನಿವಾಸಸ್ಥಳಂ
 ಸಲಹಿದವನಾವನಾವಂ ತಂದೆ ತಾಯಾವಳಶ್ವಮಂ ಕಟ್ಟುವಿನಿತು
 ಚಲಮಿದೇತಕೆ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯಂ ಜಯಸುವೀ
 ಬಲಮೇತರಿಂದಾದುದೆಂದು ನಯದಿಂದೆ ರಘು
 ಕುಲ ಲಲಾಮಂ ಕೇಳೊಡಾಕುಶಂ ನಸುನಗುತೆಮಾರುತ್ತರಂಗೊಟ್ಟನು

ರಾಜೇಂದ್ರ ನೀನೆಮ್ಮೊಳಾಹವಕೆ ಬಿಲ್ಲೊಂಡು ||೧೮||
 ವಾಜಿಯಂ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಲದೊಡೆ ಮರುಳಪ್ಪ
 ಯೋಜಕದ ಮಾತಿದೇತಕೆ ನಿರುಪಮ ಕ್ಷಾತ್ರಪೌರುಷವನುಳಿದು ಬರಿದೆ
 ಸೋಜಿಗದೊಳೆಮ್ಮ ಜನನಸ್ಥಿತಿಗಳಂ ಕೇಳೊಡ್ಡಿ
 ಡೀಜಗಮ ಮೆಚ್ಚದೆಚ್ಚಾಡಿ ನೋಡೆನುತೆ ಕುಶ
 ನಾಜಲಜ ಮಿತ್ರಕುಲ ತಿಲಕನಂ ಬಗೆಯದೆ ನುಡಿದೊಡಾತನಿಂತೆಂದನು

ಶಿಶುಗಳಾಗಿಹ ನಿಮ್ಮೊಳೆನಗೆ ಕಾಳಗವೆ ಪರ ||೧೯||
 ವಶರಾಗಿ ಬಿದ್ದನುಜರಂ ಕಂಡು ಖತಿಯೊಳಾಂ
 ವಿಶಿಖಮಂ ತೊಡುವೆನೆಂದೊಡೆ ಮನವೊಡಂಬಡದು ನಿಮ್ಮ ಜನನಸ್ಥಿಗಳ
 ವಿಶದ ವಿಸ್ತರವ ನೊರೆದೊಡೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳೆನೆನೆ
 ಕುಶನೆಂದನಿಂತು ಲೋಕಾನಂದಕರಮಾದ
 ನಿಶಿತವಾಕ್ಯಂಗಳಂ ಜನಮೇಜಯ ಕ್ಷಿತಿಪ ಕೇಳಾ ರಘೊದ್ವಹಂಗೆ

ಈ ತಪೋವನದೊಳೆಮ್ಮಿರ್ವರನವಳಿಯಾಗಿ ||೨೦||
 ಸೀತೆಯೊರ್ವಳೆ ಪಡೆದಳನುದಿನದೊಳಾರೈದು
 ಜಾತೋಪನಯನಾದಿ ಕರ್ಮಂಗಳಂ ಮಾಡಿ ನಿಗಮಾಗಮ ಸ್ತೃತಿಗಳ
 ವ್ರಾತಮಂ ಬರಿಸಿ ಕಾರ್ಮುಕವೇದಮಂ ಕಲಿಸಿ
 ನೀತಿಗಳನರುಹಿ ರಾಮಾಯಣವನೋದಿಸಿ ಮ
 ಹಾತಿಬಲರೆನಿಸಿದಂ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಪನೆಂದೊರೆದು ಮಗುಳಿಂತೆಂದನು

ರಾಮಚಾರಿತ್ರ ಪಠನಾಭ್ಯಾಸ ಯೋಗದಿಂ ||೨೧||
 ಕ್ಷೇಮಂ ಸುಪುಷ್ಟಿ ನಿಶ್ಚಲಮತಿ ನಿರಾಲಸ್ಯ
 ಮೀಮಹಾಸೈನ್ಯವಂ ಗೆಲ್ವದಟು ತಮಗಾದುದೆಂದು ಕುಶನುಸಿರೆ ಕೇಳ್ಳು
 ಪ್ರೇಮದಿಂ ತನ್ನ ಸುತರೆಂದರಿದು ಸೀತೆಯೆಂ
 ಬೀಮಾತು ಕಿವಿದಾಗಿದೊಡೆ ಬಿದ್ದು ಮೂರ್ಛೆವೆ
 ತ್ತಾ ಮಹೀಶಂ ಕೂಡೆ ಚೇತನಂ ಬಡೆದು ಸುಗ್ರೀವನೊಡನಿಂತೆಂದನು

ಕಪಿರಾಜ ಕೇಳೈ ಕುಮಾರಕರ ನುಡಿಗಳಂ ||೨೨||
 ನಿಪುಣರಿವರಾವ ಪುರಷಂಗೆ ಸಂಭವಿಸಿದರ್
 ವಿಪಿನಚಾರಿಗಳ ನಿನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೀಂ ಬೆಸಗೊಳೆನೆ ನಸುನಗುತೆ ಸುಗ್ರೀವನು
 ತಪನಕುಲ ಜಾತರ್ ಪುರಾಣ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ
 ವಿಪುಲ ಸಂತತಿಗಳಿವರೀಕ್ಷಿಪೊಡೆ ದೇವ ನಿ
 ನ್ನುಪ ರೂಪಮಾಗಿರ್ಪುದಲ್ಲದೊಡವರ್ಗಿನಿತು ಸತ್ವಮೆತ್ತಣದೆಂದನು

ಸುಗ್ರೀವ ರಾಘವರ್ ಮಾತಾಡುವನಿತರೊಳ್ ||೨೩||
 ನಿಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡಿದರ್ ಕುದುರೆಯಂ ಬಿಡುವೊಡ
 ಭೃಗ್ಗಮುಳ್ಳವನಾಗಿ ನೀಲನೈತರೆ ಕುಶಂ ಕೋಪದಿಂದಾ ಕಪಿಗಳ
 ಅಗ್ರಣಿಯನೆಚ್ಚು ಕೆಡಪಿದೊಡವನ ರುಧಿರದಿಂ
 ದುಗ್ರರೂಪದೊಳೆದ್ದುವಾ ನೀಲಕೋಟಿಗಳ್
 ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಕಡುಮುಳಿದು ಮರಗೊಂಬೆಬೆಟ್ಟ ಕಲ್ಲುಂಡುಗೊಂಡೆಲ್ಲೆಡೆಯೊಳು

ನೀಲ ವಾನರಸೈನ್ಯದೊತ್ತಾಯಮಂ ಕಂಡು ||೨೪||
 ಮೇಲೆಸೆವ ರವಿಯನಾರಾಧಿಸಿ ಕುಶಂ ಮಹಾ
 ಸ್ಥೂಲಕಾಯದ ಕಪಿಗಳಂ ಗೆಲಲ್ಕೊಂದುವರೆ ಯೋಜನದಳತೆಯಗಲದ
 ಕೋಲಗಾಯದ ನೆತ್ತರೋಸರಲೀಯದವೋಲು
 ಬಾಲಕಂ ತುಡುವೊಡಳವಡುವ ತೆರನಾದ ರಿಪು
 ಜಾಲಕಸದಳಮಾದ ಪೂಡಲ ಕ್ಷಯವಾದ ಬಾಣಂಗಳಂ ಪಡೆದನು

ಆ ಮಹಾಬಾಣಂಗಳಂ ಪೂಡಿ ತೆಗೆದೆಚ್ಚು ||೨೫||
 ಭೀಮ ವಿಕ್ರಮ ಕುಶಂ ಕೆಡಹಿದನಸಿತ ಕಪಿ
 ಸ್ತೋಮವಂ ಬಳಿಕುರುಳ್ಳಿದನಾದಿ ನೀಲನಂ ಸುಗ್ರೀವ ಮುಖ್ಯರಾದ
 ಕಾಮರೂಪದ ಸಕಲ ವಾನರ ಚಮೂಪರಂ
 ಭೂಮಿಯೊಳ್ ಮೂರ್ಛೆಗೆಯ್ದೊರಗಿಸಿ ವಿಭೀಷಣನ
 ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮಂ ನಿಲಿಸಿ ಮತ್ತವನ ಬಲಮಂ ಪೊರಳ್ಳಿದಂಸಂಗರದೊಳು

ನರ ವಾಜಿ ದಂತಿ ಮುಸು ಕರಡಿ ಸಿಂಗಳಿಕ ವಾ ||೨೬||
 ನರ ದಾನವರೊಳಿಡಿದ ಸೇನೆಯೊಳ್ ನೋಡಲೊ
 ವರುಮಿಲ್ಲದೆಲ್ಲರುಂ ಬಿದ್ದು ತಾನೇಕಾಕಿಯಪ್ಪುದುಂ ಖಾತಿಗೊಂಡು
 ಸರಳನರ್ಭಕರ ಮೇಲೆಚ್ಚಂ ರಘೂದ್ವಹಂ
 ಧರೆಯೊಳೀ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಮನವಾಸಿಗಳದೆಂತೊ
 ತರಹರಿಸಬಾರದಿಹ ರಾಮಬಾಣಂಗಳೈದಿದುವು ಕಾಲಾಗ್ನಿಯಂತೆ

ಬಚ್ಚೆವೋಗದ ರಾಮಬಾಣಂಗಳಂ ನಡುವೆ ||೨೭||
 ನುಚ್ಚುನೂರಾಗೆ ಕತ್ತರಿಸಿ ರಘುನಾಥನಂ
 ಮುಚ್ಚಿದರ್ ಕಣೆಗಳಿಂ ಮತ್ತೆ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥಂ ಕೆರಳ್ಳು ಕುಶ ಲವರ ಮೇಲೆ
 ಎಚ್ಚೊಡಾ ಕೋಲ್ಗಳಂ ಬಾಲಕರ್ ಮಧ್ಯದೊಳ್
 ಕೊಚ್ಚಿ ರಾವಣ ರಿಪುವಿನಂಗಮಂ ನೋಯಿಸಿದ
 ರಚ್ಚರಿಯ ಕಾಳೆಗಂ ತಮದೆಮಕ್ಕಳೆ ನಡೆದುದು ಸುರರ್ ಬೆರಗಾಗಲು

ಪಲ್ಲವಿತ ನವ ಚೂತತರು ಬೇಸಗೆಯ ಝಳಕೆ ||೨೮||
 ನಿಲ್ಲದಸವಳಿದು ಜೋಲ್ವಂತೆ ಕೋಮಲಕಾಯ
 ದೆಲ್ಲೆಡೆಯೊಳಂ ನಾಂಟದಂಬುಗಳ ರುಧಿರ ಪ್ರವಾಹದಿಂದುರೆ ಬಳಲ್ದು
 ಮೆಲ್ಲನೆ ವರೂಥದೊಳ್ ಸಾರಥಿವೆರಸಿ ಧರಾ
 ವಲ್ಲಭಂ ಮೈಮರೆದು ಪವಡಿಸಿದನನಿಮಿಷರ್
 ಚಿಲ್ಲಿದರ್ ಪೂಮಳೆಗಳಂ ಮೊಳಗಿದುವು ದೇವ ದುಂದುಭಿಗಳಂಬರದೊಳು

ಆ ಕುಮಾರರ್ ಬಳಿಕ ಶರಹತಿಗೆ ಮೈಮರೆದ ||೨೯||
 ಕಾಕುತ್ಸ್ಥನಲ್ಲಿಗೈತಂದು ರಾಜೇಂದ್ರನ ಶು
 ಭಾಕಾರಮಂ ನೋಡಿ ಸಿರಿಮೊಗದ ಮಣಿ ಕುಡಲಂಗಳಂ ಕಂಬುಗಳದ
 ಏಕಾವಳಿಯ ಹಾರಮಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೂರ್ಮಿ
 ಳಾಕಾಂತ ಭರತ ಶತ್ರುಘ್ನರ ವಿಭೂಷಣಾ
 ನೀಕಮಂ ಕಳೆದೊಂದು ವಸನದೊಳ್ ಕಟ್ಟಿ ಕುಶನೊಡನೆ ಲವನಿಂತೆಂದನು

ಅಗ್ರಭವ ಕೇಳಿವರೊಳೊಂದು ರಥಮಂ ಪತ್ತಿ ||೩೦||
 ವಿಗ್ರಹದೊಳೆಚ್ಚರಾಗಿದ್ ವೀರರ್ಕಳ ಕ
 ಚ ಗ್ರಹಣಮಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಹೆನುತೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಪೊಂದೇರ್ಗ ಡರ್ದು
 ವ್ಯಗ್ರದಿಂ ಲವನೈತರಲ್ ಕುಶನ ಶರಹತಿಯ
 ನಿಗ್ರಹಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಮೂರ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಪಿಗ
 ಳಗ್ರಣಿಗಳುಳಿದಿರ್ವರಿದರೊಳ್ ಜಾಂಬವನೊಳೆಂದನಾ ಹನುಮನು

ಕಂಡಿರೇ ಜಾಂಬವರೆ ರಾಮಾದಿ ವೀರರಂ ||೩೧||
 ದಿಂಡುಗೆಡಹಿದಬಳಿಕ ರಣಕೊಳುಸಿರಿದರಂ
 ಮಂಡೆವಿಡಿದೆಳೆದುಯ್ವನೆಂದು ಸೀತಾಸುತಂ ಬಂದಪಂ ನಾವಿವನೊಳು
 ದಂಡಿಗಾರೆವು ನಮ್ಮನೀ ಬಾಲಕಂಪಿಡಿದು
 ಕೊಂಡು ಪೋಗಲಿ ಜಾನಕಿಯ ಪೊರೆಗೆ ದೇವಿ ಕೃಷ್ಣ
 ಯಿಂ ಡಿಂಗರಿಗರೆಂದು ಪಾಲಿಸಲಿ ಮೇಣುಳಿಯಲೆಂದನಾ ಹನುಮಂತನು

ಕೆಡದಿದರ್ಲರಂ ನೋಡಿ ರಣರಂಗದೊಳ್ ||೩೨||
 ಮಿಡುಕಿ ಮಾತಾಡುವಿವರಂ ಕಂಡು ಲೀಲೆಯಿಂ
 ಪಿಡಿದು ಲವನೆಳೆತಂದು ಕೌತುಕದ ಕಪಿಗಳೆಂದಣ್ಣಂಗೆ ತೋರಿಸಲ್ಕೆ
 ಕಡು ಮೆಚ್ಚಿ ತಮ್ಮನ್ನಂ ಕುಶನಪ್ಪಿದಂ ಬಳಿಕ
 ಪಡೆದ ತಾಯಂ ಕಾಣಲಾ ಪ್ಲವಗ ಪತಿಗಳಂ
 ಬಿಡದನಿಬರಾ ಭರಣಮನಿತುಮಂ ಕೊಂಡಿರ್ವರುಂ ಬಂದರಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ

ಏನಾದರೂ ತನಯರೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರ್ಪೆ
 ಜಾನಕಿಗೆ ರಾಮಾದಿಗಳ ಭೂಷಣಂಗಳಂ ||೩೨||
 ಕಾನನದ ಬೇಂಟೆಯೊಳ್ ಸಿಕ್ಕಿ ಸೀಕರಿಗೊಂಬ ಮೃಗಪೋತಕಂಗಳಂತೆ
 ಮೌನದಿಂ ಮೈಯುಡುಗಿ ನೊಂದೆಳೆತಟಕೆ ಬಿದ್ದ
 ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠರಂ ತಂದಿತ್ತು ಚರಣದೊಳ್
 ಸೂನುಗಳ್ ಪೊಡಮಡಲ್ಕಾ ಸೀತೆ ನಡುನಡುಗಿ ನಂದನಗಿಂತೆಂದಳು

ಆರುಮರಿಯದವೊಲೀ ಕಾನನದೊಳಿದೇನಾಂ ||೩೩||
 ಧಾರಿಣಿಶರ ಭೂಷಣಂಗಳೇತಕೆ ನಮಗೆ
 ವೀರ ಕಪಿವರರಿವರ್ ಜಗದೊಳಭಿಮಾನಿಗಳ್ ಭಂಗಮೇಕಿಂತಿವರ್ಗೆ
 ಘೋರಕರ್ಮಂಗಳಂ ಮಾಡಿದಿರಿ ಮಕ್ಕಳಿರ
 ದಾರಿತಪ್ಪಿದಿರಿನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿವರಂ
 ಬಾರದಿರನೀಗಳೆ ರಣದೊಳಿವರನಿರಿಸಿ ಬಹುದೆಂದಲವನಿಜೆ ಲವಂಗೆ

ವೈದೇಹಿ ನುಡಿದುದುಂ ಕೈಕೊಂಡು ಲವನವರ ||೩೪||
 ನುಯ್ದು ರಣರಂಗದೊಳ್ ಮಗುಳಿರಿಸಿ ಬಂದ ನಿರ
 ದೈದೆ ನಾರದನಿಂದ ಕೇಳ್ವು ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿ ಪಾತಾಳಲೋಕದಿಂದೆ
 ಮೈದೋರಲಾಶ್ರಮದ್ವಾರದೊಳ್ ಕಂಡು ಮೇ
 ಲ್ಲಾಯ್ದುಕ್ಕುವಾನಂದರಸದಿಂದೆ ವಂದನಂ
 ಗೈದಳವನಿಜೆ ಮಣಿದರೆಲ್ಲರುಂ ಜಾನಕಿಯ ಸುತರೆರಗಿದರ್ ಪದದೊಳು

೨.೪. ಸಾಂಗತ್ಯ:

ಭರತೇಶ ವೈಭವ

—ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ

ನೃಪಾಲನ ಗರ್ವ ಸೋರಿದುದು:

ಉತ್ತರ ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ಮುಖವಾಗಿ ದಂ
ಡೆತ್ತಿ ನಡೆವ ಕಾರ್ಯ ಮುಗಿದು
ಮತ್ತಗಜವನೇರಿ ಮಧ್ಯಖಂಡದೊ
ಳ್ಳತೆ ದಕ್ಷಿಣಕೆ ತಿರುಗಿದ

—೧

ನಡುವಣ ಖಂಡದ ನಟ್ಟನಡುವೆ ಕಳ
ದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಟಿಯಿಪ್ಪಂತೆ
ನಿಡಿದಾದ ವೃಷಭಾದ್ರಿಯಿಹುದಲ್ಲಿಗಾ ಚಕ್ರಿ
ನಡೆತರುತಿರ್ದನುಬ್ಬಿನೊಳು

—೨

ಉರ್ವಿಯೆಲ್ಲವು ತನ್ನ ವಶವಾಗಲುರುಗರ್ವ
ಪರ್ವತವೇರಿ ಬಪ್ಪಂತೆ
ಕೊರ್ವಿದ ವಿಜಯ ಪರ್ವತವೇರಿ ಬಂದನು
ಗರ್ವಿತಾರಾತಿದಲ್ಲಣನು

—೩

ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಬಪ್ಪರಸನೊಬ್ಬನ ನೋಳ್ವ
ಸೇನೆಯ ಕಣ್ ಮೈಯ ಮುಸುಕೆ
ಆ ನರಪತಿಯಾಗ ಮೈಗಣ್ಣನೆಂಬಭಿ
ಧಾನಕೇನೊಪ್ಪಿ ತೋರಿದನೊ

—೪

ನೀರ ಮೇಲೊಂದು ಬೆಂಡಿನ ತೇರ ತೆಗೆವಂತೆ
ಭೂರಾಮ ತೆಗೆವನಾನೆಯನು
ವಾರಣವಲ್ಲಿದು ವಾರುವವೆನಿಸಿ ಸು
ಸಾರದಿ ಹರಿದುದಾ ಹಸ್ತಿ

—೫

ಆನೆಯಳೊಮ್ಮೆ ತೇಜಿಯೊಳೊಮ್ಮೆ ಶಿಬಿಕಾ ವಿ
ಮಾನರಥಗಳೊಳೊಮ್ಮೆ
ಆನುತೇಳುತ ಬಂದು ಹಲವು ಪಯಣದಲ್ಲಿ
ಭೂನಾಥ ಸಾರ್ದನಾ ಗಿರಿಯ

-೬

ನೂರು ಗಾವುದುದ್ದ ಮೊದಲಟ್ಟಿತು ತಾನು
ನೂರು ಗಾವುದ ಮತ್ತೆ ಕ್ರಮದಿ
ತಾರಿ ತಗ್ಗಿತು ನೋಡೆ ಪಗಡೆಯ ಕಾಯಂತೆ
ತೋರುತ್ತಿದ್ದುದು ವೃಷಭಾದ್ರಿ

-೭

ಕಾಲ ಕಾಲದೊಳಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಂಕ
ಮಾಲೆಯ ಬರೆಸುವರಲ್ಲಿ
ಶೈಲವೆಲ್ಲವು ಲಿಪಿ ತುಂಬಿರೆ ನೋಡಿ ನೃ
ಪಾಲನ ಗರ್ವ ಸೋರಿದುದು

-೮

ಎನಿಬರಾಳಿದರೊ ಈ ಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಬೆರಳಿಡು
ವನಿತಿಲ್ಲ ಬರೆಯದ ತಾಣ
ಜಿನ ಜಿನ ಭೂತಳ ನನ್ನದೆಂದುಬ್ಬುವ
ಮನುಜನೆ ಮರುಳೆಂದು ನೆನೆದ

-೯

ತನ್ನಂಕಮಾಲೆಗೆ ತೆರಪಿಲ್ಲದಿರೆ ನೋಡಿ
ಮುನ್ನಿದ್ದದೊಂದು ಶಾಸನವಾ
ಉನ್ನತ ಶೌರ್ಯನು ದಂಡದಿಂದೊರೆಸೆಂದು
ಸನ್ನೆದೋರಿದನು ಕಿಂಕರಗೆ

-೧೦

ಆತ್ಮತತ್ವವ ಮುಟ್ಟಿ ಬರೆದಿದ್ದ ಲಿಪಿಗಳ
ನಾತ್ಮನೊಳರ್ತಿವಟ್ಟಿರಿಸಿ
ಆತ್ಮತತ್ವಕ್ಕೆ ಹೊರಗಾದೊಂದು ಲಿಪಿಯ ಮ
ಹಾತ್ಮನುಜ್ಜೆಂದು ತೋರಿದನು

-೧೧

ತೊಡವೆನೆಂದೆಯರೆ ಶಾಸನ ದೈವಗ
ಳಡಗಿದ್ದು ಕೂಡ ಮೈದೋರಿ
ತೊಡೆಯಬಾರದು ಪೂರ್ವ ಚಕ್ರಿಯ ನಾಮವ
ಬಿಡವೆನುತಾರ್ಭಟಿಸಿದವು -೧೨

ಬಡಿಬಡಿ ತೊಂಡರ ಬಾಯನೆಂದನು ಚಕ್ರಿ
ಒಡನೆ ಮಾಗಧನ ಸೇವಕರು
ಬಡಿದರು ಹಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕವಡೆಯ ಚೀಲವ
ಕೊಡಹಿದಂತುದಿದುರ್ವು ಧರೆಗೆ -೧೩

ತೋಳ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಮಾಗಧೇಂದ್ರನಿವರ ಹಿಮ
ಶೈಲದಾಚೆಗೆ ಹಾಕಿರೆಂದಾ
ಗೋಳಿಡುತವರ ಪೆಂಡಿರು ಬಂದು ಚಕ್ರಿಯ
ಕಾಲ ಮುಂದಡ್ಡಗೆಡೆದರು -೧೪

ಮರುಳೆಂದು ದೈವಗಳೆಂದರೊಂದಲ್ಲವೆ
ಹುರುಳುಂಟೆ ನಮ್ಮೊಳು ಸ್ವಾಮಿ
ಮರುಳ ಚೇಷ್ಟೆಯ ನೋಡದೆ ಸಲಹೆಮ್ಮ
ಪುರುಷರನೆಂದೊರಲಿದರು -೧೫

ಹೆಂಗಳ ಮೊರೆಗೇಳ್ಳು ಚಕ್ರಧರನು ಮಾಗ
ಧಂಗೆ ಪೇಳ್ವರೆ ಬಿಡಿಸಿದನು
ತೊಂಗಿದ ಹಲ್ಲು ಬಹವೆ ಪೆಂಡಿರೊಡಗೂಡಿ
ಹಿಂಗಿದರವರು ಕಾಲ್ಗೆರಗಿ -೧೬

ಅಟಮಟ ಲಿಪಿಗಾಗಿ ಕಟಕವರಿಯೆ ಬಾಯ
ತಟಮಟನುರೆ ಹೊಯ್ಸಿಕೊಂಡು
ತುಟಿಯ ಚುಂಬಿಸುವ ಹಲ್ಲುಗಳ ನೀಗಿದರೆಂದು
ವಿಟ ನಕ್ಕು ನುಡಿದನೆಲ್ಲರೊಳು -೧೭

ತರಣಿಯ ಮುಂದೆ ಚಂದ್ರಮನ ಪ್ರಕಾಶವೆ
 ಭರತಚಕ್ರೇಶನ ಮುಂದೆ
 ಮರುಳರ ಲಿಪಿಗಾಗಿ ಮರುಳರು ನೊಂದರೆಂ
 ದೊರೆದನೊಯ್ಯನೆ ದಕ್ಷಿಣಾಂಕ -೧೮

ಕೃತಮಾಲ ನಾಟ್ಯಮಾಲರು ಶಾಸನಾಂಕ ದೇ
 ವತೆಗರಸುಗಳದರಿಂದ
 ಕ್ಷಿತಿಪ ನೀನಿಂತು ಕೋಪಿಸೆ ಲಿಪಿಯ ಕಾ
 ವತುಳರಾರೆಂದರೊತ್ತಿನೊಳು -೧೯

ಹಂಸ ತತ್ತ್ವವ ಮುಟ್ಟಿ ಬರೆದ ಶಾಸನವನಾ
 ರುಂ ಸವರುವ ದಕ್ಷರಿಲ್ಲ
 ಹಂಸತತ್ತ್ವವ ಹೊದ್ದದಧಮ ಶಾಸನವ ನೀ
 ವೇಂ ಸಿರಿದೋರ್ಪಿರೈಯೆಂದ -೨೦

ನಾನೀಗ ಹಂಸತತ್ತ್ವವ ಮುಟ್ಟಿ ಬರೆಸುವೆ
 ನೇನಿನ್ನು ಕೆಡಿಸುವರುಂಟೆ
 ಜೈನ ಶಾಸನವಿದು ಮಿಕ್ಕವು ಮಿಥ್ಯಾಭಿ
 ಧಾನ ಶಾಸನಗಳೈಯೆಂದ -೨೧

ನಾ ಕಾವೆ ತಾ ಕಾವೆ ಚಕ್ರಿಯ ಲಿಪಿಯನೆಂ
 ದಾಕಾಶದೊಳು ಭೂತ ಕೋಟಿ
 ಕೂಕಿರಿದು ಹಂಸನಾಥನ ನೆನೆದು ಪ
 ರಾಕು ಮಾಡಿದನು ಚಕ್ರೇಶ -೨೨

ತೊಡೆ ತೊಂಡ ಲಿಪಿಯನೆಂದನು ಧೂಳಿ ಲಿಪಿಗಳ
 ತೊಡೆವಂತೆ ತೊಡೆದನಾ ಭೃತ್ಯ
 ನೆಡುವಂತೆ ಬರೆಯೆನೆ ವಜ್ರಶಾಸನವೆಂಬ
 ಕಡುಜಾಣ ಕರಣಿಕ ಬರೆದ -೨೩

ಸಸ್ತಿಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ರಾಜೇಂದ್ರ
ಮಸ್ತಕಮಣಿಗಣಕಿರಣ
ಪ್ರಸ್ತಾರಿತಾಂಘ್ರಿಪಯೋಜನ ಘಾತಿಕ
ಮರ್ಸೋಮ ಮಥನ ವಿಕ್ರಮನ

-೨೪

ತ್ರಿಜಗದಂತರ್ಬಹಿರವಗ ಮೇಕ್ಷಣನ ತ
ತ್ರಿತ ಜಗದದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಯುತನ
ಅಜರನನಂತ ಸೌಖ್ಯನ ವೃಷಭೇಶನ
ನಿಜಕುಮಾರನು ನಿರಾಮಯನು

-೨೫

ಹಂಸೋಪಮಾನ ಸಾರಗ್ರಾಹಿ ಶ್ರೀ ಗುರು
ಹಂಸನಾಥೇಕ್ಷಣೋತ್ಸಾಹಿ
ಸಂಸೇವ್ಯ ಸನ್ಮೋಹಿ ತದ್ಭವಕರ್ಮವಿ
ದ್ವಂಸಿ ಸುಜ್ಞಾನಾವಗಾಹಿ

-೨೬

ಶೃಂಗಾರಯೋಗಿ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುರಾಗಿ ರಾ
ಜ್ಯಾಂಗನಾಗಿಯು ಸಂಗತ್ಯಾಗಿ
ಅಂಗನಾಜನವನ ಮಧುಮಾಸ ದಿವ್ಯ ಮು
ಕ್ತೃಂಗನಾ ಚಿತ್ತವಿಲಾಸಾ

-೨೭

ಹುಂಡಾವಸರ್ಪಿಣಿ ಕಾಲದಾದಿಯೊಳು ಷ
ಟ್ಟಂಡವ ಭರತಚಕ್ರೇಶಾ
ಚಂಡನಾಳ್ವನು ಸುಮಂಗಲ ಮಹಾ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ
ಮಂಡನಮಸ್ತು ಹಿ ಸ್ವಾಹ

-೨೮

ಮಣಿಮಾಲೆಯಂದದೊಳಕ್ಷರಗಳನು ಕಾ
ಕಿಣಿಯಿಂದ ಬರೆಯಲಾ ನೃಪತಿ
ಗಣಕಗುಚಿತವಿತ್ತು ಶೈಲದೊತ್ತಿನೊಳು ಸಂ
ದಣಿ ಮಿಗೆ ಪಾಳಯ ಬಿಟ್ಟ

-೨೯

೨.೫. ತ್ರಿಪದಿ

ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಪರ್ಯಾಯ ನೀತಿ:

ಒಳ್ಳೇದ ಒಳಗಿಟ್ಟು ಗೊಳ್ಳು ದಾನವ ಮಾಡಿ |
ಕುಳ್ಳೇಯ ಮನಿಗಿ ತಲೆಗೊಟ್ಟು | ಹೋಗಾಗ |
ಉಳ್ಳಿಲ್ಲ ದಾನ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ ||

ಕಾಗೀಗಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟ ಕರಿಯ ಹುಬ್ಬಿನ ಜಾಣ |
ಮಾವೀನ ಹಣ್ಣು ಮನಿಯಾಗ | ಇಟಗೊಂಡು |
ನೀರಲಕ್ಕಾಕ ನೆದರಿಟ್ಟಾ||

ಕಪ್ಪು ಹೆಂಡತಿಯಂತ ಕರಕರಿ ಮಾಡಬ್ಯಾಡ |
ನೀರಲದ ಹಣ್ಣು ಬಲು ಕಪ್ಪು | ಇದ್ದರು |
ತಿಂದು ನೋಡಿದರ ರುಚಿ ಭಾಳ ||

ಕೆಂಪು ಹೆಂಡತಿಯೆಂದು ಸಂತೋಷ ಪಡಬ್ಯಾಡ |
ಅತ್ತೀಯ ಹಣ್ಣು ಅತಿ ಕೆಂಪು | ಇದ್ದರು |
ಒಡೆದು ನೋಡಿದರ ಹುಳ ಭಾಳ ||

ಚಿಂತಿ ಮಾಡುವರೇನ ಅಂತರಿಲ್ಲದ ಗಂಗಾ |
ಚಿಂತ್ಯಾಗ ಕಾಯ ಇಳಿತರ | ಮರ್ತ್ಯದಾಗ |
ಸಂತೋಷದಿಂದ್ಯಾರು ಇರುವರ ||

ಚೆಲುವಿ ಚೆಲುವಿಯಂತೆ ಅತಿ ಬಾಯಿ ಬಿಡಬ್ಯಾಡ |
ಚೆಲುವಿದ್ದರೇನು ಗುಣವಿಲ್ಲ | ಕೊಳೆನೀರ |
ತಿಳಿಯಿದ್ದರೇನು ರುಚಿಯಿಲ್ಲ ||

ಬೈದಂಥ ಬೈಗಳು ಬೆನ್ನತ್ತಿ ಬಾರದ ।
ಬೈದವ್ವ ಕೇಳ ನನ ಮಾತ । ಬೈಗೂಳ ।
ಮಲ್ಲಿಗ್ಗೂಡಿ ಮಾಡಿ ಮುಡಿಹೋಗ ॥

ತನ್ನ ಬಾಯಿಲೆ ತಾನು ಗರತೆಂದರ ಗರತೆಲ್ಲ ।
ನಿಚ್ಚ ನೀರುಣ ಬದನೀಯ । ಕಾಯೀಗಿ ।
ಹಚ್ಚೆಗಿದ್ದರ ಬದಿ ಹುಳುಕ ॥

ಹುಣಚೀಯ ಎಲಿಗೋಳು ಎಣಿಸಿ ನೋಡಿದರೇನ ।
ಮನಸೀನ ಹೆಣ್ಣು ಕೈ ಮೀರಿ । ಹೋದರ ।
ನೆನಸೀದರ್ಯಾಂಗ ದೊರೆತಾಳ ॥

ವರಗೇಡಿ ಒಗತನಕ ಕುಡುಬ್ಯಾಡ ಹಡೆದವ್ವ ।
ವರ ನೋಡ ವರನ ಗುನ ನೋಡ । ಮನಿಯಾನ ।
ಸಾಸಿಕಾಳಷ್ಟು ಗುಣ ನೋಡ ॥

ಬಂಗಾರ ಬಳಿಯಿಟ್ಟು ಬೈಬ್ಯಾಡ ಬಡವರಿಗೆ ।
ಬಂಗಾರ ನಿನಗ ಸ್ಮಿರವಲ್ಲ । ಮದ್ಯಾಣ ।
ಬಿಸಿಲು ಹೊಳ್ಳುವುದು ತಡವಲ್ಲ ॥

ಅತ್ತ ಮಕ್ಕಳ ಕೈಗಿ ತುತ್ತೊಟ್ಟಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ ।
ಮಕ್ಕಳ ಬೇಡಿ ಪರುವುತಕ । ಹೋದರ ।
ಮುಕ್ಕಣ್ಣ ಶಿವನು ನನಗೇನ ॥

ಪರಿಮಳದರಸರು ಪರನಾರಿಗ್ಗೋದರ ।
ಮನಿ ಮಡದಿ ಬಾಯಿ ಬಿಡಬ್ಯಾಡ । ತಾವ್ತಮ್ಮ ।
ಮನ ಹೇಸಿ ಮನೆಗೆ ಬರತಾರ ॥

ಮುಗಿಲ ಮ್ಯಾಲಿನ ಚಿಕ್ಕಿ ಹಗಲ ಮೂಡಿದರೇನ |
ಅಗಲಿ ಇರುವವರ ಗೊಡಿವೈನ | ಮಾಣಿಕ |
ಹಾವಿನ ಬದಿಲಿದ್ದು ಫಲವೇನ ||

ಗಂಡು ಹಡದೀನೆಂದು ಗರಿವೀಕಿ ನಿನಗ್ಯಾಕ |
ಗಂಡೆಂಬ ಪಿಂಡ ಬೆಳೆದರ | ಅದು ಮುಂದ |
ಹೆಂಡರಿಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆವುದ ||

ತನ್ನಂಗ ನೋಡಿದರ ಭಿನ್ನಿಲ್ಲ ಭೇದಿಲ್ಲ |
ತನ್ನಂಗ ತನ್ನ ಮಗಳಂಗ | ನೋಡಿದರ |
ಕಣ್ಣ ಮುಂದಾದ ಕೈಲಾಸ ||

ಲೋಕದಾಗೀ ಜೀವ ಜ್ವಾಕ್ಯಾಗೊಂದಿರಬೇಕ |
ಕಾಕು ಬುದ್ಧಿಗಳು ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ | ಈ ಜೀವ |
ನೂಕೇನ ಹರುವ ಜಲದಾಗ ||

